

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

ANNIKKA SUONINEN
PEKKA KUPARI
KARI TÖRMÄKANGAS

Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet

Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen ensituloksia

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

ICCS:N OSALLISTUJAMAAT JA -ALUEET

Alankomaat	Liettua
Belgia (fl.)	Luxemburg
Bulgaria	Malta
Chile	Meksiko
Dominikaaninen tasavalta	Norja
Englanti	Paraguay
Espanja	Puola
Guatemala	Ruotsi
Hongkong	Slovakia
Indonesia	Slovenia
Irlanti	Suomi
Italia	Sveitsi
Itävalta	Taiwan
Kolumbia	Tanska
Korea	Thaimaa
Kreikka	Tšekki
Kypros	Uusi Seelanti
Latvia	Venäjä
Liechtenstein	Viro

Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet

Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen ensituloksia

Annikka Suoninen
Pekka Kupari
Kari Törmäkangas

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

JULKAISUN MYYNTI:

Koulutuksen tutkimuslaitos

Asiakaspalvelu

PL 35

40014 Jyväskylän yliopisto

Puh. (014) 260 3220

Faksi (014) 260 3241

Sähköposti: ktml-asiakaspalvelu@jyu.fi

www.ktml-julkaisukauppa.fi

Julkaisija: Koulutuksen tutkimuslaitos

© Koulutuksen tutkimuslaitos ja kirjoittajat

Kannen kuvat: Eduskunnan kuva-arkisto

Kansi ja taitto: Martti Minkkinen

ISBN 978-951-39-3930-4 (nid.)

ISBN 978-951-39-3931-1 (pdf)

Jyväskylän yliopistopaino

Jyväskylä 2010

Sisältö

Lukijalle	5
1 Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, asenteet ja aktiivisuus puntarissa	7
2 Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?.....	11
3 Miten yhteiskunnallista tietämystä mitattiin?	18
4 Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys kansainvälistä kärkitasoa.....	23
5 Kiinnostaako politiikka nuoria?	31
6 Nuorten osallistuminen koulussa ja vapaa-ajalla	40
7 Nuorten yhteiskunnalliset asenteet	49
8 Yhteenvetoa ja pohdintaa	60

Lukijalle

Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimuksen – ICCS 2009 – tavoitteena on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on sitoutua aktiivisen kansalaisen rooliin 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimus kiinnittyy ajankohtaiseen keskusteluun ja kohdistuu kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuden kannalta keskeisiin kysymyksiin. Miten hyvin nuoret tuntevat ja ymmärtävät yhteiskunnallisia ilmiöitä? Missä määrin nuoret ovat kiinnostuneita ja halukkaita osallistumaan koulu yhteisönsä samoin kuin julkiseen ja poliittiseen toimintaan? Mitkä tekijät ovat yhteydessä tähän aktiivisuuteen eri maissa ja kansainvälisesti? Minkä tekijöiden nuoret näkevät uhkaavan nykyistä kansalaisyhteiskuntaa ja millä keinoin näihin uhkiin tulisi vastata?

ICCS-tutkimus on ollut mittava, pitkäkestoinen ja monitahoinen yhteishanke. Kaikilla osallistuneilla mailla ja alueilla on ollut mahdollisuus olla mukana tutkimuksen suunnittelussa ja mittareiden laadinnassa kansainvälisen tutkimuskonsortion johtamana. Tutkimuksen kansallisesta toteutuksesta jokainen maa on vastannut itse yksityiskohtaisia kansainvälisiä standardeja noudattaen. Tutkimuksen kohteena ovat 8. kouluvuoden oppilaat, minkä lisäksi tutkimustietoa on kerätty erittäin laajalta opettajajoukolta. Tutkimukseen sisältyy myös linkki edelliseen

vuonna 1999 toteutettuun vastaavanlaiseen tutkimukseen (CIVED), mikä antaa mahdollisuuden arvioida nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen muutoksia kymmenen vuoden aikana.

Käsillä oleva julkaisu on ICCS-tutkimuksen esitulosten kansallinen raportti. Siinä kuvataan ensin lyhyesti tutkimuksen tavoitteita ja toteutusta. Pääosa julkaisusta on omistettu tulosten esittelyyn ja tarkastelun kohteina ovat nuorten yhteiskunnallinen tietämys, heidän kiinnostuksensa poliittisia ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan sekä heidän osallistumisaktiivisuutensa ja yhteiskunnalliset asenteensa. Julkaisu pohjautuu suurelta osin samaan aikaan julkaistavan kansainvälisen raportin aineistoon. Tarkasteluissa kuvataan tutkimuksen keskeiset tulokset ilman niiden laajempaa kytkemistä tutkimuksessa kerättyyn taustatietoon.

Seuraavan kerran ICCS-tutkimuksen kansainvälisiä ja kansallisia tuloksia on suunniteltu julkistettavan tämän vuoden syyskuussa, ja silloin vuorossa ovat muun muassa tutkimukseen sisältyvän Eurooppaa ja eurooppalaisuutta käsittelevän osan tulokset. Laajan ja laadukkaan tutkimusaineiston vaativampi ja syvällisempi analysointi käynnistyy myöhemmin syksyllä ja tuloksia raportoidaan vuoden 2011 aikana.

1

Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, asenteet ja aktiivisuus puntarissa

Mikä ICCS 2009 -tutkimus on?

International Civic and Citizenship Education Study, ICCS 2009 (suomeksi *Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimus*) on IEA¹-järjestön organisoima kansainvälinen arviointitutkimus. Sen tavoitteena on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimus tuottaa ensinnäkin kuvauksen nuorten yhteiskuntaa koskevasta tietämyksestä sekä keskeisten yhteiskunnallisten ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämisestä. Tämän lisäksi tutkimus tuo uutta tietoa nuorten asennoitumisesta kansalaisuuteen ja kansalaisyhteiskuntaan sekä heidän valmiuksistaan ja halukkuudestaan toimia yhteiskunnan oma-aloitteisina jäseninä. Laaja ja edustava osallistuvien maiden vertailujoukko takaa sen, että kansallisesta osaamisesta, asenteista ja osallistumisesta syntyvä kokonaiskuva antaa vahvan ja luotettavan tietoperustan myös yhteiskunnallisen opetuksen kehittämiseksi.

Tutkimus rakentuu keskeisiltä osin aiempiin yhteiskunnallista osaamista arvioineisiin kansainvä-

lisiin tutkimuksiin, erityisesti vuonna 1999 toteutettuun CIVED-hankkeeseen (IEA Civic Education Study). Tämä mahdollistaa myös sen, että nuorten tietämyksen ja asenteiden muutoksia voidaan vertailla 10 vuoden aikajänteellä.

ICCS-tutkimus on osallistujamaiden yhteishanke. Sen toteutusta on koordinoanut kansainvälinen konsortio, jota johtaa Australian Centre for Educational Research (ACER). Tutkimukseen ovat osallistuneet seuraavat 38 maata tai aluetta:

Alankomaat, Belgia (fl.), Bulgaria, Chile, Dominikaaninen tasavalta, Englanti, Espanja, Guatemala, Hongkong², Indonesia, Irlanti, Italia, Itävalta, Kolumbia, Korea, Kreikka, Kypros, Latvia, Liechtenstein, Liettua, Luxemburg, Malta, Meksiko, Norja, Paraguay, Puola, Ruotsi, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Taiwan, Tanska, Thaimaa, Tšekki, Uusi-Seelanti, Venäjä ja Viro.

Tutkimuksen osallistujamaiden ja -alueiden sijoittuminen eri maanosiin ilmenee julkaisun etukannen karttakuvioista.

¹ International Association for the Evaluation of Educational Achievement

² Hongkong on Kiinan kansantasavaltaan kuuluva alue. Jatkossa tekstissä käytetään yksinkertaisuuden vuoksi nimeä Hongkong.

Mitä tutkittiin?

ICCS-tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu nuorten yhteiskunnallisiin tietoihin ja taitoihin, halukkuuteen sitoutua aktiiviseen kansalaisuuteen sekä asennoitumiseen kansalaistaitoihin ja kansalaisuuteen. Tutkimuksen avainkysymykset ovat:

- 1) Millaista on maiden välinen ja sisäinen vaihtelu nuorten yhteiskunnallisia ilmiöitä ja kansalaisvalmiuksia koskevassa tietämyksessä?
- 2) Miten nuorten tiedot ja sitoutuminen aktiiviseen kansalaisuuteen ovat muuttuneet vuoteen 1999 verrattuna?
- 3) Missä määrin nuoret ovat kiinnostuneita ja halukkaita osallistumaan julkiseen ja poliittiseen toimintaan? Mitkä tekijät ovat yhteydessä tähän aktiivisuuteen eri maissa ja kansainvälisesti?
- 4) Minkä tekijöiden nuoret näkevät uhkaavan nykyistä kansalaisyhteiskuntaa ja millä keinoin näihin uhkiin tulisi vastata?
- 5) Mitkä koulua ja koulutusjärjestelmää kuvaavat tekijät ovat yhteydessä oppilaiden osaamiseen ja asenteisiin? Tarkasteltavia tekijäkokonaisuuksia ovat a) yhteiskunnallisen ja kansalaiskasvatuksen lähestymistavat, opetussuunnitelma sekä opetusohjelmien rakenne ja tarjonta, b) opetuskäytännöt ja c) koulun toimintaa kuvaavat piirteet kuten osallistumismahdollisuudet koulun toimintaan ja päätöksentekoon.
- 6) Mitkä oppilaiden yksilölliset ja sosiaalista taustaa kuvaavat piirteet, kuten sukupuoli, sosioekonominen tausta ja kielitausta, ovat yhteydessä oppilaiden oppimistuloksiin ja asenteisiin?

Tutkimusalueen asiantuntijoiden ja osallistujamaiden yhteistyöllä laadittu tutkimuksen viitekehys on ollut pohjana mittavälineiden suunnittelulle. ICCS-tutkimuksen viitekehys laajentaa vuoden 1999 CIVED-tutkimuksen arviointialuetta ja käsittää seuraavat neljä sisältöaluetta osa-alueineen:

- **Kansalaisyhteiskunta:** a) *Kansalainen*, b) *Valtioinstitutiot ja c) Kansalais-instituutiot*
Alueen sisältöjä ovat mm. kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet, julkishallinto, lait, oikeusjärjestelmä, vaalijärjestelmä, valtiontalous, hyvinvointivaltio, ylikansalliset sopimukset, globalisaatio ja kestävä kehitys.
- **Yhteiskunnalliset perusarvot:** a) *Tasa-arvo*, b) *Vapaus ja c) Yhteenkuuluvuus*
Alueen sisältöjä ovat mm. yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, yhteisestä hyvästä huolehtiminen, ihmisoikeudet ja toisten kunnioittaminen.
- **Kansalaistoiminta:** a) *Päätöksenteko*, b) *Vaikuttaminen ja c) Paikallinen osallistuminen*
Alueen sisältöjä ovat mm. yhteiskunnallinen osallistuminen, äänestäminen, julkinen keskustelu, painostusryhmät, valikoiva kuluttaminen, korruptio, vapaaehtoistyö, järjestötoiminta.
- **Kansalaisidentiteetti:** a) *Yhteiskunnallinen minäkuva*, b) *Yhteiskunnallinen yhteenkuuluvuus ja c) Oma kansakunta ja maailma*
Alueen sisältöjä ovat mm. yhteisöllisyys, paikalliskulttuurit, monimuotoisuus, suvaitsevaisuus, isänmaallisuus ja nationalismi.

ICCS-tutkimukseen sisältynyt erityispiirre oli alueellisten arviointien toteuttaminen. Nämä kohdistuivat kolmeen maantieteelliseen alueeseen tai maanosaan, ja niillä pyrittiin arvioimaan yhteiskunnallisen ja kansalaiskasvatuksen erityispiirteitä kyseisillä alueilla. Tutkimuksessa toteutettiin Eurooppaa (24 maata osallistui), Latinalaista Amerikkaa (6 maata osallistui) ja Aasiaa (5 maata osallistui) koskevat alueelliset arvioinnit.

Miten tietoa hankittiin?

ICCS-tutkimuksen aineisto kerättiin koe- ja kyselylomakkeilla osallistujamaiden koulujen oppilailta, opettajilta ja rehtoreilta.

Oppilaiden yhteiskunnallista tietämystä sekä keskeisimpien ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämistä arvioitiin 80 koetehtävän avulla. Koetehtävät koos-

tuivat tätä tutkimusta varten laadituista uusista tehtävistä sekä ns. trenditehtävistä. Trenditehtävät olivat samoja kuin vuoden 1999 CIVED-tutkimuksessa, mikä antaa mahdollisuuden arvioida nuorten osaaamisessa tapahtuneita muutoksia kymmenen vuoden aikana. Tehtävistä suurin osa oli monivalintatehtäviä, mutta arvioinnissa käytettiin myös avoimia kysymyksiä. Koetehtävät oli jaettu (rotatoitu) 7 koeviikkoon siten, että kukin oppilas sai vastattavakseen yhden koeviikon 45 minuutin aikana.

Oppilaiden kansalaisyhteiskuntaa ja kansalaisuutta koskevista käsityksistä ja asenteista kerättiin tietoa oppilaskyselyllä. Oppilaskysely sisälsi myös kysymyksiä oppilaiden ominaispiirteistä, kotitaustasta ja osallistumisesta kansalaisyhteiskunnan toimintoihin niin koulussa kuin sen ulkopuolellakin. Oppilaskyselyn kesto oli myös 45 minuuttia.

Lisäksi oppilaat saivat vastattavakseen kaksiosaisen Eurooppa-kyselyn, jonka sisälsi Euroopan unionia koskevan tieto-osan (Osa 1, kesto 12 minuuttia) sekä Eurooppaa ja eurooppalaisuutta käsittelevän kyselyn (Osa 2, kesto 17 minuuttia).

Tutkimuksessa hankittiin myös runsaasti tietoa siitä ympäristöstä, jossa oppilaat oppivat yhteiskuntaan ja kansalaisuuteen liittyviä asioita. Tutkimukseen osallistuvien koulujen 8. vuosiluokkaa opettaville opettajille osoitetulla opettajakyselyllä kerättiin tietoa sekä opettajien ammatillisesta taustasta että heidän käsityksistään koulujen yhteiskunnallista opetusta ja kasvatusta koskien. Koulujen rehtorit puolestaan vastasivat koulukyselyyn, joka koski yleisiä opiskeluolosuhteita ja yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen järjestämistä kouluissa. Lisäksi jokainen osallistujamaa välitti tietoa omasta koulutusjärjestelmästä sekä siitä, millainen asema yhteiskunnallisella opetuksella ja kasvatuksella on kansallisissa opetus-suunnitelmissa.

Ketkä tutkimukseen osallistuivat?

Tutkimuksen perusjoukon muodostivat 8. vuosiluokan oppilaat, jotka olivat iältään yli 13,5-vuotiaita. Tällä vuosiluokalla koko oppilasikäluokka vielä käy

koulua ja opetus on organisoitu melko yhdenmukaisella tavalla eri maissa. Myös vuonna 1999 tehdyssä tutkimuksessa kohderyhmänä olivat 8. vuosiluokan oppilaat, mikä mahdollistaa vertailun tuolloisiin tuloksiin.

Suomessa koulut jaettiin ryhmiin suuralueen, koulun opetuskielen ja kuntamuodon mukaan. Suuralueista ja ruotsinkielisistä kouluista muodostetut alueet jaettiin vielä kaupunkimaisiin ja maaseutumaisiin kuntiin, jolloin kaupunkimaiset kunnat käsittivät myös taajamakunnat. Perusjoukon ulkopuolelle rajattiin Ahvenanmaan koulut ja erityiskoulut.

Otanta suoritettiin kaksivaiheisena. Otannan ensimmäisessä vaiheessa poimittiin koulut ottamalla otantakriteerinä huomioon koulun oppilaiden lukumäärän 8. vuosiluokalla. Samalla kullekin koululle poimittiin 1 tai 2 varakoulua mahdollisten poissääntien vuoksi. Otannan toisessa vaiheessa kustakin poimitusta koulusta valittiin yksi 8. vuosiluokan opetusryhmä yksinkertaisella satunnaisotannalla.

Otoksen minimikoon tuli olla kussakin maassa vähintään 150 koulua ja 3000–4500 oppilasta. Suomessa otokseen valittiin kaikkiaan 186 koulua, joista 10 oli ruotsinkielisiä. Oppilasotoksen koko oli 3496 oppilasta. Vain pieni osa (1 %) otoksen oppilaista jäi tutkimuksen ulkopuolelle toiminnallisen rajoitteen, vakavan oppimisrajoitteen tai kielitaitorajoitteen vuoksi. Suomessa ICCS-tutkimukseen osallistui 176 yläkoulua ja 3307 oppilasta (95 %).

Tutkimukseen osallistuvat opettajat valittiin myös otostamalla. Kaikista otoskoulujen opettajista, jotka opettivat koulussa päätoimisesti 8. vuosiluokan oppilaita, valittiin satunnaisesti 15 opettajaa vastaa-

Taulukko 1.1 ICCS-tutkimukseen osallistuneet koulut, oppilaat ja opettajat ositteittain Suomessa

Osite	Koulut	Oppilaat	Opettajat
Etelä-Suomi	79	1508	1026
Länsi-Suomi	42	772	545
Itä-Suomi	22	424	284
Pohjois-Suomi	24	443	316
Ruotsinkielinen alue	9	160	124
Yhteensä	176	3307	2295

maan tutkimuksen opettajakyselyyn. Niistä kouluista, joissa oli vähemmän kuin 20 kriteerit täyttävää opettajaa, otettiin mukaan kaikki opettajat. Suomessa opettajakyselyyn vastasi 174 koulusta 2295 opettajaa (90 %).

Tutkimusaineiston laadun varmistamiseksi tutkimuksen kaikki vaiheet toteutettiin kansainvälisten laatustandardien mukaisesti ja ne dokumentoitiin

tarkoin. Kouluissa tutkimuksen tiedonkeruu järjestettiin tähän tehtävään koulutetun henkilön (useimmiten koulun opinto-ohjaajan) johdolla. Joka kymmennessä koulussa oli lisäksi läsnä kansallinen "laaduntarkkailija" arvioimassa tiedonkeruun toteutusta. Oppilaiden avointen tehtävien pisteytyksestä vastasi kansainvälisen ohjeistuksen pohjalta huolella koulutettu 10 henkilön arviointitiimi.

2

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

Mitä "civic and citizenship education" on?

ICCS-tutkimuksen tarkastelukohteena oleva "civic and citizenship education" on tutkimuksen viitekehysessä määritelty erittäin laaja-alaiseksi aihekokonaisuudeksi.³ Tälle termille ei ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä vastinetta ja ICCS-tutkimuksen Suomen osuudessa päädyimme kutsumaan kokonaisuutta yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksi.

Tutkimuksen kansainvälisen viitekehyksen mukaan yhteiskunnallisten sisältöjen opetus koostuu neljästä eri sisältöalueesta. Ensimmäinen sisältöalue käsittää ne aihealueet, jotka yleisimmin mielletään kuuluviksi yhteiskuntaopin opetukseen: miten valtiolliset instituutiot ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot toimivat ja miten kansalainen voi vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen toinen alue koostuu yhteiskunnallisten perusarvojen opetuksesta. Demokraattisissa yhteiskunnissa tärkeim-

pinä periaatteina ovat – Ranskan vallankumouksen oppeja mukaillen – vapaus, veljeys ja tasa-arvoisuus. Jotta yhteiskunta toimisi hyvin, tulee kaikkien kansalaisten kunnioittaa näitä perusarvoja.

Kolmannella sisältöalueella korostetaan kansalaisten oman yhteiskunnallisen osallistumisen merkitystä. Se voi olla päätöksentekoon osallistumista ääntämällä tai omalla aktiivisella toiminnalla, mutta myös esimerkiksi muuta vaikuttamista erilaisten painostusryhmien tai julkisen keskustelun kautta tai monenlaista osallistumista oman paikallisyhteisön toimintaan.

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen neljäs alue korostaa yksittäisen kansalaisen yhteiskunnallista roolia ja sitä, miten henkilö näkee itsensä osana laajempaa yhteiskuntaa ja globaalia yhteisöä sekä sitä millaisena hän näkee oman roolinsa yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa ja päätöksenteossa.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltava yhteiskunnallisten sisältöjen opetus kattaakin erittäin laajan alueen parlamentarismien peruskäsitteistä, sosiaalisen vastuun ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kautta valikoivaan kuluttamiseen, kestävän kehityksen tukemiseen ja globaaliin vastuuntuntoon.

³ Viitekehysjulkaisu on ladattavissa osoitteesta <http://iccs.acer.edu.au/index.php?page=framework>

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus eri maissa

ICCS-tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus oli huomioitu yleisissä opetussuunnitelmissa (tutkimukseen osallistuneella luokkatasolla) eri maissa. Kussakin osallistujamaassa tutkimuskoordinaattorit ja tutkijat tutustuivat maiden opetussuunnitelmiin ja kansainväliset vertailutiedot koottiin yksityiskohtaisen kyselylomakkeen avulla. Päätulokset yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen järjestämisestä eri maissa on koottu taulukoon 2.1.

Luxemburgia lukuun ottamatta yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta sisältyi jossain muodossa kaikkien osallistujamaiden yleisiin opetussuunnitelmiin ja useimmissa maissa nämä sisällöt oli huomioitu useammalla kuin yhdellä tavalla. Erillisenä oppiaineena yhteiskunnallisia sisältöjä opetettiin 19:ssä tutkimukseen osallistuneista 38 maasta; 17 maassa oppiaine oli kaikille oppilaille pakollinen ja 2 maassa oppiainetta opetettiin vain osalle ikäluokasta.

32 maassa yhteiskunnallisten sisältöjen opetus oli integroitu useisiin eri oppiaineisiin ja 28 maassa se oli eri oppiaineet läpäisevä aihekokonaisuus. 27 maassa yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta liittyi erilaisiin erikoistapahtumiin tai opetussuunnitelman ulkopuoliseen koulun kerhotoimintaan ja projekteihin. Yhtä monessa maassa yhteiskunnallisten sisältöjen opetus liittyi yleiseen koulukokemukseen ja luokkahuonekäytäntöihin. 5 maassa yhteiskunnallisia sisältöjä katsottiin opetettavan myös jollain muulla tavoin.

Useimmissa tutkimukseen osallistuneista maista yläkouluikäisten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on opetussuunnitelmien mukaan integroitu useampaan koulun oppiaineeseen tai se on useita eri oppiaineita läpäisevä aihekokonaisuus. Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on huomioitu joko molemmilla tai jommallakummalla tavalla kaikkiaan 35 maan opetussuunnitelmissa – myös useimmissa niistä maista, joissa sitä opetetaan erillisenä oppiaineena.

Yhteiskunnallisten sisältöjen opetus Suomessa

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukaan yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta sisältyy kaikkeen koulun toimintaan ja lähes kaikkien oppiaineiden opetukseen. Yhteiskunnalliset sisällöt näkyvät vahvasti perusopetuksen järjestämisen arvo-pohjassa, opetuksen lähtökohdissa ja opetuksen toteuttamisen periaatteissa. Perusopetuksen tehtäväksi katsotaan muun muassa: ”Yhteiskunnan jatkuvuuden varmistamiseksi ja tulevaisuuden rakentamiseksi perusopetuksen tehtävänä on siirtää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle, kartuttaa tarvittavaa tietoa ja osaamista sekä lisätä tietoisuutta yhteiskunnan perustana olevista arvoista ja toimintatavoista. Sen tehtävänä on myös kehittää kykyä arvioida asioita kriittisesti, luoda uutta kulttuuria sekä uudistaa ajatelu- ja toimintatapoja.”

Myös kaikki Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainitut eri oppiaineet läpäisevät aihekokonaisuudet liittyivät varsin keskeisesti yhteiskunnalliseen kasvatukseen. Opetussuunnitelman perusteissa mainitut aihekokonaisuudet ovat ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, viestintä ja mediataito, osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys, vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta, turvallisuus ja liikenne sekä ihminen ja teknologia.

Peruskoulussa oppiaineista yhteiskuntaopin opetus kattaa laajimmin kaikki tämän tutkimuksen viitekehukseen sisältyvät aihealueet. Yhteiskuntaoppia opetetaan useimmissa peruskouluissa kuitenkin vasta yhdeksännellä luokalla, eivätkä tähän tutkimukseen osallistuneet kahdeksaluokkalaiset olleet vielä osallistuneet yhteiskuntaopin opetukseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan yhteiskunnallisia sisältöjä sisältyy kuitenkin lähes kaikkien peruskoulun oppiaineiden tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin. Kansainvälisen tutkimusasetelman takia oli kuitenkin välttämätöntä määritellä osa oppiaineista sellaisiksi, joiden opetukseen sisältyi erityisen paljon yhteiskunnallisia

Taulukko 2.1 Yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen järjestäminen eri maissa

● Kaikissa opintosuunnissa ja koulutyypeissä
○ Joissakin opintosuunnissa

Maa tai alue	Erillinen pakollinen oppiaine	Erillinen valinnainen oppiaine	Integroitu useampaan aineeseen	Läpäisevä aihekokonaisuus	Erikoistapahtumat	Kerhotoiminta ja projektit	Yleinen koulukokemus	Muu
Alankomaat			●			●		
Belgia (fl.)			●	●	●	●	●	
Bulgaria			●	●	●	●	●	
Chile			●	●	●	●	●	
Domikaaninen tv.	●		●	●	●	●	●	●
Englanti	●		●	●	●	●	●	
Espanja	●		●	●	●	●	●	
Guatemala			●	●	●	●	●	
Hongkong				●	●	●		
Indonesia	●							
Irlanti	●		●	●	●	●	●	●
Italia			●	●	●	●	●	●
Itävalta			●	●				
Kolumbia	○	○	●	●	○	○	●	
Korea	●		●	●	●	●	●	
Kreikka	○		●		●		●	
Kypros			●	●	●	●	●	
Latvia			●	●	●	●	●	
Liechtenstein			●		●	●	●	
Liettua	●		●	●	●	●	●	
Luxemburg								
Malta			●	○	●	●	●	
Meksiko	●		●	●	●	●	●	●
Norja			●		●		●	
Paraguay	●		●			●		
Puola	●				●	●		
Ruotsi			●	●				
Slovakia	●		○	○	○	○		
Slovenia	●		●		●		●	
Suomi			●	●		●	●	
Sveitsi	●		●	●			●	
Taiwan	●			●	●	●	●	
Tanska			●	●			●	
Thaimaa			●		●	●	●	
Tšekki	●		●	●				
Uusi-Seelanti			●	●	●	●	●	●
Venäjä	●			●	●	●	●	
Viro	●		●	●				

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

sisältöjä. Suomessa tällaisiksi yhteiskunnallisten sisältöjen opetukseen kiinteästi liittyviksi oppiaineiksi määriteltiin *historia, yhteiskuntaoppi, maantieto, uskonto, elämänskatsomustieto, kotitalous ja terveystieto*.

Opetuksen järjestäminen kouluissa

Tutkimukseen osallistuneiden koulujen rehtoreilta kysyttiin, millä tavoin kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus oli järjestetty heidän koulussaan. Suomen osalta vastaukset on esitetty kuviossa 2.1. Lähes kaikissa kouluissa yhteiskunnallisia sisältöjä opettavat historian, yhteiskuntaopin, maantiedon, uskonnon, elämänskatsomustiedon, kotitalouden ja terveystiedon opettajat.

Yli puolessa kouluista yhteiskunnalliset sisällöt on integroitu kaikkiin koulun oppiaineisiin ja hieman pienemmässä osassa kouluista yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen katsotaan olevan tulosta koulukokemuksesta kokonaisuutena. 10 prosentissa kouluista oli tarjolla myös yhteiskunnallisten sisältöjen opetukseen liittyvää kerhotoimintaa tai varsinaisten oppituntien ulkopuolisia projekteja. Kaikissa tällaista toimintaa tarjoavissa kouluissa opetusta oli kuitenkin järjestetty myös kaikille oppilaille yhteisen opetuksen puitteissa.

Kaikkiin Suomen kouluihin suhteutettuina rehtoreiden vastaukset merkitsevät sitä, että historian, yhteiskuntaopin, maantiedon, uskonnon, elämänskatsomustiedon, kotitalouden ja terveystiedon opet-

Yhteiskunnalliset sisällöt eri oppiaineissa

Historian opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta kasvamaan vastuulliseksi toimijaksi, joka osaa käsitellä oman ajan ja menneisyyden ilmiöitä kriittisesti. [...] Opetuksen tehtävänä on antaa oppilaalle aineksia rakentaa identiteettiään, perehtyä ajan käsitteeseen ja ymmärtää ihmisen toimintaa sekä henkisen ja aineellisen työn arvoa.

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta kasvamaan yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi toimijaksi. Perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 yhteiskuntaopin opetuksen tulee antaa perustiedot ja -taidot yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta sekä kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista. Opetuksen tarkoituksena on tukea oppilaan kasvua suvaitsevaiseksi ja demokraattiseksi kansalaiseksi ja antaa hänelle kokemuksia yhteiskunnallisesta toimimisesta ja demokraattisesta vaikuttamisesta.

Maantiedon opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan kykyä tarkastella luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista ympäristöä sekä ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta paikallistasolta globaalille tasolle saakka. Opetuksen tulee ohjata oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia maailmassa ja arvioimaan niiden vaikutusta luontoon ja ihmisen toimintaan.

Uskonnon opetuksen tehtävänä on tarjota oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia, joista hän saa aineksia identiteetin ja maailmankatsomuksen rakentamiseen. Opetus antaa valmiuksia kohdata uskonnollinen ja eettinen ulottuvuus omassa ja yhteisön elämässä. Opetuksen tavoite on uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys.

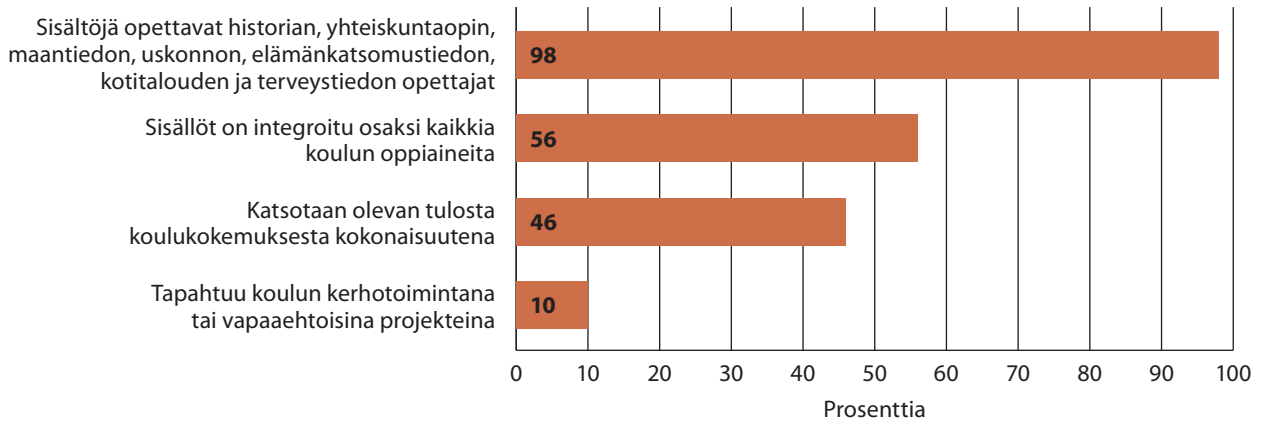
Elämänskatsomustiedon opetus tukee kasvua täysivaltaiseen demokraattiseen kansalaisuuteen, joka globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa edellyttää eettisen ajattelu- ja toimintakyvyn kehittämistä, niihin liittyviä laajalaisia tietoja ja taitoja sekä katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamista.

Kotitalouden opetuksen tarkoituksena on kehittää arjen hallinnan edellyttämiä käytännön työtaitoja, yhteistyövalmiuksia ja tiedonhankintaa sekä niiden soveltamista arkielämän tilanteissa. Tehtävänä on ohjata oppilasta ottamaan vastuuta terveydestään, ihmissuhteistaan ja taloudestaan sekä lähiympäristön viihtyisyydestä ja turvallisuudesta.

Terveystiedon opetuksen tarkoitus on edistää oppilaiden terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden tiedollisia, sosiaalisia, tunteiden säätelyä ohjaavia, toiminnallisia ja eettisiä valmiuksia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

Kuvio 2.1 Millä tavoin kahdeksaluokkalaisten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty (rehtorien vastaukset)?

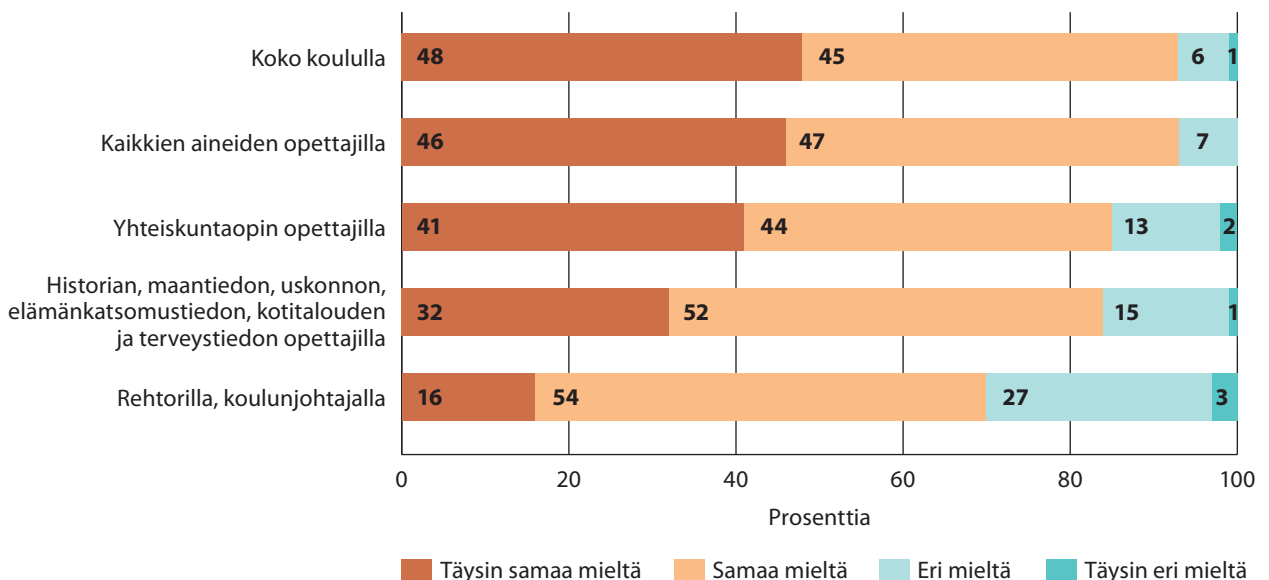
tajat opettavat yhteiskunnallisia sisältöjä lähes kaikille kahdeksaluokkalaistilille. Lisäksi kolme neljäsosaa kahdeksaluokkalaistilista käy koulua, joissa näiden sisältöjen opetus on integroitu kaikkiin koulun oppiaineisiin tai sen katsotaan olevan tulosta koulukokemuksesta kokonaisuutena.

Myös kyselyyn vastanneiden opettajien mielestä vastuu oppilaiden yhteiskunnallisesta kasvatuksesta kuuluu kaikille opettajille ja koko kouluyhteisölle. Kaikista opettajista 93 prosenttia oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väittämien ”Suurin vastuu yhteiskunnallisesta kasvatuksesta tulisi olla kaikkien

aineiden opettajilla” ja ”Suurin vastuu yhteiskunnallisesta kasvatuksesta tulisi olla koko koululla” kanssa (kuvio 2.2).

Yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteet kouluissa

Sekä rehtoreilta että opettajilta kysyttiin, mitkä olivat heidän mielestään yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmät tavoitteet heidän kouluissaan. Vastauksia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä pitämäänsä sisältöaluetta kymmenen vaihtoehdon

Kuvio 2.2 Opettajien näkemykset siitä, kenellä tulisi olla suurin vastuu yhteiskunnallisesta kasvatuksesta heidän kouluissaan

Miten yhteiskunnallisten sisältöjen opetus on järjestetty?

joukosta. Rehtoreiden ja opettajien vastaukset on esitetty kuviossa 2.3.

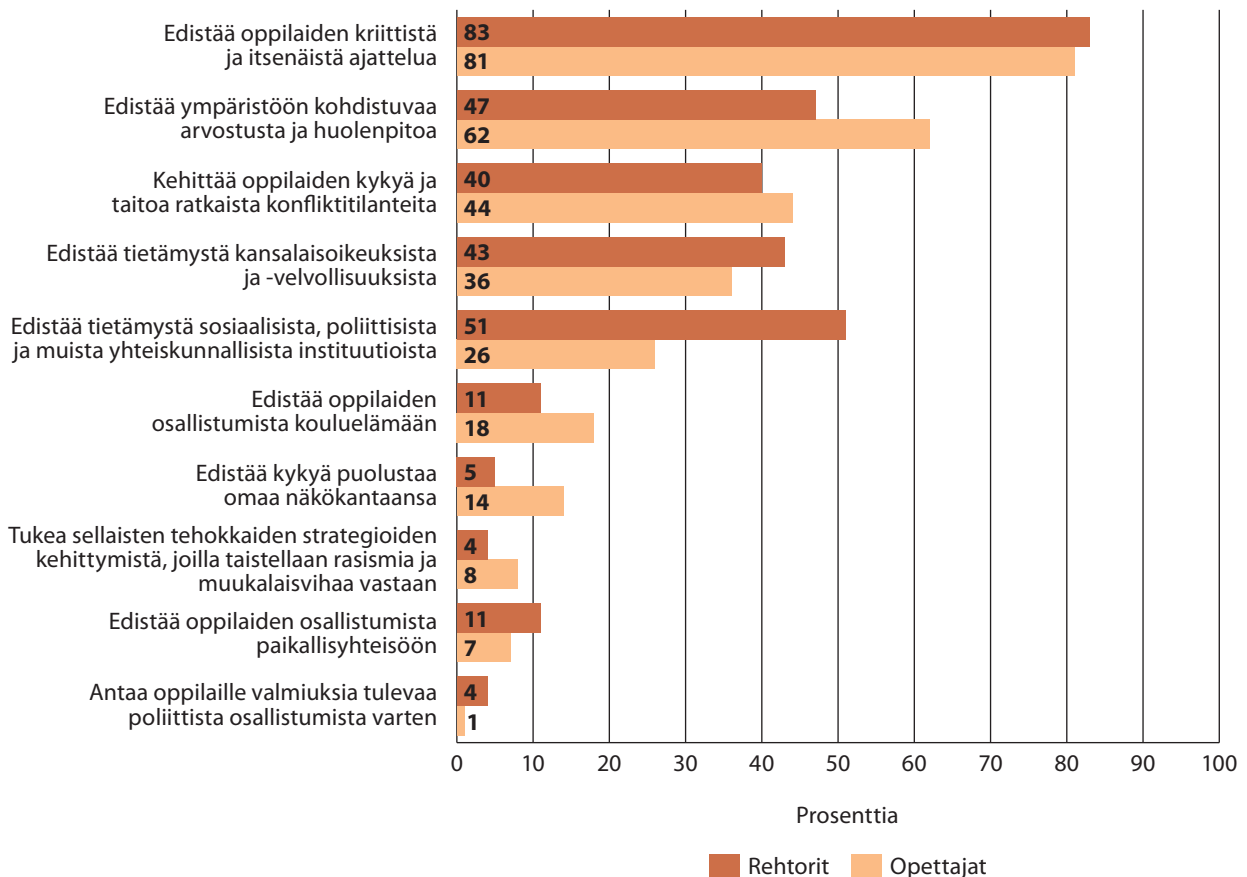
Sekä rehtorit että opettajat pitivät yhteiskunnallisen kasvatuksen selkeästi tärkeimpänä tavoitteena oppilaiden kriittisen ja itsenäisen ajattelun edistämistä: yhdeksi kolmesta tärkeimmästä tavoitteesta tämän oli maininnut 83 prosenttia rehtoreista ja 81 prosenttia opettajista.

Opettajat valitsivat toiseksi useimmin yhdeksi yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista ympäristöön kohdistuvan arvostuksen ja huolenpidon edistämisen, jonka mainitsi 62 prosenttia kyselyyn vastanneista opettajista. Rehtoreista tämän valitsi yhdeksi tärkeimmistä tavoitteista 47 prosenttia ja se oli heidän kolmanneksi yleisin valintansa. Opettajien kolmanneksi useimmin (ja rehtoreiden viidenneksi useimmin) valitsema koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkein tavoite oli oppilaiden

konfliktinratkaisukykyjen kehittäminen, jonka oli valinnut yhdeksi kolmesta tärkeimmästä tavoitteesta 44 prosenttia opettajista ja 40 prosenttia rehtoreista.

Rehtoreista 51 prosenttia mainitsi sosiaalisia, poliittisia ja muita yhteiskunnallisia instituutiota koskevan tietämyksen edistämisen yhdeksi koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista, mutta opettajista tämän mainitsi vain 26 prosenttia. Rehtorit pitivät opettajia useammin myös kansalaisoikeuksia ja -velvollisuuksia koskevan tietämyksen edistämistä yhtenä yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpänä tehtävänä: tämän oli valinnut yhdeksi kolmesta tärkeimmästä tavoitteesta 43 prosenttia rehtoreista ja 36 prosenttia opettajista.

Vain harvat rehtorit tai opettajat pitivät koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpinä tarkoituksina edistää oppilaiden osallistumista kouluelämään tai paikallisyhteisöön tai kykyä puolustaa omaa nä-

Kuvio 2.3 Rehtoreiden ja opettajien näkemykset yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista kouluissaan

kökantaansa. Myöskään rasismia tai muukalaisvihaa vastustavien tehokkaiden strategioiden kehittäminen ei useimpien opettajien ja rehtoreiden mukaan kuulunut koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen kolmen tärkeimmän tavoitteen joukkoon. Vain 1 prosentti opettajista ja 4 prosenttia rehtoreista katsoi, että valmiuksien antaminen oppilaiden tulevaa poliittista osallistumista varten kuului koulun yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeimpien tavoitteiden joukkoon.

3

Miten yhteiskunnallista tietämystä mitattiin?

ICCS-tutkimuksessa yhteiskunnallisella tietämyksellä tarkoitetaan yksilön kognitiivisten prosessien soveltamista yhteiskuntaa ja kansalaisuutta koskeviin sisältöihin. Tietämys on siten laaja käsite, johon sisältyvät sekä ymmärtäminen ja päättelyminen. Tällainen tietämys on yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksen keskeinen tulos ja luo perustan tehokkaalle yhteiskunnalliselle osallistumiselle.

Nuorten yhteiskunnallista tietämystä arvioitiin ICCS-tutkimuksessa 80 tehtävän avulla, joista 74 oli monivalintatehtäviä ja loput 6 avoimia tehtäviä. Tehtävät sijoittuivat luvussa 2 kuvatuille neljälle sisältöalueelle. Osa tehtävistä oli yhteisiä vuonna 1999 toteutetun CIVED-tutkimuksen kanssa.

Osallistujamaiden nuorten yhteiskunnallista tietämystä kuvaava kansainvälisesti vertailukelpoinen pistemääräasteikko muodostettiin siten, että asteikon keskiarvo on 500 ja keskihajonta on 100. Testitehtävien vaikeustasojen analysoinnin perusteella oppilaiden suorituksille määriteltiin lisäksi kolme suoritustasoa, joiden pistemääräraajat olivat 395, 479 ja 563 pistettä. Suoritustasolla 1 oppilaiden pistemää-

rät olivat välillä 395–478, suoritustasolla 2 välillä 479–562 ja suoritustasolla 3 vähintään 563 pistettä. Mikäli oppilaan pistemäärä oli vähemmän kuin 395 pistettä, hän sijoittui yhteiskunnallisilta tiedoiltaan ja taidoiltaan suoritustason 1 alapuolelle. Tulosten kansallisia jatkoanalyyssejä varten muodostettiin lisäksi toinen pistemääräasteikko, jonka keskiarvo on 150 ja keskihajonta 10 kunkin osallistujamaan sisällä.

Suoritustasojen sisältökuvaukset on esitetty taulukossa 3.1. Tasokuvaukset ovat synteesi kullakin tasolla esiintyvistä yleisistä yhteiskunnallisen tietämyksen osatekijöistä ja tyypillisistä tavoista, joilla näitä sisältöjä käytetään. Samalla tasot antavat viitetietoa siitä, missä määrin oppilaat ymmärtävät yhteiskunnallisten järjestelmien välisiä kytkentöjä, samoin kuin oppilaiden mieltämästä yhteiskunnallisen osallistumisen vaikutuksesta heidän yhteisöihinsä. Pääpiirteisään asteikko kuvastaa kehitystä konkreettisten, tuttujen ja mekanististen yhteiskunnallisen tietämyksen osatekijöiden käsittelystä edelleen laajempiin poliittisiin ja institutionaalisiin prosesseihin, jotka ilmentävät kansalaisyhteiskuntaamme.

Taulukko 3.1 Suoritustasot sisältökuvauksineen (Schulz ym. 2010⁴)

Taso 3: vähintään 563 pistettä

Tasolla 3 oppilaat osaavat yhdistää yhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän prosessit ja vaikutukset sekä niitä säätelevät lainsäädännölliset ja institutionaaliset mekanismit. He muodostavat tarkkoja hypoteeseja institutionaalisten linjausten ja kansalaistoiminnan hyödyistä, vaikuttimista ja todennäköisistä tuloksista. He yhdistävät, perustelevat ja arvioivat annettuja näkökantoja, linjauksia tai lakeja niitä tukevien periaatteiden pohjalta. Oppilaat osoittavat tuntevansa laajat kansainväliset taloudelliset voimat sekä aktiivisen osallistumisen strategisen luonteen.

Tasolla 3 toimivat oppilaat osaavat esimerkiksi:

- Tunnistaa eettisen kuluttamisen ohjelman todennäköiset strategiset tavoitteet.
- Esittää mekanismeja, joilla avoin julkinen keskustelu ja kommunikointi voivat hyödyttää yhteiskuntaa.
- Esittää hyötyjä, jotka liittyvät laajaan tiedolliseen kulttuurienväliseen ymmärrykseen yhteiskunnassa.
- Perustella oikeuslaitoksen ja parlamentin välisen vallanjaon.
- Yhdistää hallinnon tasapuolisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteen lakeihin, jotka koskevat puolueille tehtävien taloudellisten lahjoitusten julkistamista.
- Arvioida linjauksia tasa-arvon ja inklusiivisuuden suhteen.
- Tunnistaa vapaan markkinatalouden ja monikansallisten yhtiöiden omistajuuden pääpiirteet.

Taso 2: 479–562 pistettä

Tasolla 2 oppilaat osoittavat tuntevansa edustuksellisen demokratian laajan käsitteen poliittisena järjestelmänä. He tunnistavat tapoja, joilla instituutioita ja lakeja voidaan käyttää suojelemaan ja edistämään yhteiskunnan arvoja ja periaatteita. He tunnistavat kansalaisten mahdollisuudet äänestäjinä edustuksellisessa demokratiassa ja yleistävät periaatteita ja arvoja yksittäisistä esimerkitapauksista, jotka koskevat periaatelinjauksia ja lakeja mukaan lukien ihmisoikeudet. Oppilaat osoittavat ymmärtävänsä vaikutusvallan, joka aktiivisella kansalaistoiminnalla voi olla paikallisyhteisöä laajemminkin. He yleistävät yksittäisen aktiivisen kansalaisen roolin laajempiin kansalaisyhteiskuntiin ja maailmaan.

Tasolla 2 toimivat oppilaat osaavat esimerkiksi:

- Yhdistää laillisen viranomaisen riippumattomuuden siihen, että julkinen luottamus viranomaispäätöksiin säilyy.
- Yleistää paikalliskontekstin perusteella globalisaation taloudelliset riskit kehitysmaille.
- Päätellä, että asioista perillä olevat kansalaiset pystyvät paremmin päättämään, ketä vaaleissa äänestävät.
- Yhdistää äänestysvelvollisuuden demokratian edustuksellisuuteen.
- Kuvata lainsäädäntöelimen/parlamentin pääroolin.
- Määritellä perustuslain pääroolin.
- Yhdistää vastuun ympäristönsuojelusta yksilöihin.

Taso 1: 395–478 pistettä

Tasolla 1 oppilaat osoittavat tuntevansa tasa-arvon, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja vapauden demokratian periaatteina. He liittävät nämä laajat periaatteet arkisiin esimerkkeihin tilanteista, joissa on kyse niiden suojelemisesta tai haastamisesta. Oppilaat osoittavat tuntevansa myös peruskäsitteitä, jotka liittyvät yksilöön aktiivisena kansalaisena: he tunnistavat, että yksilöiden on välttämätöntä noudattaa lakia ja yhdistävät yksittäiset toimintalinjat todennäköisiin tuloksiin sekä liittävät henkilökohtaiset ominaisuudet yksilön kykyyn saada aikaan yhteiskunnallisia muutoksia.

Tasolla 1 toimivat oppilaat osaavat esimerkiksi:

- Yhdistää lehdistön vapauden tiedotusvälineiden suurelle yleisölle välittämään informaation oikeellisuuteen.
- Perustella äänestämisen vapaaehtoisuuden poliittisen ilmaisuvapauden kontekstissa.
- Järkeillä, että demokraattisten johtajien tulisi olla tietoisia niiden ihmisten tarpeista, jotka ovat heidän toimivaltansa piirissä.
- Ilmaista, että YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus on tarkoitettu sovellettavaksi kaikkiin ihmisiin.
- Tehdä yleistyksiä Internetin merkityksestä kansalaisten osallistumista palvelevana viestintävälineenä.
- Tunnistaa yhteiskunnalliset vaikuttimet eettisen kuluttamisen taustalla.

⁴ Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. & Losito, B. 2010. First Findings from the IEA Civic and Citizenship Education Study.

Suoritusasteikko on hierarkkinen siten, että yhteiskunnallinen tietämys kasvaa ja syvenee siirtäessä ylemmille tasoille, mutta myös kehityksellinen siinä mielessä, että oletettavasti jokainen oppilas hallitsee myös mittaustulostaan alempaan tasoon kuuluvat sisällöt. Vaikka asteikko ei kuvaakaan sisältöjen välttämätöntä oppimisjärjestystä, sen olettamuksena on, että oppimisen voi tyypillisesti katsoa etenevän asteikon esittämässä järjestyksessä.

Seuraavassa esitellään kaksi esimerkkitehtävää. Niiden kautta lukija saa käsitystä siitä, millaisia tehtäviä 8.-luokkalaisille tutkimuksessa esitettiin ja samalla on mahdollista kuvata, millaiset vastaukset ovat tyypillisiä eri suoritusasteilla.

Taulukossa 3.2 esitellään esimerkkitehtävä 1 sekä oppilaiden prosenttiosuudet suoritusasteiden mukaan osallistujamaissa. Tehtävässä oppilaita pyydettiin esittämään kaksi eri hyötyä, jotka yhteiskunnalle koituu julkisesta keskustelusta. Oppilaille oli tehtävässä annettu määritelmä julkiselle keskustelulle. Yksi avoimen tehtävän eduista on se, että oppilaille annetaan mahdollisuus esitellä monitahoisiin yhteiskunnallisiin käsitteisiin liittyviä tietojaan ja käsityksiään. Tehtävälle oli ennakkoon määritelty viisi erilaista pistettä antavaa vastauskategoriaa. Saadaksesen täydet pisteet oppilaan tuli mainita hyötynäkökohta kahdesta eri kategoriasta, mikä oli tasolle 3 sijoittuva suoritus. Yhden näkökohdan esittäminen oli puolestaan tasolle 2 sijoittuva (1 pisteen) suoritus.

Suomalaisista 8.-luokkalaisista 13 prosenttia sai tästä tehtävästä täydet pisteet, kun kansainvälinen keskiarvo oli 20 prosenttia. Maakohtaisesti suoritukset vaihtelivat 6 prosentista (Liechtenstein) 42 prosenttiin (Korea). Vastaavasti 60 prosenttia suomalaisnuorista ylsi vähintään 1 pisteeseen kansainvälisen keskiarvon ollessa 67 prosenttia. Tällöin maakohtaiset lukemat vaihtelivat välillä 42–86 prosenttia.

Esimerkkitehtävä 2 ratkaisuprosentteineen on esitetty taulukossa 3.3. Tehtäväkuvauksen tarkoituksena on esittää oppilaille asiayhteys sekä esimerkki eettisen kuluttamisen ideasta. Tehtävässä on annettu neljä vastausvaihtoehtoa, joista oikea vaihtoehto on merkitty tähdellä (*).

Suomalaisoppilaat osasivat tämän tehtävän erinomaisesti ratkaisuprosentin ollessa osallistujamaiden korkein eli 92. Tehtävän kansainvälinen ratkaisuprosentti oli 73.

Taulukko 3.2 Esimerkkitehtävä 1 ja eritasoisten vastausten prosenttiosuudet

Julkisella keskustelulla tarkoitetaan ihmisten välistä avointa mielipiteiden vaihtoa. Julkista keskustelua voidaan käydä lehtien palstoilla, televisiossa, radiossa, internet-foorumeissa tai julkisissa kokouksissa. Julkisessa keskustelussa voidaan käsitellä paikallisia, alueellisia, kansallisia tai kansainvälisiä kysymyksiä.

Millä tavoin julkinen keskustelu voi hyödyttää yhteiskuntaa?

Mainitse **kaksi erilaista** tapaa.

1. _____

2. _____

KOODAUSOHJE

Koodi 2: Yhteiskunnallisen tietämyksen taitotaso 3

Viittaa kahteen eri hyötykategoriaan **viidestä alla mainitusta**.

- parempi tieto tai ymmärrys jonkin aiheen tai tilanteen asiasisällöstä
- tarjoaa ratkaisuja ongelmiin TAI foorumin, jolta ratkaisuja voi tulla
- yhteiskunnallisen yhteisymmärryksen lisääntyminen, erilaisuuden hyväksyminen tai turhautumisen väheneminen
- lisää ihmisten uskoa tai motivaatiota osallistua yhteiskuntansa asioihin
- edustaa/toteuttaa ihmisten ilmaisuvapauden periaatetta

Koodi 1: Yhteiskunnallisen tietämyksen taitotaso 2

Viitattu vain yhteen edellä mainituista viidestä hyötykategoriasta (myös kun mainittu eri seikat, mutta samasta kategoriasta).

Maa tai alue	Ainakin yksi tapa %	Kaksi tapaa %
Belgia (fl.)	63	19
Bulgaria	72	24
Chile	70	21
Englanti	59	15
Espanja	68	15
Guatemala	65	15
Irlanti	79	28
Italia	75	23
Itävalta	58	20
Kolumbia	58	16
Korea	86	42
Kreikka	54	15
Kypros	58	10
Liechtenstein	42	6
Liettua	67	17
Malta	59	20
Meksiko	66	23
Norja	71	18
Paraguay	48	7
Puola	83	32
Ruotsi	73	22
Slovakia	83	34
Slovenia	69	18
Suomi	60	13
Sveitsi	54	9
Taiwan	76	27
Tanska	83	38
Thaimaa	57	11
Tšekki	73	19
Uusi-Seelanti	69	25
Venäjä	79	25
Kv. keskiarvo	67	20
Otanta puutteellinen:		
Hongkong	69	14
Alankomaat	37	4

Miten yhteiskunnallista tietämystä mitattiin?

Taulukko 3.3 Esimerkkitehtävä 2 ratkaisuprosentteineen

Mikko osti itselleen uudet kengät. Myöhemmin hän sai tietää, että yhtiö, joka kengät oli valmistanut, käyttää tehtaassaan lapsityövoimaa ja maksaa näille hyvin pientä palkkaa. Mikko sanoo, ettei hän enää pane noita kenkiä jalkaansa.

Miksi Mikko kieltäytyy pitämästä uusia kenkiään?

- Hän arvelee, että lasten tekemät kengät eivät kestä kovin pitkään.
- Hän ei halua tukea kengät valmistanutta yhtiötä.
- Hän ei halua tukea lapsia, jotka valmistivat kengät.
- Häntä suututtaa, että hän maksoi kengistä enemmän kuin mikä niiden arvo on.

(Yhteiskunnallisen tietämyksen taitotaso 1)

Maa tai alue	Oikeita vastauksia %
Belgia (fl.)	81
Bulgaria	73
Chile	75
Dominikaaninen tv.	45
Englanti	82
Espanja	82
Guatemala	57
Indonesia	38
Irlanti	85
Italia	85
Itävalta	79
Kolumbia	74
Korea	77
Kreikka	73
Kypros	52
Latvia	74
Liechtenstein	83
Liettua	74
Luxemburg	74
Malta	72
Meksiko	61
Norja	84
Paraguay	56
Puola	76
Ruotsi	86
Slovakia	61
Slovenia	75
Suomi	92
Sveitsi	85
Taiwan	67
Tanska	91
Thaimaa	57
Tšekki	67
Uusi-Seelanti	82
Venäjä	75
Viro	72
Kv. keskiarvo	73
Otanta puutteellinen:	
Hongkong	73
Alankomaat	72

4

Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys kansainvälistä kärkitasoa

Maakohtaiset tulokset

Maakohtaisten keskiarvotulosten perusteella suomalaisten 8.-luokkalaisten yhteiskunnallisen tietämyksen pistemäärät olivat tutkimuksen korkeimmat yhdessä tanskalaisnuorten kanssa (kuvio 4.1). Suomen (576), Tanskan (576), Korean (565) ja Taiwanin (559) nuorten tulokset muodostivat neljän kärkimaan ryhmän. Pohjoismaista myös Ruotsin ja Norjan tulokset olivat selvästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolella. Tutkimukseen osallistuneista 38 maasta 23 ylsi kansainvälisen suorituskeskiarvon (500) yläpuolelle ja 15 jäi sen alapuolelle maakeskiarvojen vaihdellessa 380 pisteestä 576 pisteeseen. Esimerkiksi kaikkien Latinalaisen Amerikan maiden (6 kpl) suoritukset jäivät kansainvälisen keskiarvon alapuolelle.

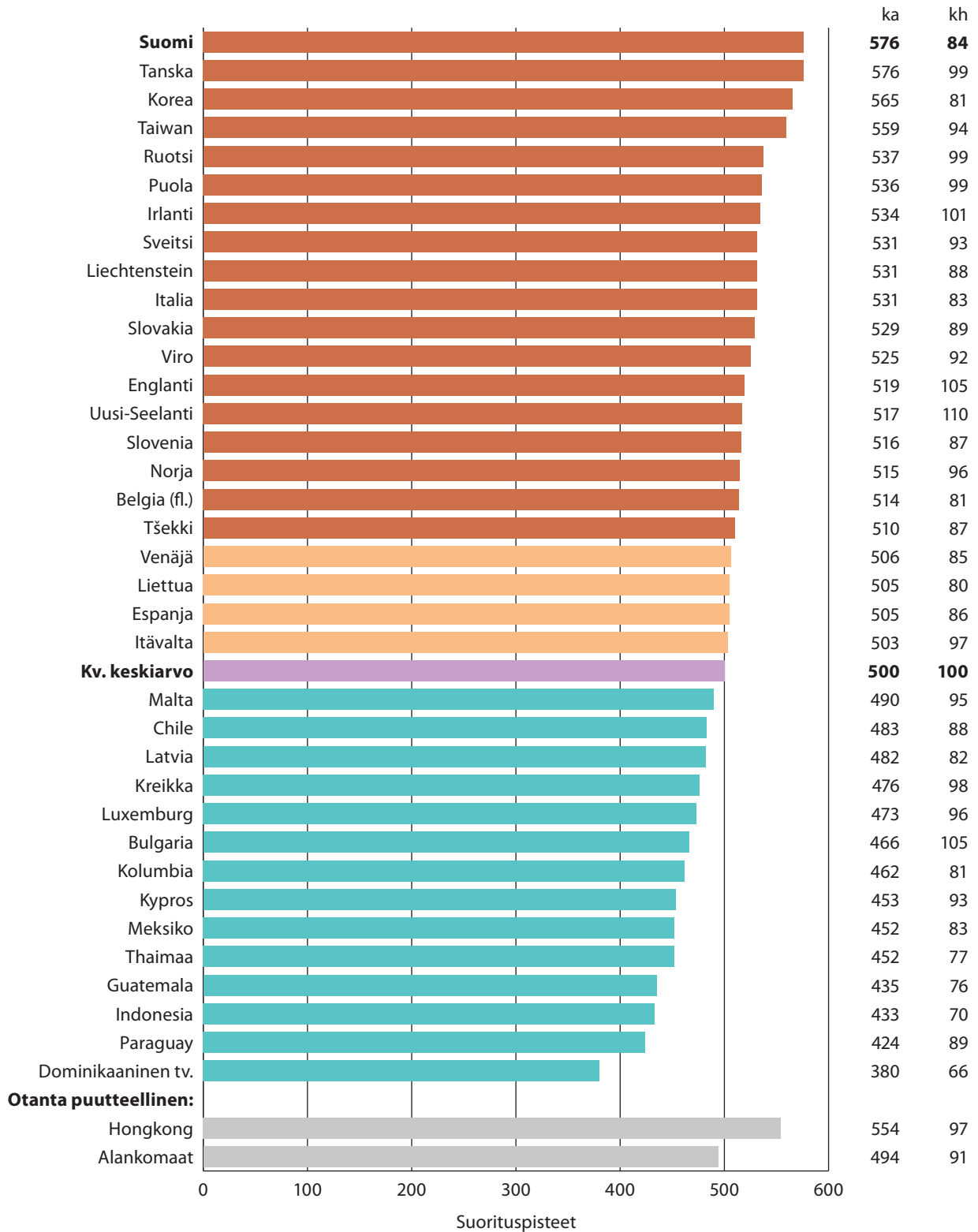
Myös vuoden 1999 CIVED-tutkimuksessa Suomi sijoittui 28 maan vertailussa neljän kärkimaan – Puola, Suomi, Kypros, Kreikka – joukkoon. Molemmissa tutkimuksissa kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkittävästi paremmin suoriutuneita maita olivat Suomen lisäksi Puola, Italia, Slovakia, Norja ja Tsekki. Tuolloin Tanskan nuorten suoritukset olivat osallistujamaiden keskitasoa ja Ruotsissa hieman sen alle.

Suomalaisnuorten tuloksissa näkyy myös osaamisen tasaisuus. Osaamisen vaihtelua kuvaava keskihajonta oli Suomessa pienimpiä (84) kansainvälisen keskiarvon yläpuolella olevien maiden joukossa. Liettuassa, Belgiassa (FI), Koreassa ja Liechtensteinissä keskihajonta oli hieman pienempi kuin meillä. Kaikkein pienimpiä keskihajonnat olivat heikosti menestyneissä maissa Dominikaanisessa tasavallassa, Indonesiassa, Guatemalassa ja Thaimaassa.

Oppilaiden sijoittuminen yhteiskunnallisen tietämyksen eri suoritustasoille osallistujamaissa on kuvattu kuviossa 4.2. Kuvioon maat on merkitty alenevaan järjestykseen suoritustasolle 3 yltäneiden oppilaiden prosenttiosuuden mukaan. On selvää, että maiden järjestys on lähes sama kuin kuviossa 4.1, jossa järjestys määräytyi maiden keskiarvojen perusteella. Pienet eroavuudet järjestyksessä johtuvat keskiarvoltaan samankaltaisten maiden oppilaskokousten eroista.

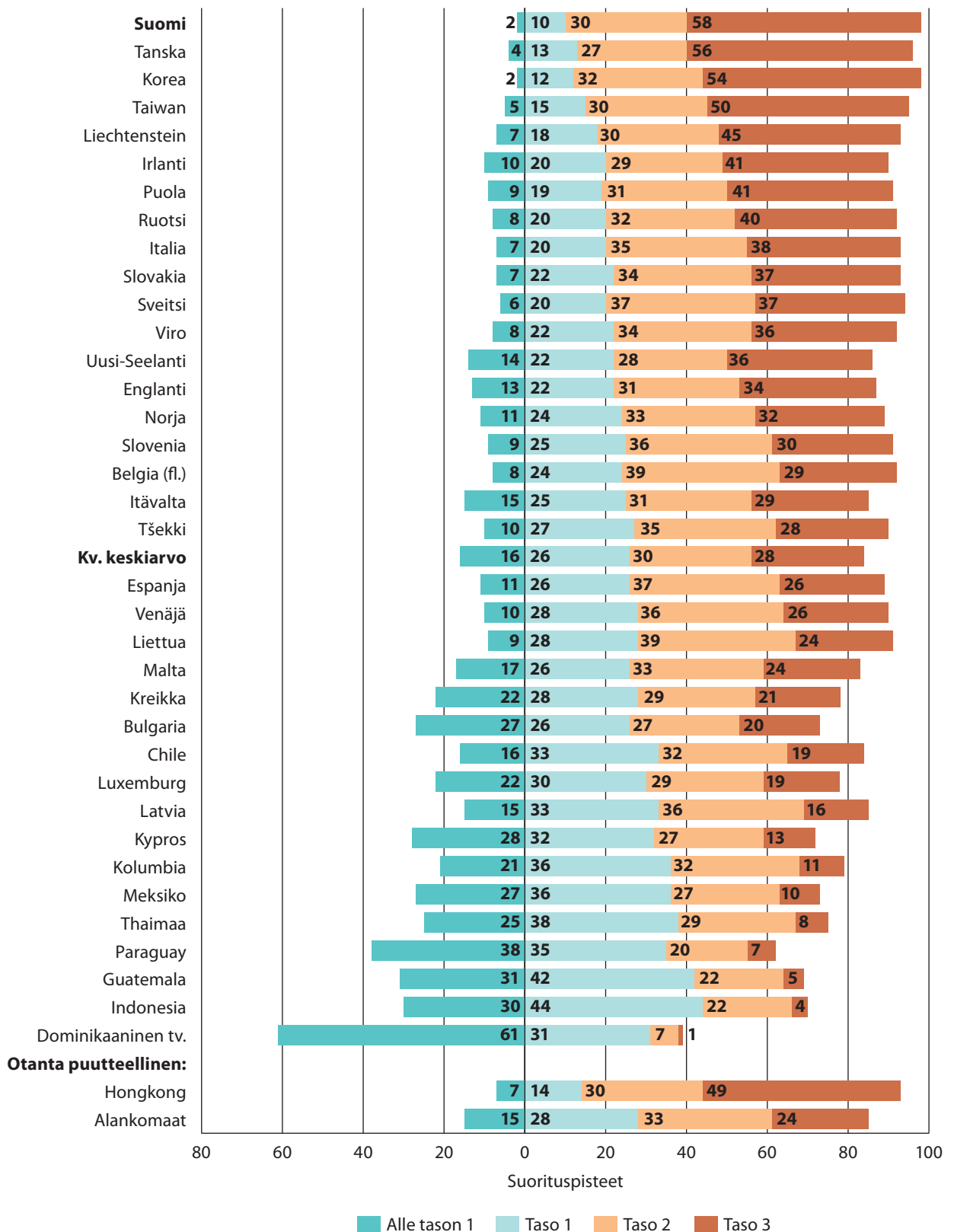
Suomessa tasolle 3 yltäneiden oppilaiden osuus oli osallistujamaiden korkein eli 58 prosenttia. Myös Tanskassa, Koreassa ja Taiwanissa yli puolet oppilaista sijoittui tälle suoritustasolle kansainvälisen keskiarvon ollessa 28 prosenttia. Kaikkiaan 14 maassa oppilaiden osuus oli suurin tasolla 3. Sitä vastoin 6 heikoimmin

Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys kansainvälistä kärkitasoa

- Maan keskiarvo on kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi korkeampi
- Maan keskiarvo on kansainvälistä keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi alempi

Kuvio 4.1 Yhteiskunnallisen tietämyksen maakohtaiset pistekeskiarvot

Kuvio 4.2 Oppilaiden prosenttiosuudet suoritustasoittain ja maittain

suoriutuneessa maassa tasolle 3 sijoittuneiden oppilaiden osuus jäi alle 10 prosenttiin.

Suoritusosalle 2 sijoittuneiden oppilaiden osuus Suomessa oli kansainvälistä keskitasoa (30 %). Tällä tasolla maakohtaisten prosentiosuuksien vaihtelu oli vähäisintä osuuksien vaihdellessa Dominikaanista tasavaltaa lukuun ottamatta 20 prosentista 39 prosenttiin. Yhteensä 23 maassa yli 60 prosenttia oppilaista sijoittui tasoille 2 ja 3 ja neljässä kärkimaassa prosenttiluku oli yli 80.

Suomessa tasolle 1 (10 %) tai sen alle (2 %) sijoittuneiden oppilaiden osuudet olivat kaikkein pienimmät. Myös neljän parhaiten suoriutuneen maan joukossa enintään viidesosa oppilaista sijoittui tasolle 1 tai sen alapuolelle. Sen sijaan kymmenessä maassa yli puolet oppilaista jäi suoritusosalle 1 tai sen alapuolelle ja tutkimuksen neljässä heikoimmin suoriutuneessa maassa näiden oppilaiden osuus oli yli 70 prosenttia. Kahdessa maassa peräti suurin osuus oppilaista jäi tason 1 alapuolelle.

Kaiken kaikkiaan tulokset kertovat erittäin suurista eroista nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä sekä osallistujamaiden välillä että niiden sisällä.

Kuviossa 4.3 on esitetty tyttöjen ja poikien maakohtaiset yhteiskunnallisen tietämyksen keskiarvot. Tulokset paljastavat, että tyttöjen keskiarvot olivat korkeammat kuin pojilla kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa ja siten myös kansainvälisesti. Kansainvälinen keskiarvo oli tytöillä 511 ja pojilla 489 pistettä. Ero oli tilastollisesti merkitsevä.

Suomessa tyttöjen (590) ja poikien (562) keskiarvojen ero (28 pistettä) oli kansainvälistä keskimääräistä eroa (22 pistettä) suurempi ja myös tilastollisesti merkitsevä. Muissa Pohjoismaissa ero oli Suomea pienempi: Tanskassa 8 pistettä, Ruotsissa 21 pistettä ja Norjassa 23 pistettä. Ero oli tilastollisesti merkitsevä kaikkiaan 31 maassa. Kaikkein suurin tyttöjen ja poikien keskiarvojen ero oli Thaimaassa 48 pistettä eli noin puoli keskihajontaa.

Kuvion 4.3 tuloksista ei kuitenkaan voida päätellä, että erojen suuruudella olisi systemaattista yhteyttä osallistujamaiden maantieteelliseen sijaintiin tai keskimääräiseen suoritusosaan.

Maa tai alue	Tytöt	Piste-ero	Pojat
Guatemala	435		434
Kolumbia	463		461
Belgia (fl.)	517		511
Sveitsi	535		528
Tanska	581		573
Luxemburg	479		469
Liechtenstein	539		526
Chile	490		476
Itävalta	513		496
Slovakia	537		520
Tšekki	520		502
Italia	540		522
Indonesia	442		423
Espanja	514		496
Englanti	529		509
Venäjä	517		496
Ruotsi	549		527
Irlanti	545		523
Kv. keskiarvo	511		489
Korea	577		555
Norja	527		504
Meksiko	463		439
Dominikaaninen tv.	392		367
Bulgaria	479		454
Taiwan	573		546
Suomi	590		562
Paraguay	438		408
Slovenia	531		501
Latvia	497		466
Uusi-Seelanti	532		501
Kreikka	492		460
Puola	553		520
Viro	542		509
Malta	507		473
Liettua	523		488
Kypros	475		435
Thaimaa	474		426
Otanta puutteellinen:			
Hongkong	564		543
Alankomaat	497		490

 Sukupuoliero tilastollisesti merkitsevä
 Sukupuoliero ei tilastollisesti merkitsevä

Kuvio 4.3 Sukupuolierot yhteiskunnallisessa tietämyksessä

Yhteiskunnallisen tietämyksen maakohtaiset muutokset 10 vuoden aikana

Edellinen yhteiskunnallista osaamista ja osallistumista arvioinut kansainvälinen tutkimus CIVED toteutettiin vuonna 1999, mikä antaa mahdollisuuden tulosten vertailuun. Tietyllä aikavälillä tapahtuneiden muutosten vertailu edellyttää kuitenkin välttämättä sitä, että vertailun kohteena olevat maajoukko, oppilasjoukko ja sisältöalue ovat samoja.

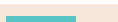

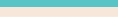

Näihin molempiin tutkimuksiin osallistui 15 seläistä maata, joissa käytettiin keskenään vertailukelpoisia oppilasjoukkoja. Englanti ja Ruotsi toteuttivat tutkimusten tiedonkeruun eri ajankohtina, minkä vuoksi oppilasjoukot eivät olleet vertailukelpoisia.

Edellä on jo mainittu, että osa ICCS-tutkimuksen tehtävistä oli yhteisiä CIVED-tutkimuksen kanssa.

Näitä tehtäviä oli kaikkiaan 15 ja ne sisältyivät CIVED-tutkimuksen yhteen osa-alueeseen, joka käsitteli kansalaisen yhteiskunnallista roolia (*civic content knowledge*). Molemmissa tutkimuksissa näistä tehtävistä käytettiin täsmälleen samoja käännöksiä.

Suoritusten vertailussa käytetään pistemääräasteikkoa, jonka keskiarvo on 100 ja keskihajonta 20. Kuviossa 4.4 on esitetty nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä (yhdeällä osa-alueella) tapahtuneet muutokset 15 maassa vuosien 1999 ja 2009 välisenä aikana.

Suomalaisten 8.-luokkalaisten yhteiskunnallista tietämystä kuvaava pistemäärä oli vuonna 2009 yhden pisteen korkeampi kuin vuonna 1999 eli oppilaiden suoritustaso oli säilynyt hyvin samanlaisena. Tosin on huomattava, että Suomi oli niiden kolmen maan joukossa, joissa kohentumista ylipäättään oli tapahtunut. Suoritus-tason nousu oli tilastollisesti merkitsevä vain yhdes-

Maa tai alue	Suorituspisteet			Oppilaiden ikä tutkimushetkellä	
	2009	Pistemäärän muutos	1999	2009	1999
Slovenia	104		102	14,7	14,8
Suomi	109		108	14,7	14,8
Viro	95		94	15,0	14,7
Chile	89		89	14,2	14,3
Liettua	94		94	14,7	14,8
Italia	100		101	13,8	13,9
Latvia	91		92	14,8	14,5
Sveitsi (saksank.)	94		95	14,8	15,0
Kv. keskiarvo	96		100	14,6	14,6
Kolumbia	85		89	14,4	14,6
Norja	97		103	14,7	14,8
Kreikka	102		109	14,7	14,7
Puola	103		112	14,9	15,0
Slovakia	97		107	14,4	14,3
Tšekki	93		103	14,4	14,4
Bulgaria	88		99	14,7	14,9
Tutkimusajankohdat erilaiset:					
Englanti	90		96	14,0	14,7
Ruotsi	98		97	14,8	14,3

 Maan keskiarvo vuonna 2009 on tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin vuonna 1999

 Maan keskiarvo vuonna 2009 on tilastollisesti merkitsevästi alempi kuin vuonna 1999

Kuvio 4.4 Muutokset nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä aikavälillä 1999–2009

sä maassa eli Sloveniassa, missä vertailukeskiarvo oli kohonnut 3 pistettä.

Vertailujen 15 maan joukossa keskimääräinen suoritustason heikentyminen oli 4 pistettä. Yhdessätoista maassa vertailukeskiarvot olivat laskusuunnassa ja alenema oli tilastollisesti merkitsevä kahdeksassa maassa. Näiden maiden joukossa oli mm. Norja. Suurin pudotus eli 11 pistettä tapahtui Bulgariassa.

Kuvion 4.4 tulosten mukaan oppilaiden keskimääräinen ikä 15 vertailumaassa oli molemmissa tutkimuksissa 14,6 vuotta ja yksittäisten maiden kohdalla ilmeni vain pientä vaihtelua iän suhteen. Seuraavissa julkaisuissa tullaan oppilaiden iän ja suoritustason välisiä yhteyksiä analysoimaan myös tämän pitkäikäisvertailun osalta.

Miten kotitausta näkyy nuorten yhteiskunnallisessa tietämyksessä?

Monet tutkimustulokset osoittavat, että kodin taustatekijöillä on tärkeä merkitys nuorten asennoitumiselle ja suuntautumiselle yhteiskunnallista osallistumista kohtaan. Kodin vahvemman sosioekonomisen taustan katsotaan yhtäältä tarjoavan virikkeisemmän ympäristön nuorten kasvulle sekä toisaalta parantavan nuorten osaamista ja heidän tulevaisuuden näkymiään. Näiden taas katsotaan lisäävän nuoren yhteiskunnallista ja poliittista aktiivisuutta.

Tässä julkaisussa kotitaustan merkitystä nuorten yhteiskunnalliseen tietämykseen tarkastellaan vertaamalla suomalaisia tuloksia Suomen kannalta kiinnostavien maiden (esim. Pohjoismaat) vastaaviin tuloksiin ja myös kansainväliseen tasoon. Nuorten kotitaustaa kuvaavia muuttujia on kaksi eli *vanhempien ammatillinen asema* ja *vanhempien yhteiskunnallinen ja poliittinen kiinnostus*. Näiden muuttujien yhteyksiä nuorten yhteiskunnalliseen tietämykseen (vrt. luku 3) analysoidaan seuraavassa yksitellen ja analyysit on tehty jokaiselle osallistujamalle erikseen.

Todettakoon, että kansainvälisessä raportissa on käytetty kolmantena taustamuuttujana kodin maahanmuuttajataustaa. Kuitenkin Suomen aineistossa maahanmuuttajaoppilaiden kokonaismäärä oli niin

pieni (alle 70), ettei suorituspistemäärien laskeminen ko. oppilasryhmille ollut mahdollista. Tästä johtuen maahanmuuttajataustan tarkastelu ei tässä yhteydessä ole mielekästä.

Vanhempien ammatillisella asemalla on merkitystä

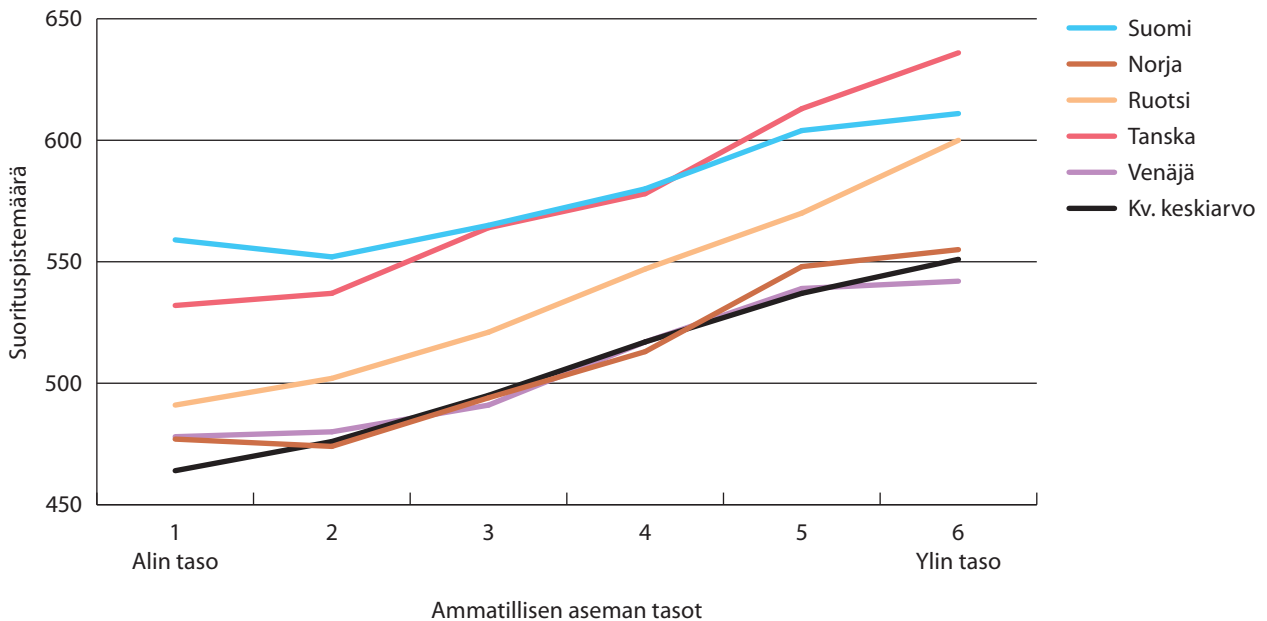
Vanhempien ammatillinen asema on yksi tärkeä kodin sosioekonomista taustaa kuvaava tekijä. ICCS-tutkimuksessa 8.-luokkalaisten vanhempien ammatit on kansainvälistä ISCO 88-luokitusta soveltaen muunnettu pistemääräksi ja analyyseissa vanhempien korkeinta pistemäärää käytetään ammatillista asemaa kuvaavana muuttujana. Analyyseja varten pistemäärä on luokiteltu 6 tasolle siten, että taso 1 vastaa alhaisinta ja taso 6 korkeinta ammatillista asemaa.

Nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen ja vanhempien ammatillisen aseman välistä yhteyttä kuvaavat tulokset on esitetty Pohjoismaiden ja Venäjän osalta kuviossa 4.5.

Tulokset osoittavat, että nuorten yhteiskunnallisen tietämys on useimmissa maissa voimakkaasti yhteydessä vanhempien ammatilliseen taustaan (Schulz ym. 2010⁵). *Suomessa oppilaiden suorituspistemäärien ero alimman ja ylimmän ammatillisen tason välillä oli pienimpiä (52 pistettä), kun se osallistujamaiden joukossa oli keskimäärin 87 pistettä (lähes yhden keskihajonnan verran)*. Ero vaihteli myös huomattavasti maiden välillä. Tulos on yhteneväinen niiden aiempien tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan kodin sosioekonomisen taustan yhteys oppilaiden oppimistuloksiin on Suomessa vähäisempi kuin useimmissa Euroopan maissa.

Kuvion 4.5 perusteella kaikissa pohjoismaissa samoin kuin Venäjällä oppilaiden tietämyksen ja vanhempien ammattiaseman välinen yhteys oli samankaltainen. Ruotsissa yhteys oli miltei suoraviivainen, kun taas muissa maissa – myös Suomessa

⁵ Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. & Losito, B. 2010. First Findings from the IEA Civic and Citizenship Education Study.

Kuvio 4.5 Nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen ja vanhempien ammatillisen aseman välinen yhteys muutamissa vertailumaissa

– osaamiseroa kahden alimman ja kahden ylimmän ammattitason oppilaiden välillä ei juurikaan ollut. Bulgariassa, Englannissa ja Liechtensteinissa nuorten tietämyksen ja vanhempien ammatillisen taustan välinen yhteys oli kaikkein voimakkain (Schulz ym. 2010⁵).

Vanhempien yhteiskunnallinen kiinnostus näkyy oppilaiden tietämyksessä

Aiemman tutkimustiedon perusteella sellaisilla nuorilla, jotka keskusteleivat vanhempiensa kanssa yhteiskunnallisista ja poliittisista kysymyksistä, on vahvempi tietämys näistä asioista.

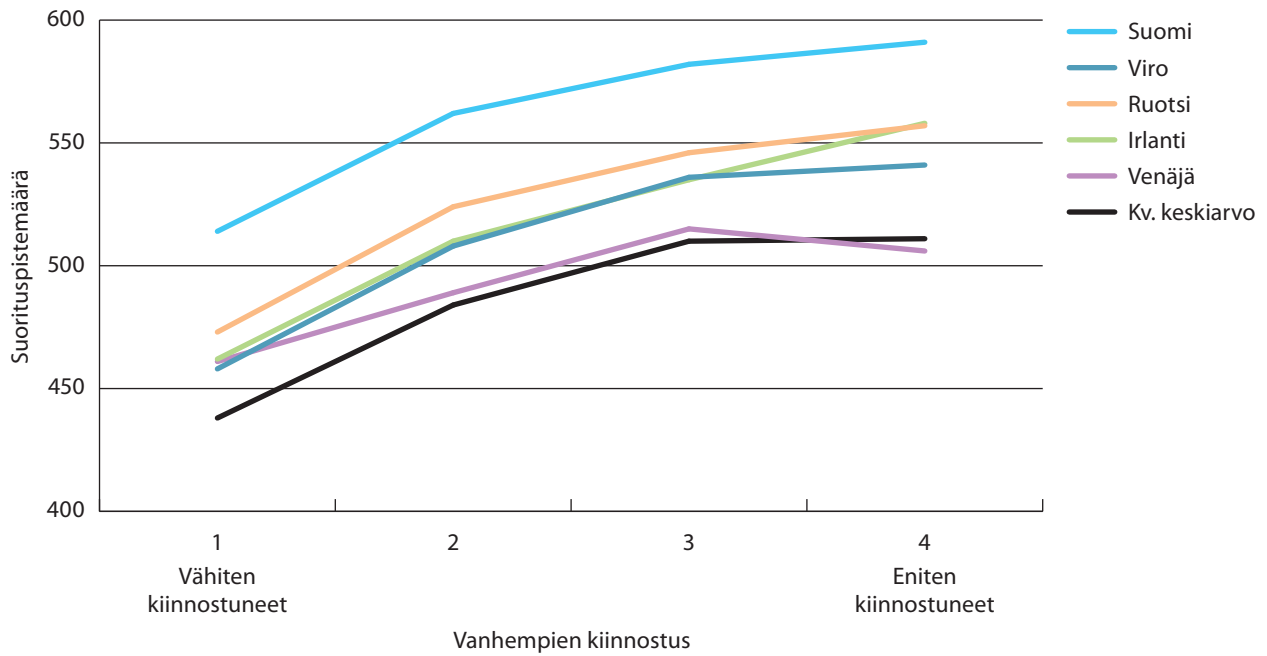
ICCS-tutkimuksessa 8.-luokkalaisilta kysyttiin, missä määrin heidän vanhempansa ovat kiinnostuneita yhteiskunnallista ja poliittisista asioista. Kysymyksessä käytetty asteikko oli: ei lainkaan kiinnostunut, ei kovin kiinnostunut, melko kiinnostunut ja hyvin kiinnostunut. On tärkeää huomata, että tarkastelun kohteena on oppilaiden yhteiskunnallisen tietämyksen yhteys heidän omaan käsitykseensä vanhempien kiinnostuksesta. Kuviossa 4.6 on esitetty eri

tavoin kiinnostuneiden vanhempien prosenttiosuudet sekä kiinnostuksen määrää vastaavat oppilaiden suorituspistemäärien keskiarvot Suomessa, Virossa, Ruotsissa, Irlannissa ja Venäjällä.

Tulosten valossa yhteys oppilaiden yhteiskunnallisen tietämyksen ja heidän vanhempiensa yhteiskunnallisen kiinnostuksen välillä oli hyvin samanlainen Suomessa ja vertailumaissa. Oppilaat suoriutuivat sitä paremmin, mitä kiinnostuneempia vanhemmat olivat poliittisista ja yhteiskunnallisista asioista. Yhteys ei ollut kuitenkaan suoraviivainen.

Oppilaiden suorituspistemäärät paranivat aina siirryttäessä kiinnostustasolta seuraavalle (lähtien ”ei lainkaan kiinnostunut” -tasolta), mutta pistemäärän kasvu tasolta toiselle ei ollut ollenkaan tasainen. Suomessa alimman ja toiseksi alimman kiinnostustason oppilaspistemäärien keskiarvojen erotus oli 48 pistettä, keskimmäisten tasojen välillä 20 pistettä sekä kahden ylimmän tason välillä vain 9 pistettä. Kansainvälisesti vastaavat lukemat olivat 41 pistettä, 26 pistettä ja 1 piste. Venäjällä kahden ylimmän kiinnostustason välillä tapahtui jopa suoritusasteen heikkenemistä.

Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys kansainvälistä kärkitasoa

Kuvio 4.6 Nuorten yhteiskunnallisen tietämyksen ja heidän vanhempiansa yhteiskunnallisen kiinnostuksen välinen yhteys muutamissa vertailumaissa

5

Kiinnostaako politiikka nuoria?

Nuorten aktiivisuus ja asenteet osana tutkimusta

Tiedollisen kokeen lisäksi ICCS-tutkimukseen liittyi laaja kysely, jonka avulla kerättiin tietoja nuorten yhteiskunnallisesta osallistumisesta sekä heidän asenteistaan erilaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan. Kansainvälisten – kaikissa osallistujamaisa täsmälleen samassa muodossa kysytyjen – kysymysten lisäksi suomalaisille kahdeksaluokkalaisille esitettiin myös muutamia ylimääräisiä kansallisia kysymyksiä. Kansainvälisten lomakkeiden laajuudesta johtuen kansallisia kysymyksiä ei kuitenkaan voinut olla kuin kaikkiaan neljä.

Kansainvälisellä tasolla nuorten osallistumisia ja asenteita koskevat kysymykset on raportoitu lähinnä faktorianalyysin avulla useammasta samaan aihepiiriin liittyvästä kysymyksestä muodostettujen kansainvälisten tulosten mukaan skaalattujen muuttujien avulla. Nämä skaalamuuttujat on muodostettu yksittäisten muuttujien arvojen perusteella laskettujen faktoripistemäärien pohjalta siten, että muuttujan osallistujamaittain painotettu keskiarvo on 50 ja keskihajonta 10. Kansalliset tulokset on sen sijaan kuvattu yksittäisten muuttujien tasolla. Eri

teema-alueisiin liittyvät kysymykset (ja se, onko kukaan kysymys huomioitu kansainvälistä skaalamuuttujaa laskettaessa) on mainittu kunkin teema-alueen käsittelyn yhteydessä.

Kyselyiden tuloksia käsitellään tarkemmin syksyllä ilmestyvässä laajemmassa tutkimusraportissa, mutta tässä yhteydessä esitellään tuloksia suppeasti muutamien keskeisten kysymysten osalta.

Politiikka ei kiinnosta nuoria Pohjoismaissa

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten kiinnostusta yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan:

Kuinka kiinnostunut olet seuraavista asioista?

- Oman paikkakuntasi poliittisista kysymyksistä *
- Maasi poliittisista kysymyksistä *
- Maasi yhteiskunnallisista kysymyksistä *
- Muiden maiden politiikasta *
- Kansainvälisestä politiikasta *
- Ympäristökysymyksistä
- Euroopan politiikasta

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuorten kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan on esitetty yhteenlasketun skaalamuuttujan pistemäärien avulla kuviossa 5.1. Eniten kiinnostusta yhteiskunnallisia ja poliittisia kysymyksiä kohtaan osoittivat nuoret Dominikaanisessa tasavallassa, Thaimaassa, Indonesiassa, Guatemalassa ja Venäjällä. Vastaavasti vähiten näistä asioista kiinnostuneita löytyi Belgiasta, Sloveniasta, Ruotsista, Suomesta ja Norjasta. Kansainvälisellä tasolla ei ollut havaittavissa eroja tyttöjen ja poikien kiinnostuksessa politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan.

Kun ottaa huomioon vastaajien iän (slovenialaiset, belgialaiset ja norjalaiset vastaajat olivat keskimäärin vuoden nuorempia kuin vastaajat useimmissa muissa osallistujamaissa), näyttävät ruotsalaiset ja suomalaiset nuoret olevan selvästi vähemmän kiinnostuneita yhteiskunnallisista ja poliittisista kysymyksistä kuin ikätoverinsa muissa osallistujamaissa.

Kansainvälisellä tasolla kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan ei ole yhteydessä yhteiskunnallisen osaamisen tasoon, sillä monien tiedollisessa kokeessa huonosti menestyneiden maiden nuoret ilmoittivat olevan kiinnostuneimpia näistä kysymyksistä, kun taas useissa kokeessa erittäin hyvin menestyneissä maissa kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan oli varsin laimeaa.

Sen sijaan Suomen sisällä koemenestys oli hyvin selvässä yhteydessä siihen, kuinka kiinnostunut nuori oli politiikasta ja yhteiskunnallisista kysymyksistä. Nuoret jaettiin kansainvälisen yhteiskunnallisen kiinnostuksen skaalamuuttujan mukaan neljään luokkaan kiinnostuksen suhteellisen määrän suhteen. Yhteiskunnallisen kiinnostuksen ja koemenestyksen väliset yhteydet on esitetty kuviossa 5.2 käyttäen koemenestyksen mittarina suomalaista kansallista koepistemäärämuuttujaa.

Ympäristökysymykset kiinnostavat suomalaisnuoria

Suomalaisnuorten kiinnostus politiikan ja yhteiskunnan eri aihealueista on esitetty tarkemmin kuvi-

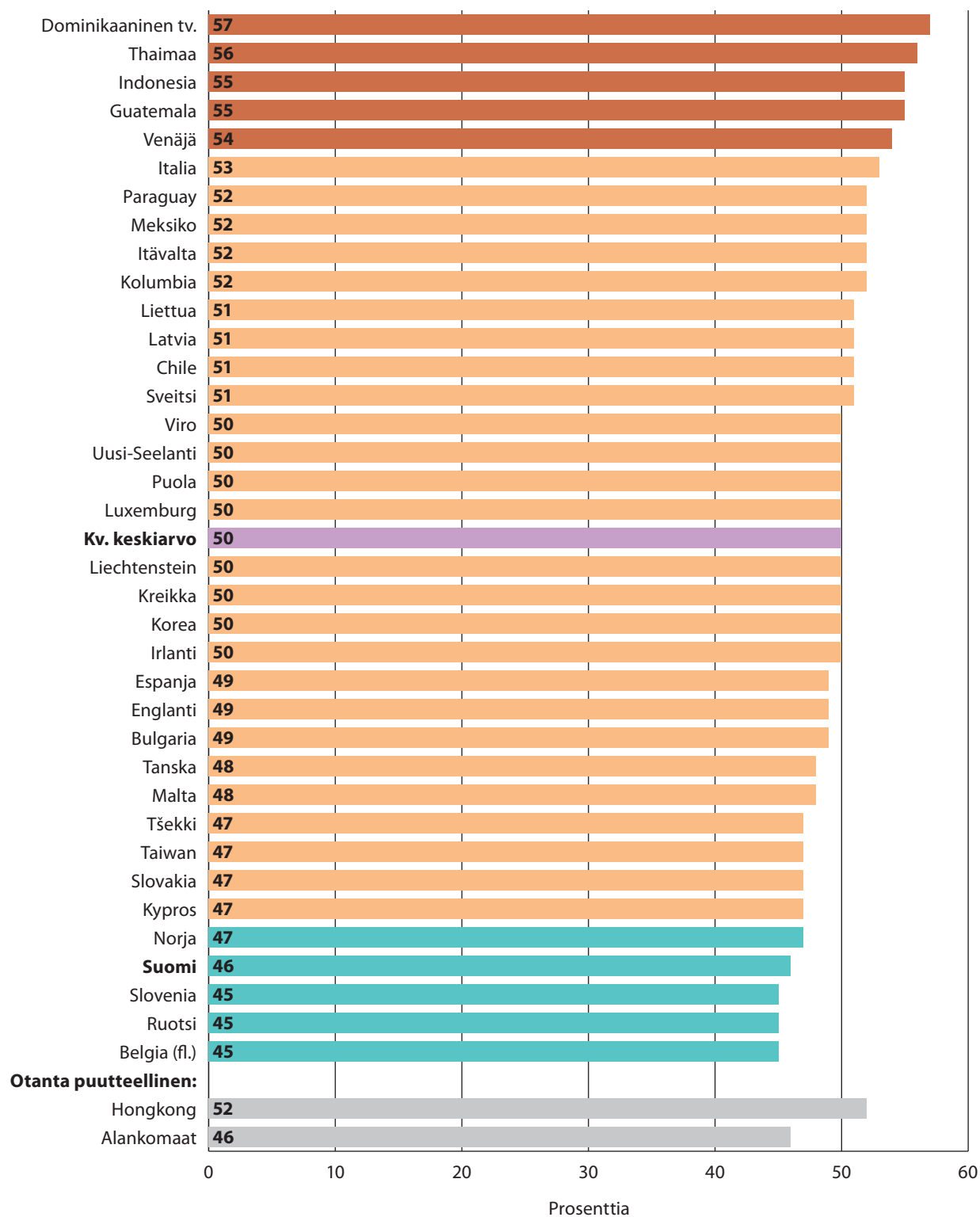
ossa 5.3. Erillisten kysymysten tasolla tarkastellessa käy kuitenkin ilmi, että suomalaiset nuoret olivat (kysymyslomakkeessa annetuista vaihtoehdoista) selvästi kiinnostuneimpia ympäristökysymyksistä. Huomionarvoista on muistaa, ettei tämän kysymyksen vastauksia ollut otettu huomioon kansainvälistä skaalamuuttujaa laskettaessa.

Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 61 prosenttia oli hyvin kiinnostunut tai melko kiinnostunut ympäristökysymyksistä ja tytöt olivat selvästi poikia kiinnostuneempia tästä aiheesta. Tytöistä 24 prosenttia oli erittäin kiinnostunut ja 73 prosenttia erittäin tai melko kiinnostunut ympäristökysymyksistä, kun pojilla vastaavat osuudet olivat 12 ja 48 prosenttia.

Suomen yhteiskunnallisista kysymyksistä oli kiinnostunut reilu kolmannes ja Suomen politiikasta, Euroopan politiikasta ja kansainvälisestä politiikasta noin neljännes kahdeksaluokkalaisista. Oman paikkakunnan politiikasta ja muiden maiden politiikasta oli kiinnostunut vain viidesosa.

Tyttöjen ja poikien kiinnostuksessa Suomen yhteiskunnallista kysymyksiä kohtaan ei ollut mainittavaa eroa, mutta pojat olivat tyttöjä jonkin verran kiinnostuneempia kaikista muista kotimaan- ja ulkomaanpolitiikan kysymyksistä: esimerkiksi Suomen poliittisista kysymyksistä oli melko tai hyvin kiinnostunut 25 prosenttia tytöistä ja 33 prosenttia pojista ja kansainvälisestä politiikasta 21 prosenttia tytöistä ja 27 prosenttia pojista.

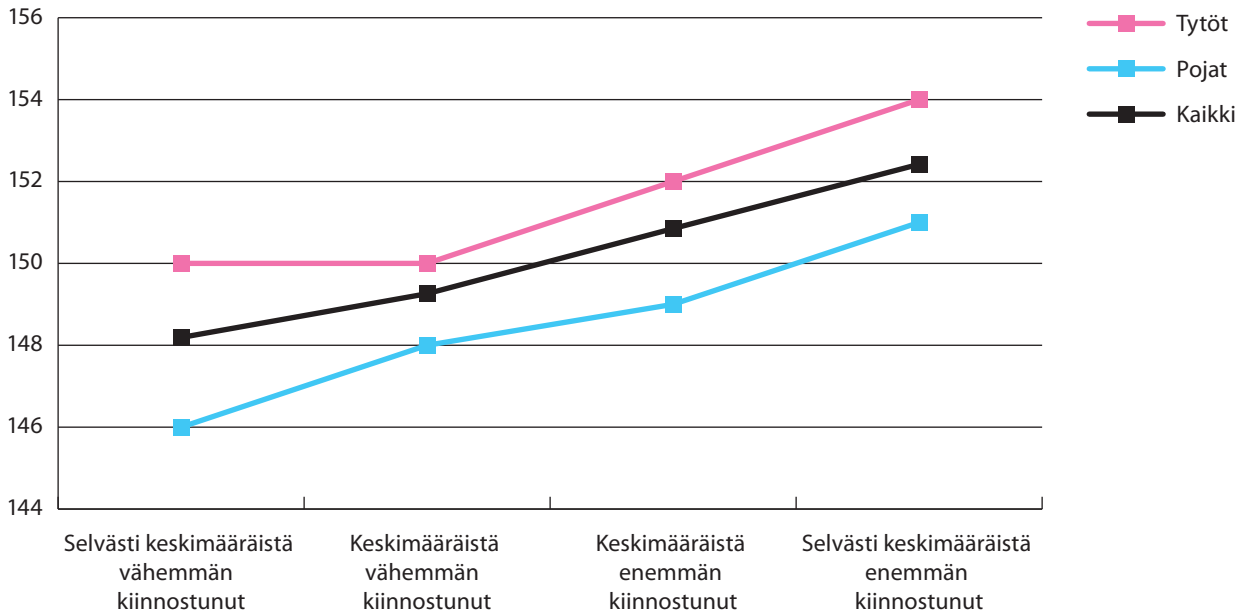
Vuoden 1999 tutkimuksessa kiinnostusta politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan kartoitettiin vain yhdellä kysymyksellä. Samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämän ”Olen kiinnostunut politiikasta” kanssa oli tuolloin 21 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista, 17 prosenttia tytöistä ja 26 prosenttia pojista. Vaikka käytetyt kysymykset eivät olekaan täysin vertailukelpoisia, vaikuttaisi siltä, että suomalaisnuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on jonkun verran lisääntynyt kymmenessä vuodessa.

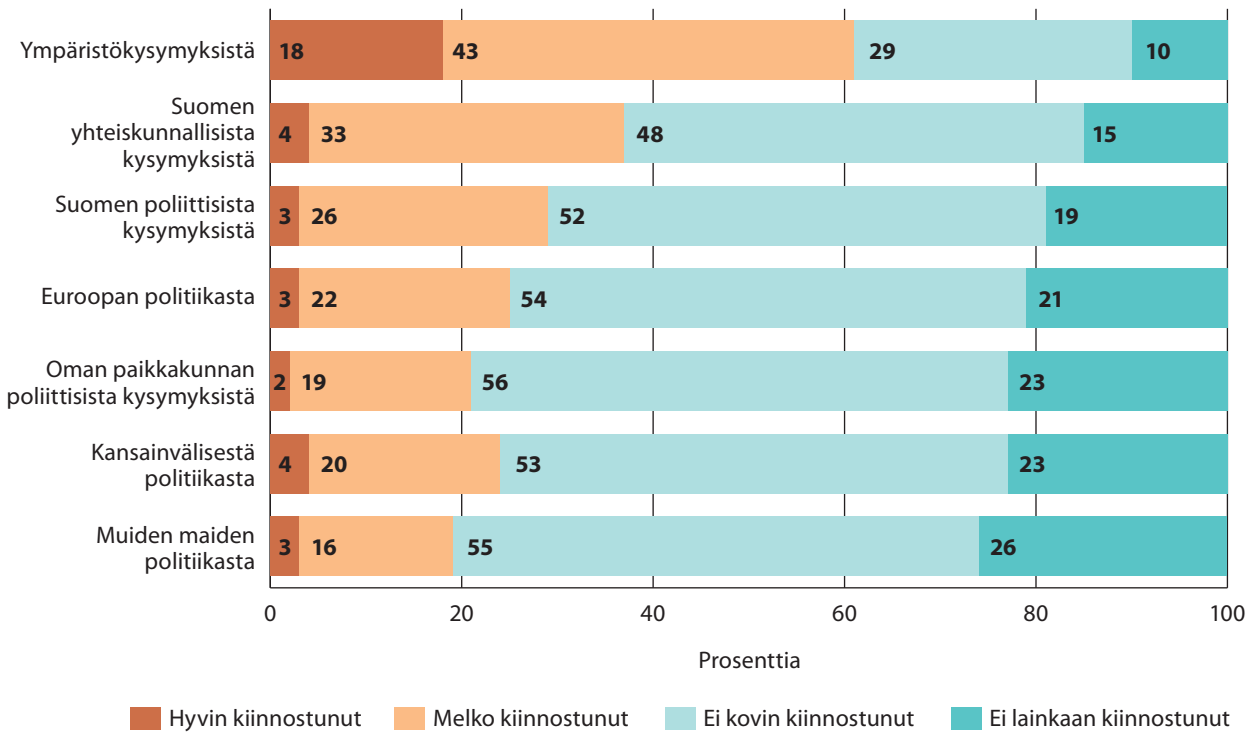
- Maan keskiarvo tilastollisesti merkitsevästi ja yli 3 pistettä kansainvälistä keskiarvoa korkeampi
- Maan keskiarvo tilastollisesti merkitsevästi ja yli 3 pistettä kansainvälistä keskiarvoa alempi

Kuvio 5.1 Nuorten kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan maittain

Kiinnostaako politiikka nuoria?

Kuvio 5.2 Suomalaisen tyttöjen ja poikien kansalliset pistekeskisarvot poliittisen ja yhteiskunnallisen kiinnostuksen ryhmissä

Kuvio 5.3 Suomalaisnuorten kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin

Suomalaisnuoret eivät kannata mitään puoluetta

Nuorilta kysyttiin pitivätkö he jostain maansa puolueesta enemmän kuin muista puolueista, ja jos pitivät, niin kuinka voimakkaasti he tätä puoluetta kannattivat. Lisäksi kysyttiin aikoivatko nuoret liittyä aikuisina johonkin puolueeseen.

Tutkimuksiin osallistuneissa maissa keskimäärin 48 prosenttia nuorista kertoi pitävänsä jostain poliittisesta puolueesta enemmän kuin muista ja 27 prosenttia nuorista arveli varmasti tai luultavasti liittyvänsä johonkin poliittiseen puolueeseen (kuvio 5.4).

Eniten jonkun puolueen kannattajia oli Dominikaanisessa tasavallassa, Meksikossa, Indonesiassa ja Maltalla; näissä maissa kaksi kolmasosaa nuorista ilmoitti pitävänsä jostain puolueesta. Sen sijaan Koreassa 87 prosenttia, Hongkongissa 82 prosenttia ja Suomessa 73 prosenttia nuorista sanoi, ettei pitänyt mistään puolueesta enemmän kuin toisista.

Paraguayssa, Dominikaanisessa tasavallassa, Indonesiassa, Meksikossa ja Thaimaassa vähintään noin puolet nuorista arveli liittyvänsä johonkin puolueeseen. Belgiassa, Tšekissä, Suomessa ja Puolassa sen sijaan korkeintaan reilu kymmenesosa nuorista oletti liittyvänsä johonkin puolueeseen.

Useimmissa maissa johonkin puolueeseen arveli liittyvänsä noin 45–65 prosenttia nuorista, jotka ilmoittivat pitävänsä jostain puolueesta toisia enemmän, mutta tämä suhdeluku vaihteli paljon maittain. Paraguayssa ja Koreassa oli enemmän nuoria, jotka olettivat liittyvänsä johonkin puolueeseen kuin niitä, jotka pitivät jostain puolueesta muita enemmän, kun taas esimerkiksi Ruotsissa ja Virossa puolueeseen oletti liittyvänsä vain alle kolmannes jostain puolueesta pitäneistä nuorista.

Kuviosta 5.5 käy ilmi suomalaisnuorten suhde puolueisiin. Pojat kannattivat jotain puoluetta selvästi useammin kuin tytöt. Kahdeksaluokkalaisista pojista 32 prosenttia ja tytöistä 23 prosenttia kannatti ainakin vähän jotain puoluetta.

Ne nuoret, jotka olivat kiinnostuneimpia poliittisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä, kannattivat

jotakin puoluetta useammin kuin näistä kysymyksistä vähemmän kiinnostuneet nuoret. Kiinnostuneimpaan neljännekseen kuuluneista nuorista 49 prosenttia (pojista 53 prosenttia ja tytöistä 46 prosenttia) kannatti ainakin vähän jotain puoluetta. Vastaavasti vähiten kiinnostuneesta neljänneksestä 87 prosenttia ei pitänyt mistään puolueesta enemmän kuin toisista.

Kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan oli selvästi yhteydessä yhteiskunnallisen tietämyksen määrään, mutta vastaavaa yhteyttä ei ollut havaittavissa puoluekannatuksen ja tietämyksen välillä.

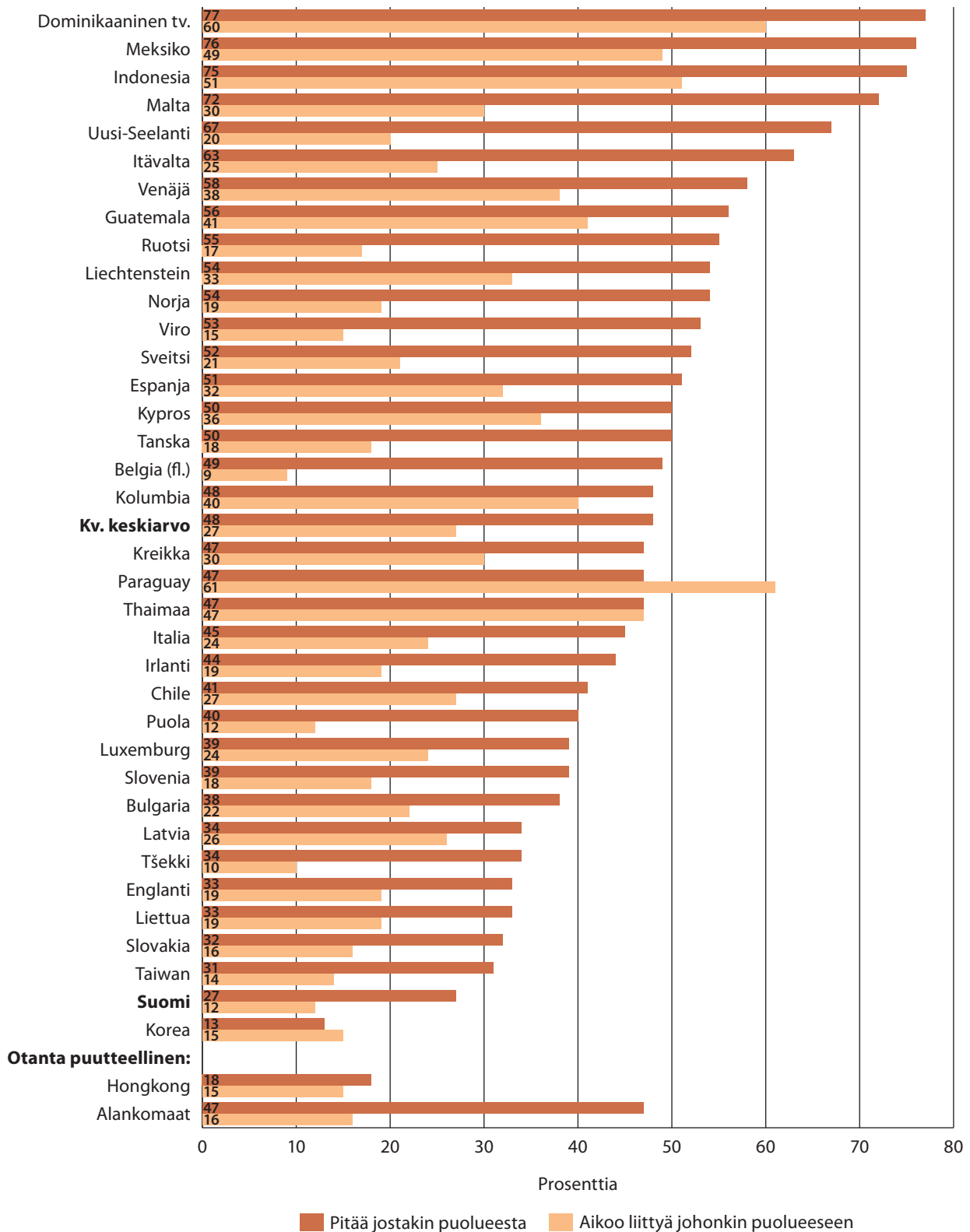
Nuoret aikovat äänestää tulevaisuudessa

Kansainvälisessä tutkimuksessa nuorilta kysyttiin heidän arvioitua tulevaa osallistumistaan poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan kaikkiaan 17 kysymyksen avulla. Tässä raportissa tuloksia tarkastellaan kansainvälisellä tasolla vain kahden kysymyksen (aikooko äänestää valtiollisissa vaaleissa ja aikooko liittyä johonkin puolueeseen) osalta. Kansallisella tasolla tuloksia tarkastellaan kahdeksan perinteistä poliittisista osallistumista mittaavan kysymyksen kautta.

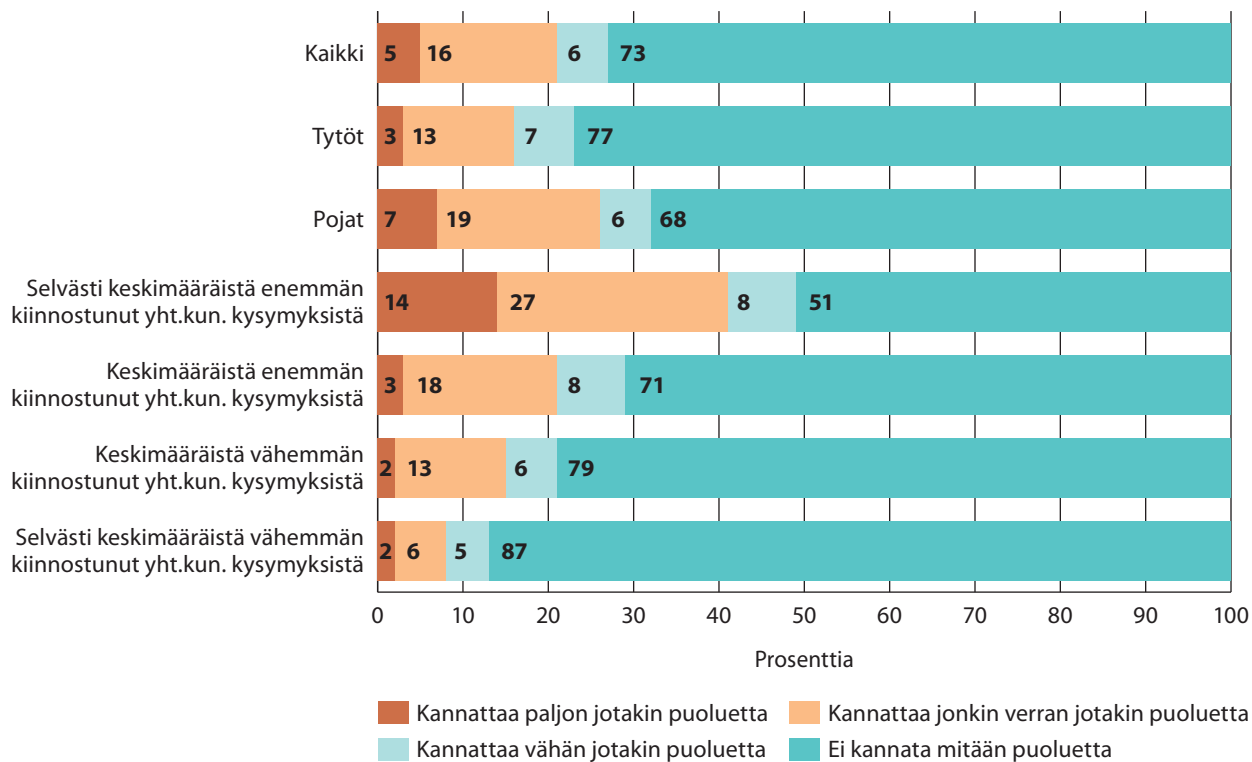
Lähes kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa vähintään kaksi kolmasosaa nuorista sanoi äänestävänsä valtiollisissa vaaleissa joko varmasti tai todennäköisesti; ainoana poikkeuksena ovat tšekkiläiset nuoret, joista vain puolet arveli äänestävänsä valtiollisissa vaaleissa. Nuorten äänestysaikomukset on esitetty kuviossa 5.6. Sukupuolten väliset erot äänestysaikomuksissa olivat hyvin pieniä, vaikkakin monissa osallistujamaissa tytöt ilmoittivat hieman poikia useammin aikovansa äänestää valtiollisissa vaaleissa aikuisuudessa.

Suomalaisnuorten arvelut siitä, kuinka he tulevat aikuisina osallistumaan poliittiseen elämään on esitetty kuviossa 5.7. Suomalaista kahdeksaluokkalaisista 37 prosenttia sanoo, että aikoo varmasti äänestää valtiollisissa vaaleissa ja varmasti tai luultavasti aikoo äänestää 85 prosenttia. Yhtä moni nuo-

Kiinnostaako politiikka nuoria?

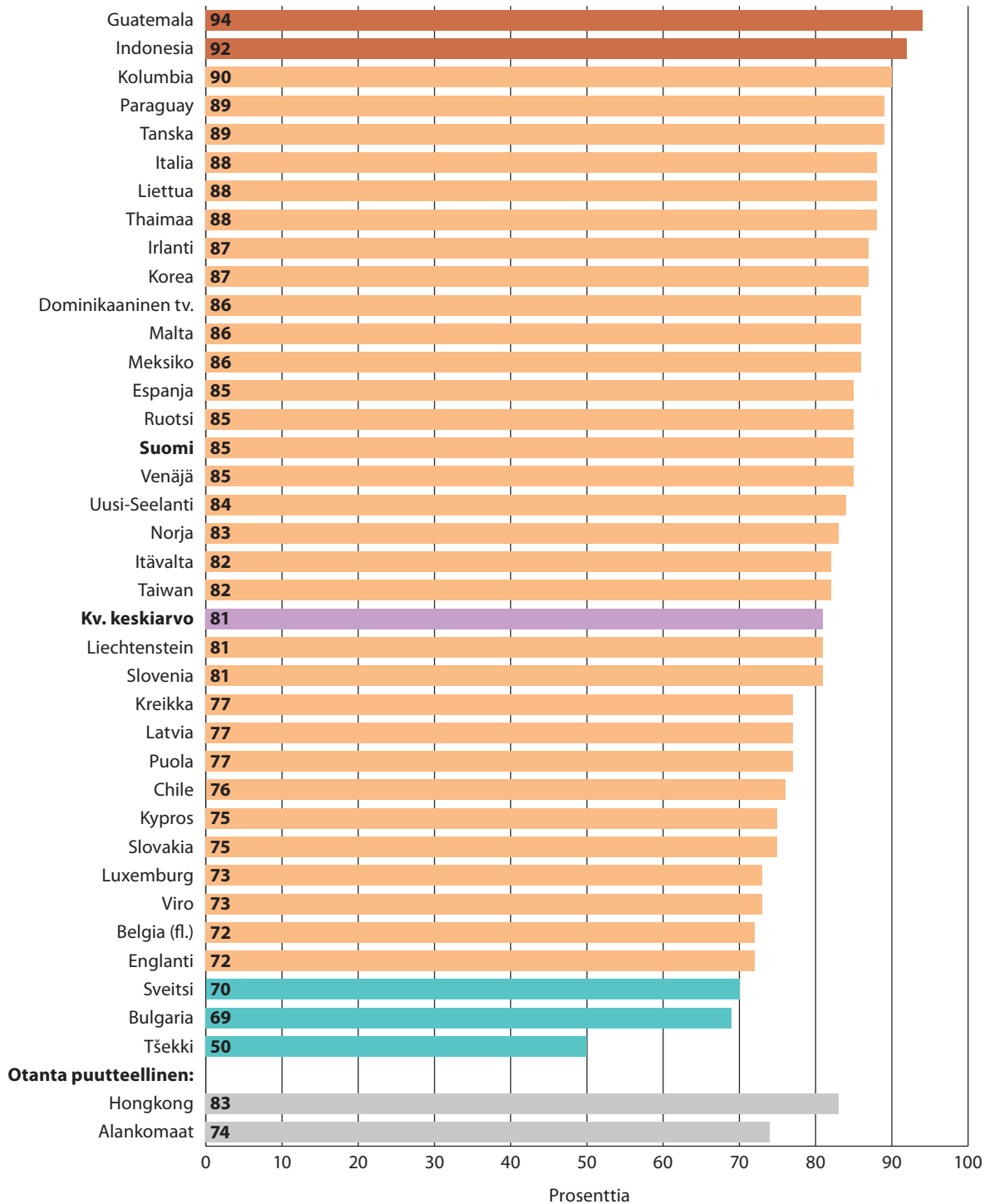

Kuvio 5.4 Nuorten kiinnostus jotain puoluetta kohtaan ja aikomus liittyä johonkin puolueeseen maittain

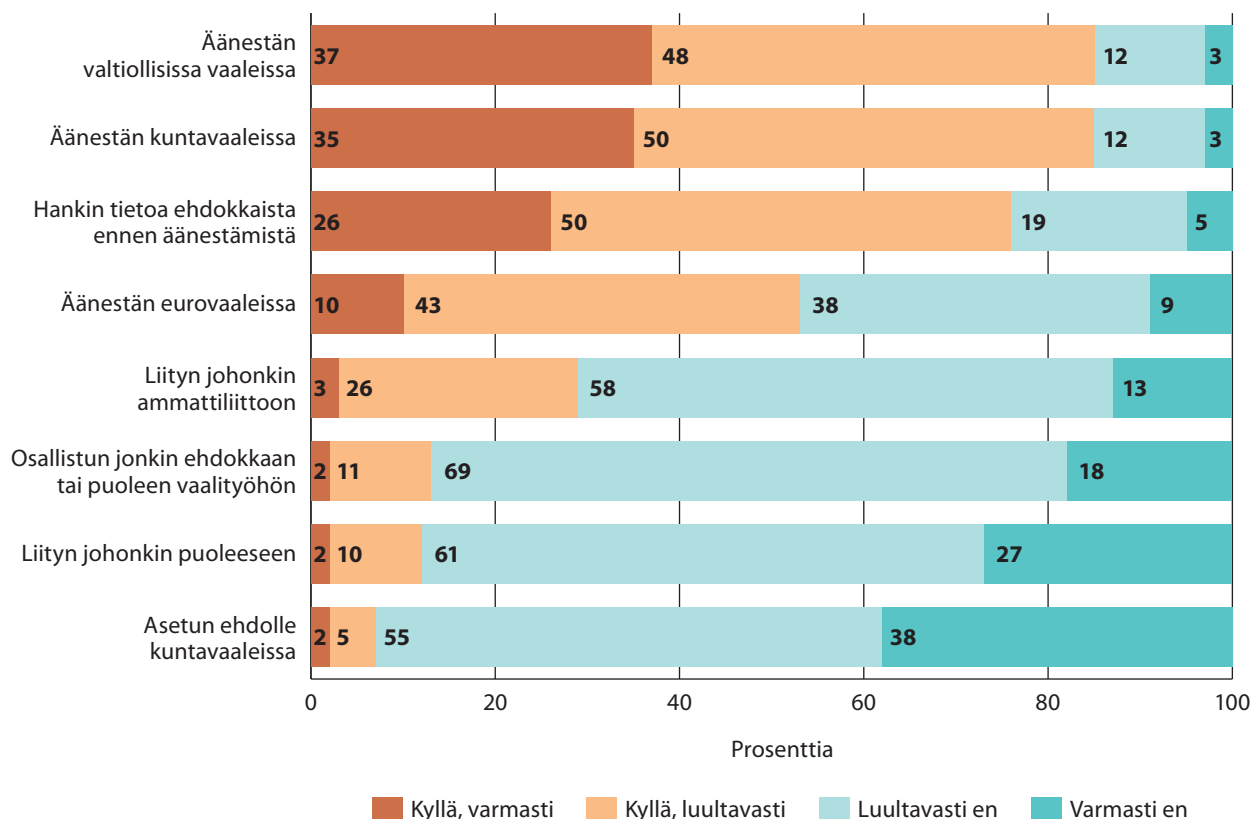
Kuvio 5.5 Suomalaisnuorten puoluekannatus

Kiinnostaako politiikka nuoria?

■ Maan keskiarvo tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa korkeampi
 ■ Maan keskiarvo tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa alempi

Kuvio 5.6 Nuorten aikomus äänestää valtiollisissa vaaleissa eri maissa ja alueilla

Kuvio 5.7 Miten suomalaisnuoret arvelevat osallistuvansa poliittiseen elämään aikuisuudessa?

ri arvelee äänestävänsä myös kuntavaaleissa, mutta eurovaaleissa luulee äänestävänsä vain 53 prosenttia kahdeksaslukkalaisista.

Ehdokkaista arvelee hankkivansa tietoa ennen äänestämistä 76 prosenttia kahdeksaslukkalaisista. Jonkun ehdokkaan tai puolueen vaalityöhön luulee osallistuvansa 13 prosenttia vastaajista ja 6 prosenttia nuorista arvelee itse asettuvansa kuntavaaliehdokkaaksi. Kahdeksaslukkalaisista 29 prosenttia luulee liittyvänsä johonkin ammattiliittoon ja 12 prosenttia

johonkin puolueeseen. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut merkittäviä eroja siinä, millä tavoin he luulivat osallistuvansa poliittiseen elämään aikuisuudessa.

Vuonna 1999 nuorille kysyttiin joitakin samoja tulevaan poliittiseen aktiivisuuteen liittyviä kysymyksiä kuin vuonna 2009. Nuorten aikomuksissa äänestää valtiollisissa vaaleissa, hankkia tietoa ehdokkaista ennen äänestämistä, liittyä johonkin puolueeseen tai asettua ehdokkaaksi kuntavaaleissa ei ollut kymmenessä vuodessa tapahtunut merkittäviä muutoksia.

6

Nuorten osallistuminen koulussa ja vapaa-ajalla

Aktiivinen osallistuminen koulussa

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten osallistumista kouluissa:

Oletko koskaan tehnyt seuraavia asioita koulussa?

- Osallistunut vapaaehtoisena koulun musiikki- tai näytelmätoimintaan tavallisten oppituntien ulkopuolella *
- Ottanut aktiivisesti osaa väittelyyn *
- Äänestänyt luokan edustajan tai oppilaskunnan vaalissa *
- Ollut päättämässä siitä, millä tavoin koulua johdetaan *
- Osallistunut keskusteluun oppilaskokouksessa *
- Ollut ehdokkaana luokan edustajaksi tai oppilaskuntaan *

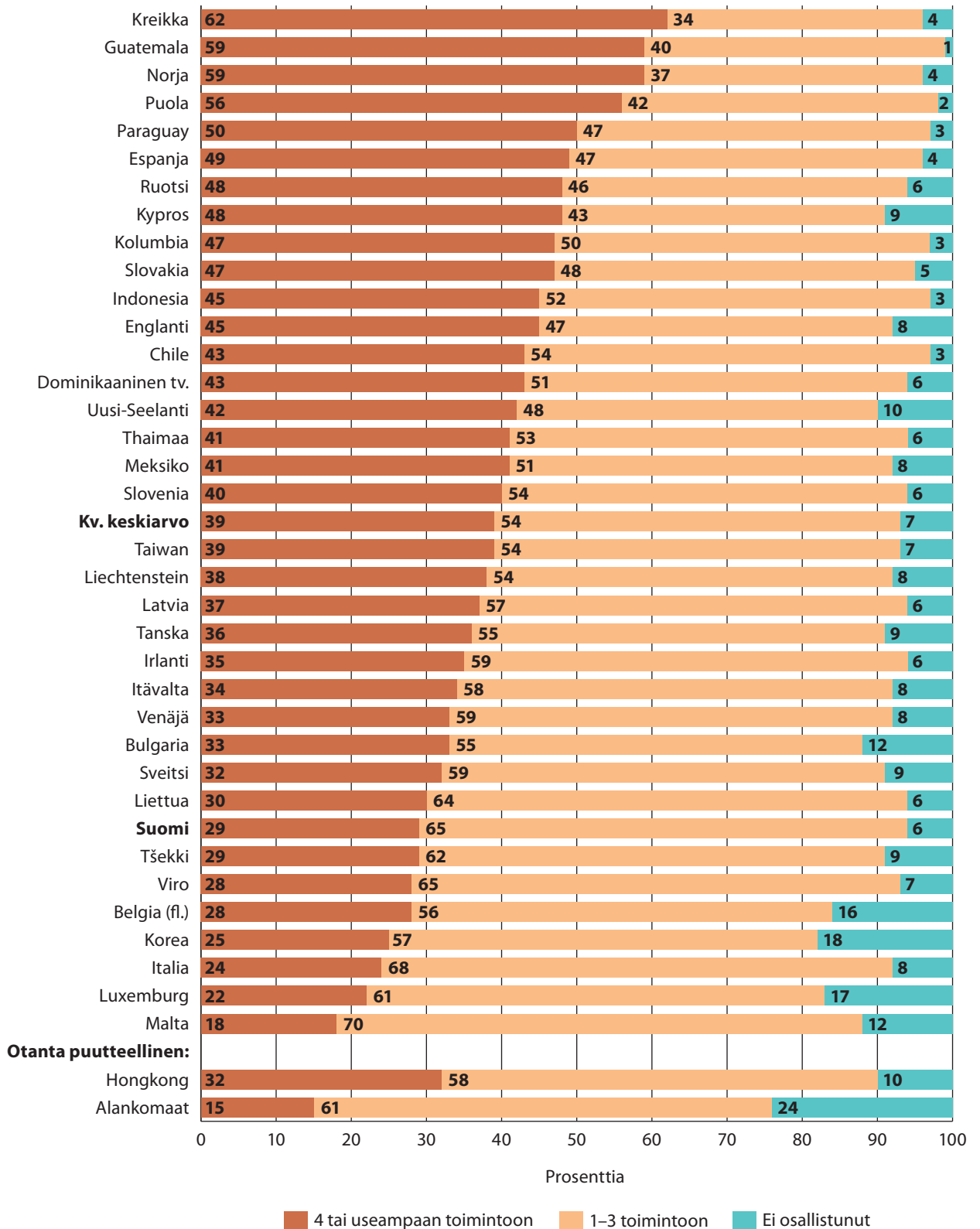
*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Tutkimukseen osallistuneilta nuorilta kysyttiin, olivatko he joskus osallistuneet kuuteen eri toimintoon koulussa. Kysymykset eivät ehkä olleet täysin tasapuolisia kaikkia oppilaita ja maita kohtaan, sillä osa

kysymyksessä mainituista toiminnoista on sellaisia, että ne ovat joissakin maissa osa kaikkien koulujen toimintaan, mutta toisissa maissa niitä on tarjolla vain osassa kouluja.

Kuviossa 6.1 on esitetty oppilaiden vastausten jakaumat maittain. Kreikassa, Guatemalassa, Norjassa ja Puolassa yli puolet oppilaista kertoi osallistuneensa koulussa vähintään neljään mainitusta kuudesta toiminnosta. Alankomaissa, Maltalla, Luxemburgissa, Italiassa ja Koreassa näin moneen toimintoon oli osallistunut korkeintaan neljännes oppilaista. Korea, Luxemburg, Belgia, Malta, Bulgaria, Uusi-Seelanti, Alankomaat ja Hongkong olivat maita, joissa vähintään 10 prosenttia oppilaista ei ollut koskaan osallistunut koulussa yhteenkään kysytyistä toiminnoista.

Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista 94 prosenttia oli osallistunut vähintään yhteen toimintoon, mutta vähintään neljään toimintoon oli osallistunut vain 29 prosenttia. Esimerkiksi ruotsalaisista nuorista 48 prosenttia ja norjalaisnuorista 59 prosenttia oli osallistunut koulussa vähintään neljään mainituista toiminnoista, joten suomalaisnuorten osallistuminen koulussa oli selvästi vähäisempää kuin muissa Pohjoismaissa.

Kuvio 6.1 Nuorten osallistuminen koulussa maittain

Koulun vaaleissa äänestetään

Suomalaisten kahdeksaluokkalaisten osallistuminen erilaisiin toimintoihin koulussa on esitetty tarkemmin kuviossa 6.2. Kahdeksaluokkalaista 83 prosenttia oli joskus äänestänyt luokan edustajan tai oppilaskunnan vaaleissa, ja yli puolet oli äänestänyt viimeisen vuoden aikana. Aktiivisesti väittelyyn oli viimeisen vuoden aikana osallistunut oppilaista 29 prosenttia ja joskus 59 prosenttia.

Koulun musiikki- tai näytelmätoimintaan oli vapaaehtoisena osallistunut tavallisten oppituntien ulkopuolella joskus kouluaikanaan 61 prosenttia kahdeksaluokkalaista ja viimeisen vuoden aikana 17 prosenttia. Tytöt olivat osallistuneet musiikki- tai näytelmätoimintaan selvästi poikia useammin, sillä tytöistä kolme neljäsosaa ja pojista puolet oli joskus ollut mukana tässä toiminnassa. Viimeisen vuoden aikana oppituntien ulkopuoliseen musiikki- ja näytelmätoimintaan oli osallistunut 22 prosenttia kahdeksaluokkalaista tytöistä ja 12 prosenttia pojista.

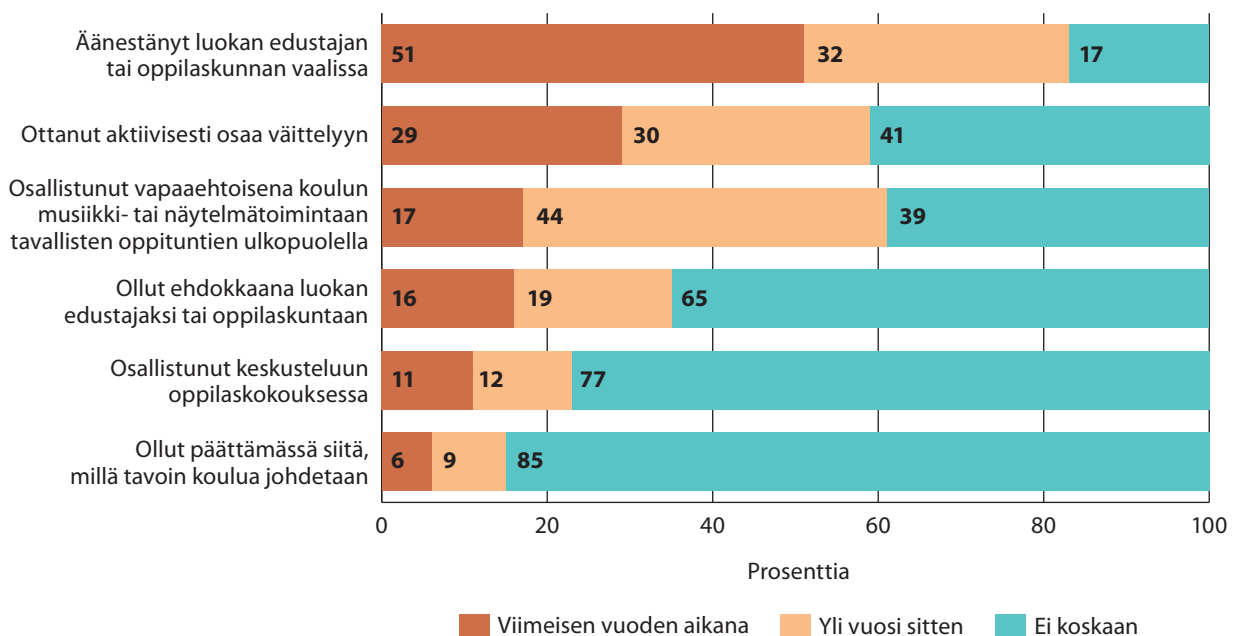
Suomalaisnuorista 35 prosenttia oli joskus ollut ehdokkaana luokan edustajaksi tai oppilaskuntaan, 23 prosenttia oli osallistunut keskusteluun oppilas-

kokouksessa ja 15 prosenttia ilmoitti osallistuneensa koulun hallintoon.

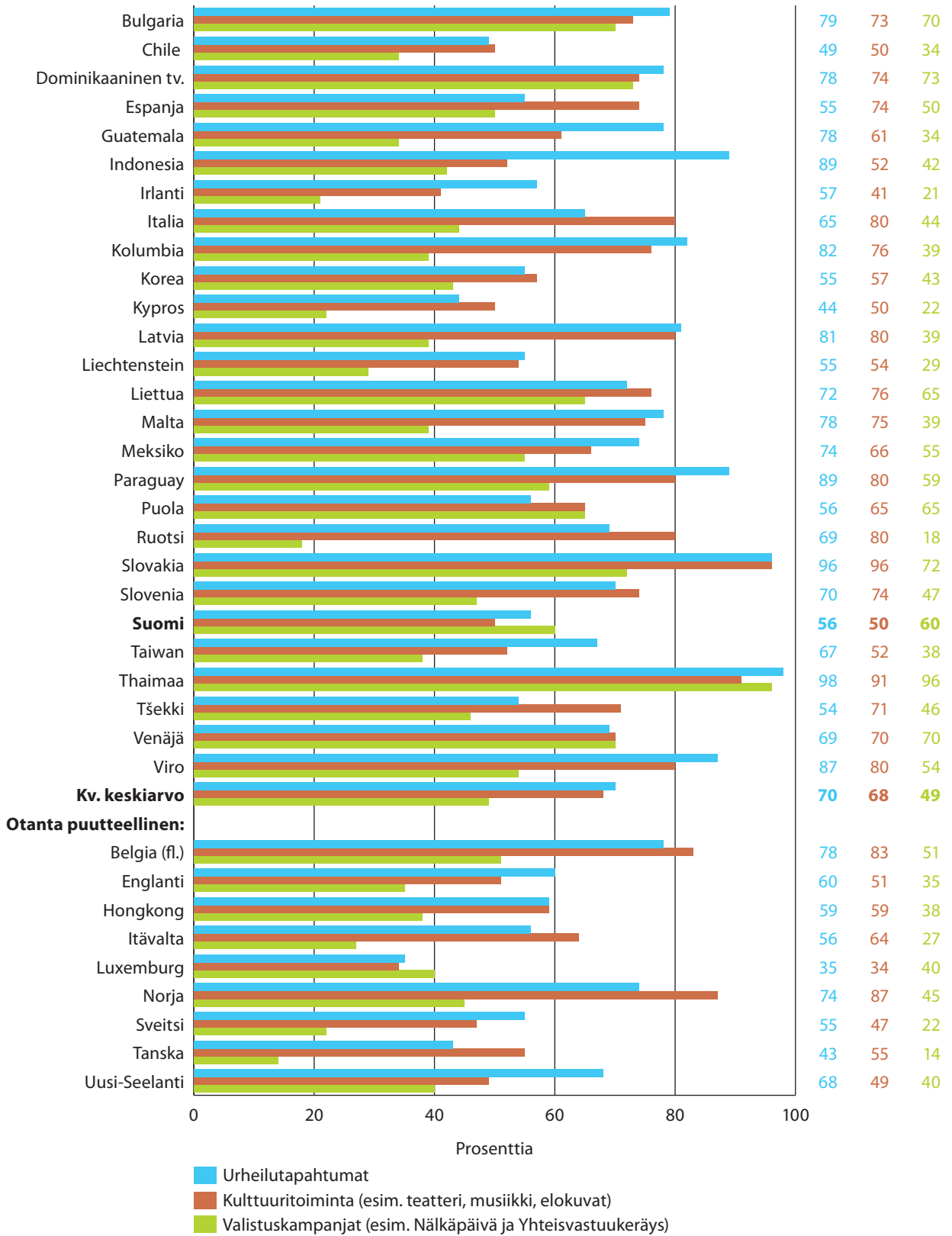
Hieman useammat tytöt kuin pojat ilmoittivat olleensa mukana lähes kaikissa kysytyissä toiminnoissa, mutta aktiivinen osallistuminen väittelyyn oli aavistuksen yleisempää poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Oppituntien ulkopuoliseen musiikki- ja näytelmätoimintaan osallistumista lukuun ottamatta erot tyttöjen ja poikien osallistumisessa olivat kuitenkin varsin pieniä.

Koulun ulkopuolelle mennään kampanjapäivinä

Tutkimukseen osallistuneiden koulujen opettajilta kysyttiin, olivatko he osallistuneet kuluvana lukuvuonna kahdeksaluokkalaisten kanssa erilaisiin toimintoihin koulun ulkopuolella. Kuviossa 6.3 on esitetty kaikkien tutkimukseen osallistuneiden maiden opettajien vastaukset kolmen yleisimmän toiminnan osalta. Opettajista oli oppilaiden kanssa osallistunut urheilutapahtumiin keskimäärin 70 prosenttia, erilaisiin kulttuuritoimintoihin 68 prosenttia ja erilaisiin valistuskampanjoihin 49 prosenttia.

Kuvio 6.2 Suomalaisnuorten osallistuminen kouluissa

Kuvio 6.3 Osallistuminen toimintoihin koulun ulkopuolella (opettajien vastaukset)

Kansainvälisesti vertaillen suomalaiset opettajat kertoivat osallistuneensa oppilaiden kanssa koulun ulkopuolisiin toimintoihin erittäin vähän. Vain erilaisiin valistuskampanjoihin (kuten Nälkäpäivä, Maailman aids-päivä tai Yhteisvastuukeräys) kansainvälistä keskiarvoa useammat suomalaiset opettajat kertoivat osallistuneensa yhdessä kahdeksaslukulaisten kanssa.

Suomalaisten opettajien vastaukset kaikkiin kysymyksiin on esitetty kuviossa 6.4. Opettajista 60 prosenttia oli osallistunut oppilaiden kanssa valistuskampanjoihin, 56 prosenttia urheilutapahtumiin ja 50 prosenttia kulttuuritoimintaan.

Paikkakunnan julkisten tilojen kunnostamiseen oli yhdessä kahdeksannen luokan oppilaiden kanssa osallistunut 20 prosenttia suomalaisopettajista (kansainvälinen keskiarvo 32 prosenttia), heikompiensaisten tukemiseen 19 prosenttia (kansainvälinen keskiarvo 32 prosenttia), ympäristötoimintaan lähialueella 16 prosenttia (kansainvälinen keskiarvo 49 prosenttia) ja monikulttuurisiin ja kulttuurienvälisiin hankkeisiin 13 prosenttia suomalaisopettajista (kansainvälinen keskiarvo 36 prosenttia). Ihmisoi-keushankkeisiin oli oppilaidensa kanssa osallistunut vain 5 prosenttia suomalaisopettajia, kun kaikkien tutkimukseen osallistuneiden maiden opettajista niihin oli osallistunut keskimäärin 30 prosenttia.

Suomalaisopettajista 14 prosenttia ei ollut kulu- van lukuvuoden aikana osallistunut kahdeksaslukulaisten kanssa yhteenkään kyselylomakkeessa mainittuun koulun ulkopuoliseen toimintaan. Kaikissa maissa näitä opettajia oli keskimäärin 10 prosenttia.

Useammat yhteiskunnallisten sisältöjen opettajat (eli historian, yhteiskuntaopin, maantiedon, uskonnon, elämäntutkimustiedon, terveystiedon ja kotitalouden opettajat) olivat osallistuneet oppilaidensa kanssa kaikkiin mainittuihin koulun ulkopuolisiin toimintoihin useammin kuin muiden oppiaineiden opettajat. Esimerkiksi valistuskampanjoihin ilmoitti osallistuneensa 64 prosenttia ja heikompiensaisten tukemiseen 24 prosenttia yhteiskunnallisten sisältöjen opettajista, kun muiden vastaavat osuudet muiden oppiaineiden opettajista olivat 58 ja 17 prosenttia.

Pohjoismaiset nuoret eivät osallistu järjestötoimintaan

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten osallistumista järjestötoimintaan koulun ulkopuolella:

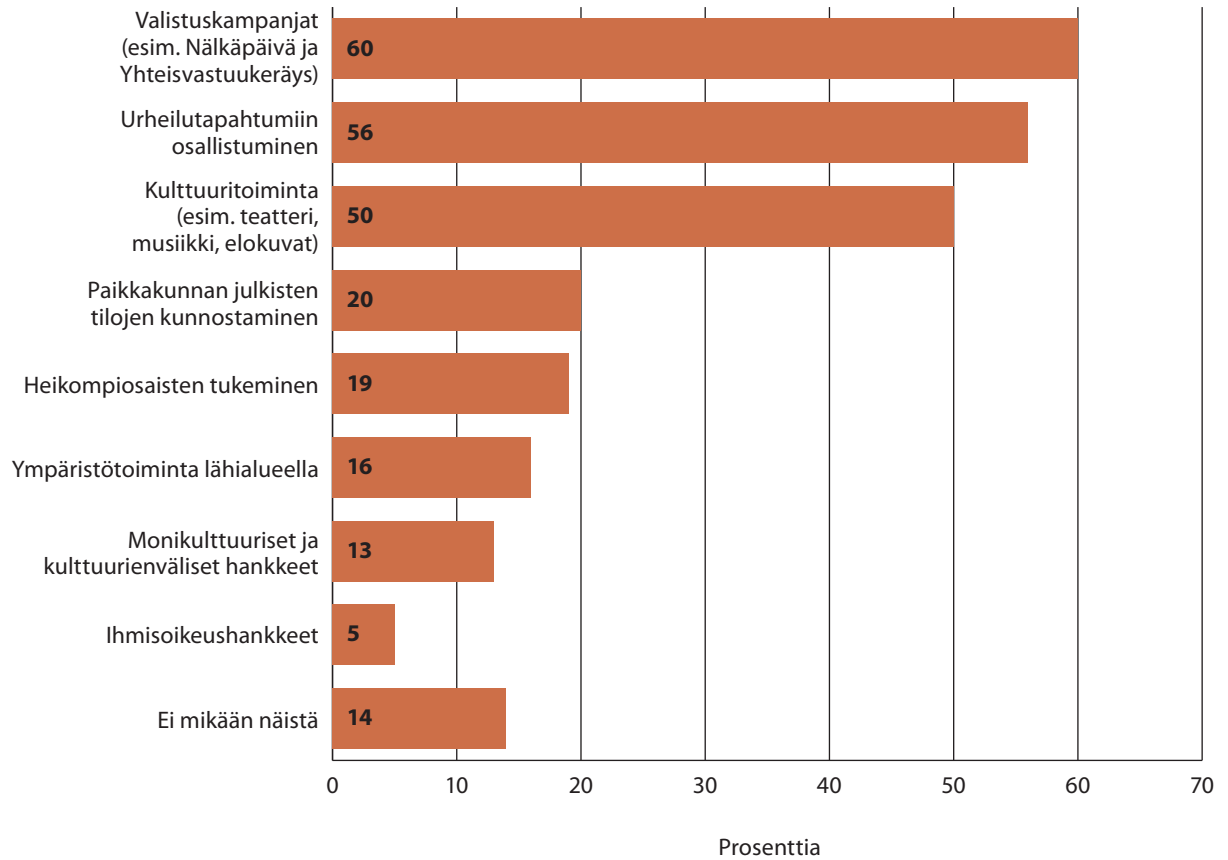
Oletko koskaan ollut mukana seuraavien järjestöjen, kerhojen tai ryhmien toiminnassa?

- Poliittinen nuorisjärjestö *
- Ympäristöjärjestö (esim. Greenpeace, WWF, Luonto-Liitto) *
- Ihmisoi-keusjärjestö (esim. Amnesty International) *
- Vapaaehtoistyötä omalla paikkakunnalla tekevä ryhmä tai järjestö *
- Johonkin sosiaaliseen tarkoitukseen rahaa keräävä järjestö *
- Johonkin etniseen ryhmään liittyvä kulttuurijärjestö *
- Uskonnollinen ryhmä tai järjestö
- Jonkin asian puolesta kampanjoiva nuorisoryhmä*

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

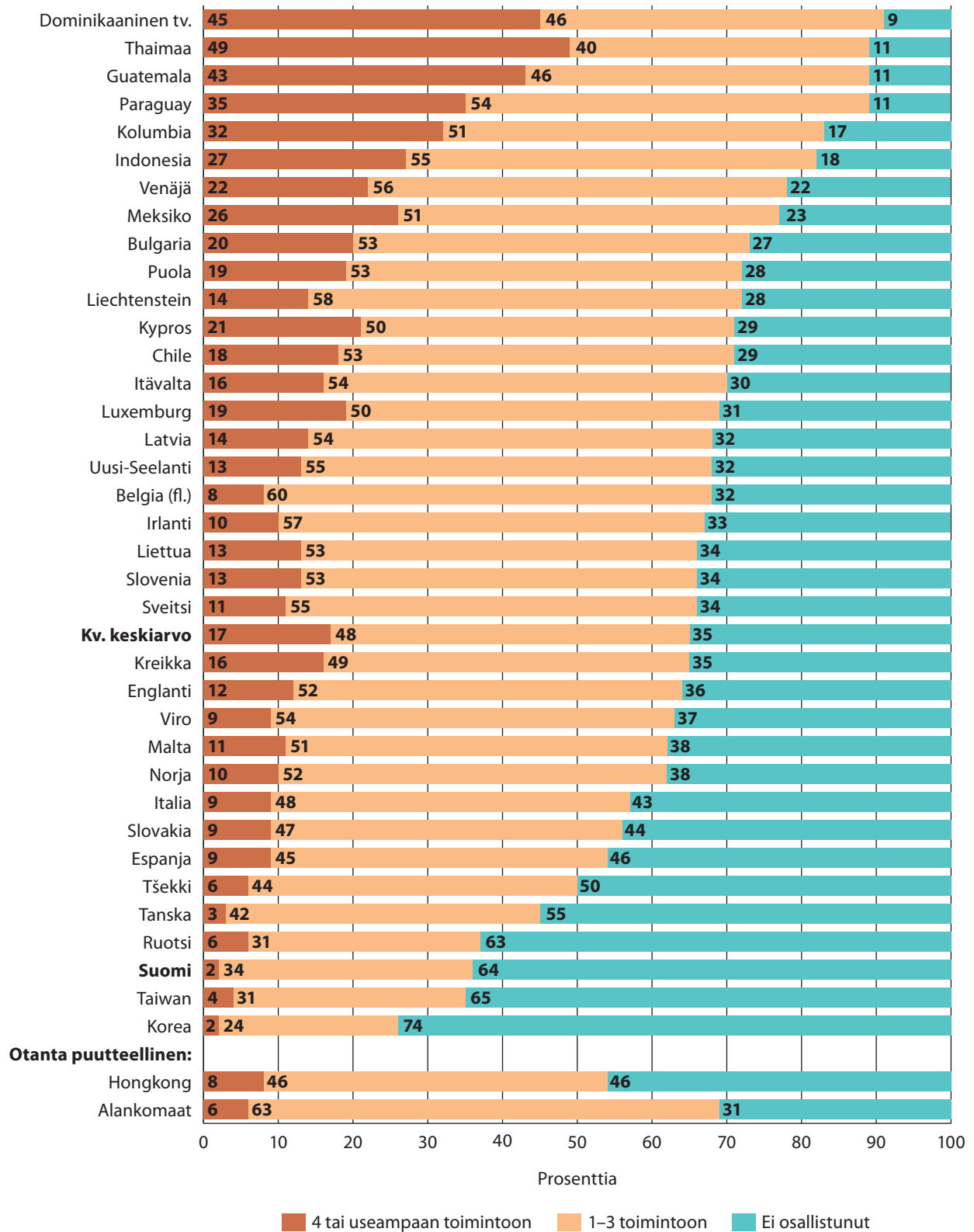
Nuorten osallistumisessa erilaisten yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan on erittäin suuret erot maiden välillä. Korealaisista nuorista 74 prosenttia ei ole koskaan osallistunut yhteenkään kysymyksessä mainitun järjestön toimintaan, kun Dominikaanissa tasavallassa tällaisten nuorten osuus vastaajista on vain 9 prosenttia. Nuorten osallistuminen järjestötoimintaan maittain on esitetty kuviossa 6.5.

Kun järjestötoimintaan osallistumisen aktiivisuutta ja menestystä tiedollisessa kokeessa verrataan maiden välillä, näyttävät nämä asiat olevat negatiivisessa yhteydessä toisiinsa. Kansainvälisessä kokeessa huonoiten menestyneissä maissa (Dominikaaninen tasavalta, Paraguay, Indonesia, Guatemala ja Thaimaa) lähes kaikki nuoret ovat osallistuneet järjestötoimintaan. Vastaavasti viidessä kokeessa parhaiten menestyneessä maassa (Suomi, Tanska, Korea, Tai-

Kuvio 6.4 Mihin toimintoihin opettajat ovat osallistuneet kahdeksaluokkalaisten kanssa kuluvan vuoden aikana (prosenttia opettajista)

Nuorten osallistuminen koulussa ja vapaa-ajalla

Kuvio 6.5 Nuorten osallistuminen järjestötoimintaan maittain

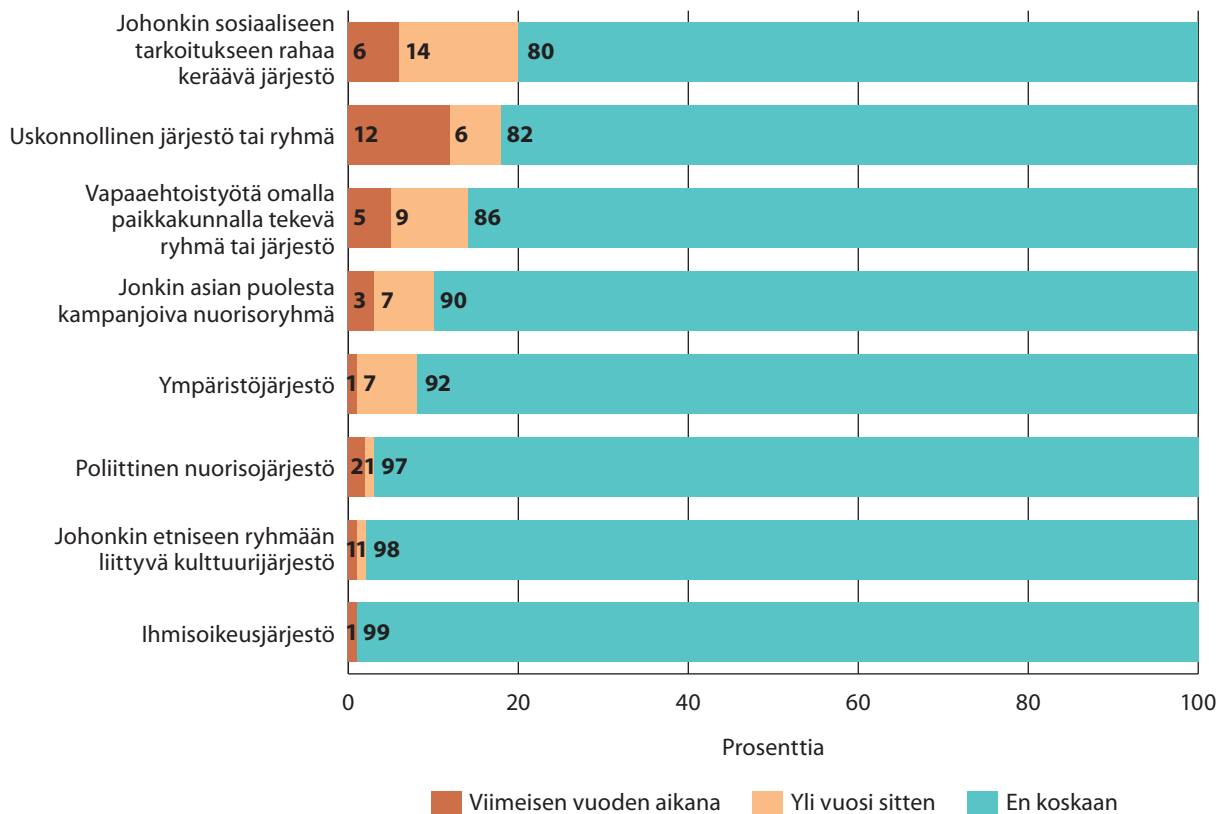
wan ja Ruotsi) selvä vähemmistö nuorista on ollut koskaan mukana kysymyslomakkeessa mainittujen yhteiskunnallisten järjestöjen toiminnassa.

Erittäin harvat suomalaisista kahdeksaluokkalaisista olivat koskaan olleet mukana yhdenkään kansainvälisessä kysymyksessä mainitun yhteiskunnallisen järjestön toiminnassa, ja vielä harvemmat olivat osallistuneet niiden toimintaan viimeisen vuoden aikana. Suomalaisnuorten osallistuminen erilaisien järjestöjen toimintaan on esitetty kuviossa 6.6. Useimmiten suomalaisnuoret olivat olleet mukana uskonnollisen ryhmän tai järjestön toimintaan; uskonnollisten ryhmien toimintaan oli viimeisen vuoden aikana osallistunut kahdeksaluokkalaisista 12 prosenttia ja yli vuosi sitten 6 prosenttia. Johonkin sosiaaliseen tarkoitukseen rahaa keräävän järjestön toiminnassa oli nyt tai aiemmin ollut mukana viidennes kahdeksaluokkalaisista.

Suomalaiset nuoret ovat mukana urheiluseuroissa ja -ryhmissä

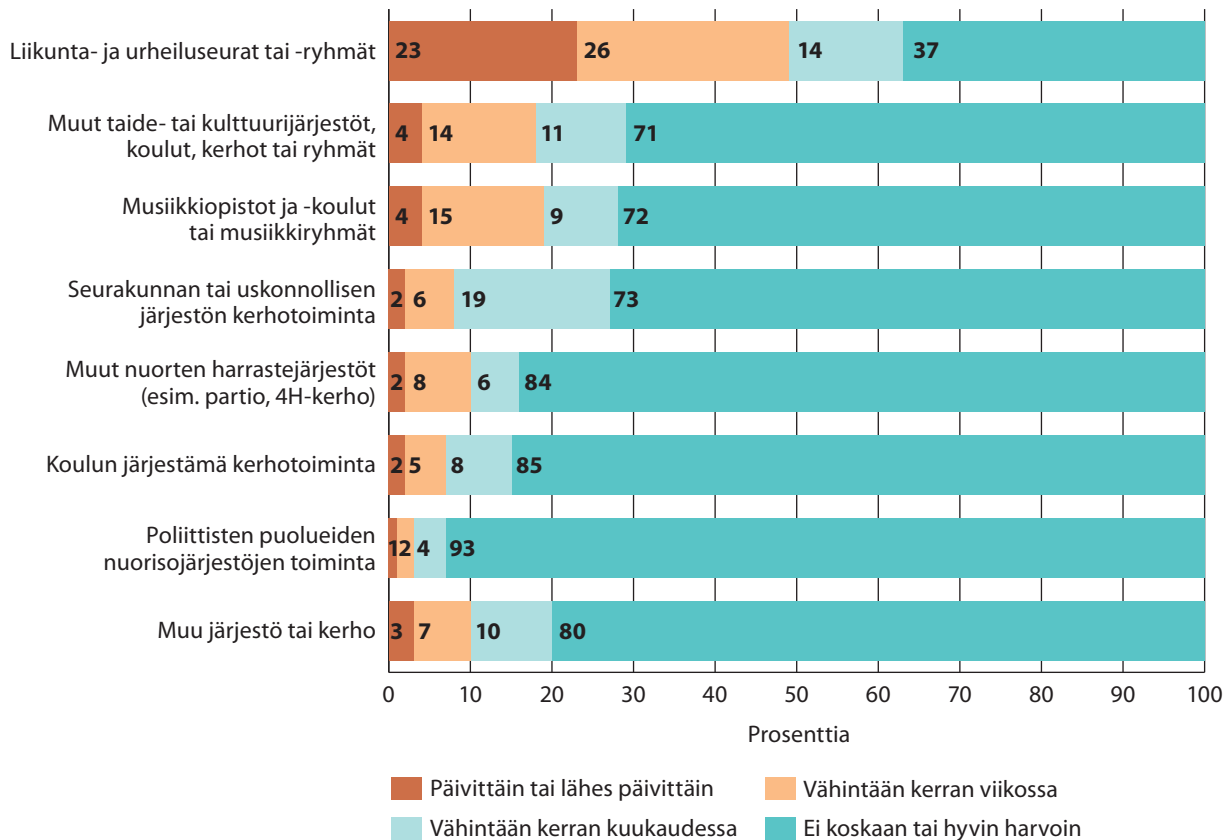
Yhtenä kansallisena lisäkysymyksenä suomalaisnuorilta kysyttiin sitä, kuinka usein he osallistuivat erilaisten nuorten harrastustoimintaa järjestävien yhteisöjen ja järjestöjen toimintaan. Nuorten vastaukset on esitetty kuviossa 6.7.

Lähes kaksi kolmesta kahdeksaluokkalaisesta osallistui liikunta- tai urheiluseuran tai -ryhmän toimintaan vähintään kerran kuukaudessa, noin puolet nuorista oli toiminnassa mukana vähintään viikoittain ja vajaa neljäsosa päivittäin tai lähes päivittäin. Liikunnan harrastuksessa ei kokonaisuutena ollut suuria eroja tyttöjen ja poikien välillä, sillä liikunta- tai urheiluseurojen toimintaan osallistui tytöistä vähintään kerran kuukaudessa 61 prosenttia ja vähintään kerran viikossa 48 prosenttia, kun pojilla

Kuvio 6.6 Suomalaisnuorten osallistuminen yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan

Nuorten osallistuminen koulussa ja vapaa-ajalla

Kuvio 6.7 Suomalaisnuorten osallistuminen järjestettyyn harrastustoimintaan

vastaavat luvut olivat vain hieman korkeammat eli 65 ja 50 prosenttia. Pojat kuitenkin osallistuivat selvästi tyttöjä useammin liikunta- tai urheiluseuran järjestämään toimintaan päivittäin tai lähes päivittäin; näin usein toimintaan osallistui 28 prosenttia kahdeksaluokkalaisista pojista ja 19 prosenttia tytöistä.

Musiikkiopistojen ja -koulujen tai musiikkiryhmien toimintaan tai muiden taide- ja kulttuurijärjestöjen ja kerhojen toimintaan osallistui vähintään kuukausittain 28 prosenttia kahdeksaluokkalaisista ja vähintään kerran viikossa toiminnassa oli mukana hieman alle viidennes nuorista. Musiikkiin liittyviin toimintoihin tytöt ja pojat osallistuivat suurin piirtein yhtä usein, mutta muissa taide- ja kulttuuriharrastuksissa oli mukana selvästi enemmän tyttöjä kuin poikia. Vähintään kerran kuukaudessa muihin taide- ja kulttuuriharrastuksiin osallistui 38 prosenttia tytöistä ja 19 prosenttia pojista ja vähintään ker-

ran viikossa näissä harrastuksissa oli mukana 25 prosenttia tytöistä ja 10 prosenttia pojista.

Poliittisten puolueiden nuorisojärjestöjen toimintaan osallistui vain 7 prosenttia kaikista kahdeksaluokkalaisista. Näiden järjestöjen toimintaan osallistui 4 prosenttia tytöistä ja 10 prosenttia pojista.

7

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Suomalaisnuoret luottavat instituutioihin

Kansainvälisessä tutkimuksessa nuorilta kysyttiin, missä määrin (täysin, melko paljon, vähän vai ei lainkaan) he luottivat kaikkiaan kymmeneen yhteiskunnalliseen instituutioon. Lisäksi heiltä kysyttiin luottamusta ihmisiin yleensä sekä Euroopassa luottamusta Euroopan Unionin instituutioihin (komissio ja parlamentti). Suomalaisilta nuorilta kysyttiin lisäksi luottamusta kuuteen tahoon kansallisena kysymyksenä.

Kansainväliset tulokset on esitetty kolmen kysymyksen osalta (luottamus kunkin maan valtionhallintoon, poliittisiin puolueisiin ja tiedotusvälineisiin) kuviossa 7.1.

Valtionhallintoon ilmoittaa luottavansa joko täysin tai melko paljon keskimäärin 62 prosenttia eri maiden nuorista. Indonesiassa peräti 95 prosentti ilmoitti luottavansa valtionhallintoon. Myös Venäjällä, Thaimaassa, Suomessa ja Liechtensteinissa yli 80 prosenttia nuorista luotti maan valtionhallintoon. Tilastollisesti merkitsevässä määrin keskimääräistä enemmän luottamusta osoittivat myös itävaltalaiset, italialaiset ja ruotsalaiset nuoret. Nuoret Koreassa, Latviassa, Puolassa, Kreikassa, Taiwanissa, Kyproksessa, Guatemalassa, Belgiassa ja Irlannissa luottivat

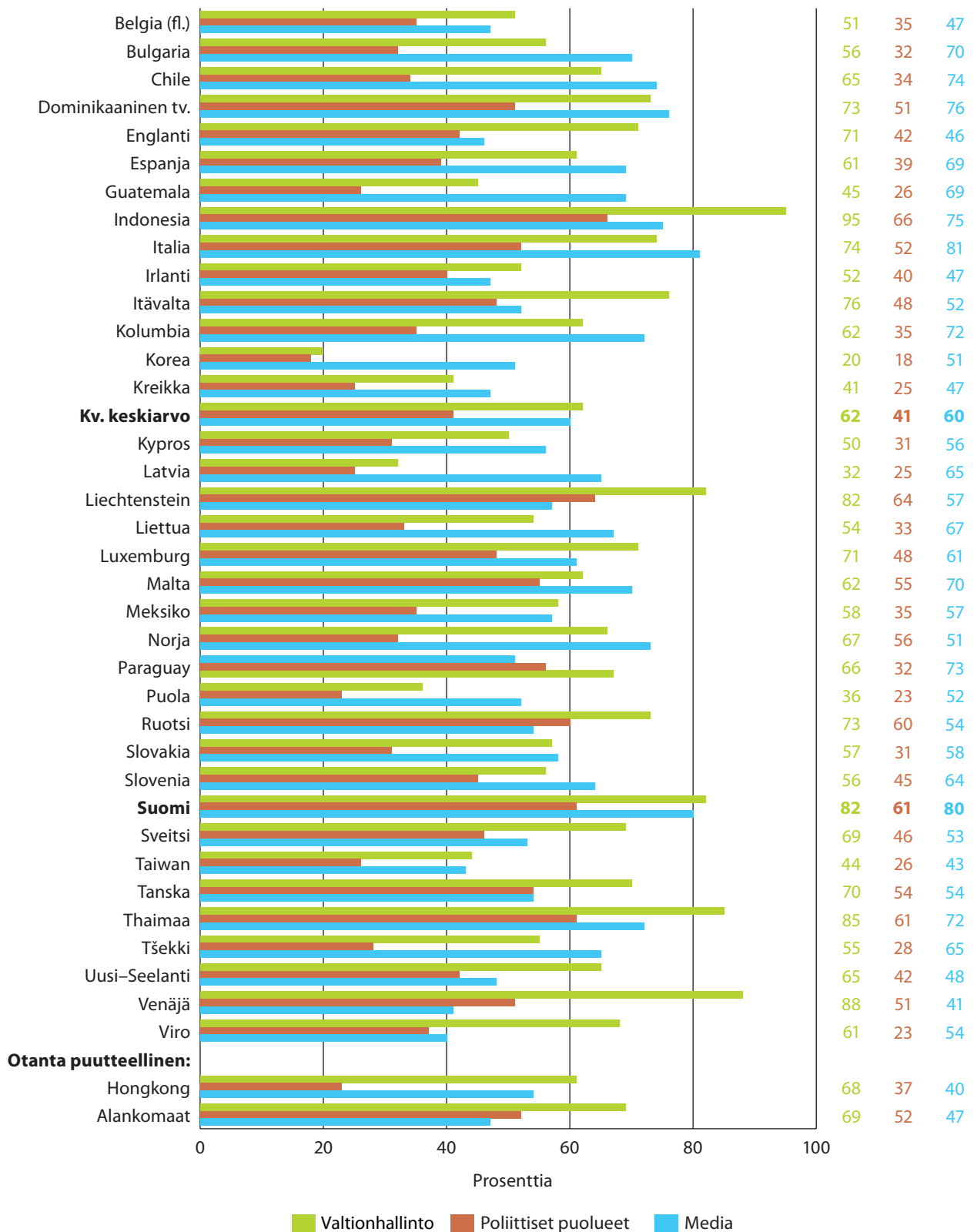
selvästi keskimääräistä vähemmän maan valtionhallintoon.

Poliittisiin puolueisiin luotti keskimäärin 41 prosenttia nuorista. Indonesiassa, Liechtensteinissa, Thaimaassa, Suomessa ja Ruotsissa puolueisiin luotti vähintään 60 prosenttia nuorista. Keskimääräistä suurempaa luottamus oli myös Norjassa, Maltalla, Tanskassa, Italiassa, Venäjällä ja Dominikaanisessa tasavallassa. Vähiten poliittisiin puolueisiin luottivat korealaiset, puolalaiset, virolaiset, latvialaiset, kreikkalaiset, taiwanilaiset, guatemalalaiset, tšekkiläiset, kyproslaiset ja slovakialaiset nuoret.

Eri maissa tiedotusvälineisiin luotti keskimäärin 60 prosenttia nuorista. Eniten luottamusta löytyi Italiasta ja Suomesta ja keskimääräistä enemmän tiedotusvälineisiin luotettiin myös Dominikaanisessa tasavallassa, Indonesiassa, Chilessä, Paraguayssa, Kolumbiassa ja Thaimaassa. Keskimääräistä vähemmän tiedotusvälineisiin puolestaan luottivat venäläiset, taiwanilaiset, englantilaiset, belgialaiset, kreikkalaiset, irlantilaiset ja uusiseelantilaiset nuoret.

Kansainvälisesti vertaillen suomalaiset kahdeksaluokkalaiset luottivat erilaisiin instituutioihin yleensä selvästi enemmän kuin ikätoverinsa muissa maissa. Etenkin erot muihin Euroopan Unionin jäsenmaihin olivat useimpien kysymysten kohdalla huomattavat.

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Kuvio 7.1 Luottamus valtionhallintoon, poliittisiin puolueisiin ja tiedotusvälineisiin maittain

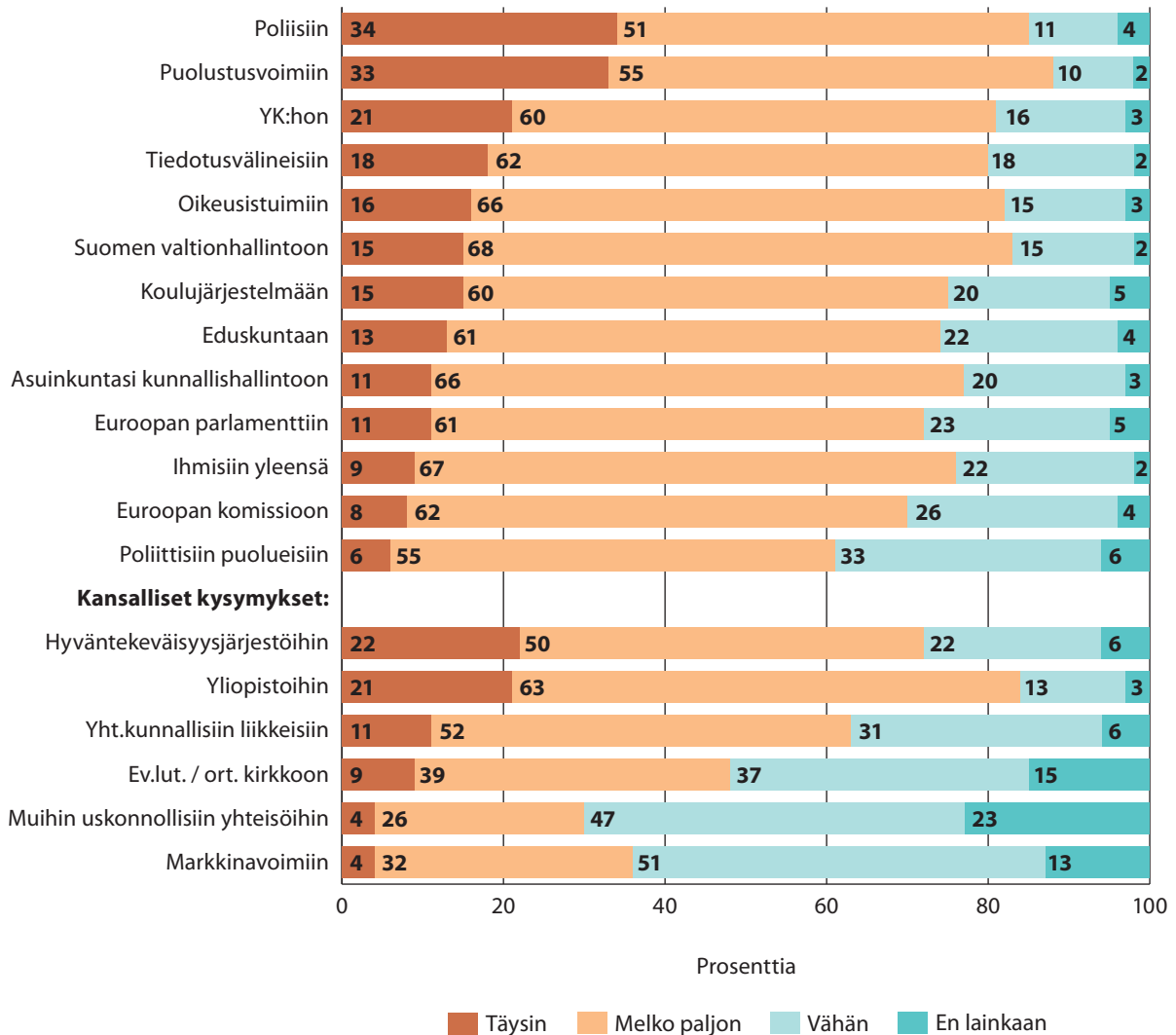
Poliisi ja puolustusvoimat luotetuimmat

Kuviossa 7.2 on kuvattu suomalaisnuorten vastaukset kaikkiin eri tahoja kohtaan tunnettua luottamusta koskeneisiin kysymyksiin. Eniten suomalaiset kahdeksaslukkalaiset luottivat poliisiin ja puolustusvoimiin, joihin ilmoitti luottavansa täysin kolmasosa nuorista ja täysin tai melko paljon liki 90 prosenttia nuorista. Tytöt luottivat poliisiin jonkin verran poikia enemmän (täysin tai melko paljon luottavien osuus tytöillä 89 prosenttia ja pojilla 81 prosenttia). Selvästi useammat pojat (42 prosenttia)

kuin tytöt (25 prosenttia) kertoi luottavansa täysin puolustusvoimiin, mutta kokonaisluottamuksessa ei ollut eroa tyttöjen ja poikien välillä.

Myös yliopistoihin, Suomen valtionhallintoon, oikeusistuimiin, YK:hon ja tiedotusvälineisiin luotti vähintään 80 prosenttia suomalaisista kahdeksaslukkalaisista, mutta selvästi harvempi nuori luotti täysin näihin instituutioihin kuin poliisiin tai puolustusvoimiin.

Kolme neljäsosaa suomalaisnuorista luotti asuinkuntansa kunnallishallintoon, koulujärjestelmään, eduskuntaan ja ihmisiin yleensä. Euroopan parla-

Kuvio 7.2 Suomalaisnuorten luottamus eri tahoihin

menttiin, Euroopan komissioon ja hyväntekeväisyysjärjestöihin luotti yli 70 prosenttia kahdeksaluokkalaisista.

Vähiten luottamusta tunnettiin yhteiskunnallisia liikkeitä, poliittisia puolueita, valtionkirkkoja, markkinavoimia ja muita uskonnollisia yhteisöjä kohtaan. Tytöt luottivat selvästi poikia enemmän hyväntekeväisyysjärjestöihin ja yhteiskunnallisiin liikkeisiin (tytöistä näihin luotti 81 ja 70 prosenttia, mutta pojista 64 ja 57 prosenttia). Pojista markkinavoimiin luotti 43 prosenttia ja tytöistä 29 prosenttia.

Myös vuoden 1999 tutkimuksessa nuorilta kysyttiin heidän luottamustaan joihinkin samoihin tahoihin kuin vuoden 2009 tutkimuksessa. Tulokset eivät kuitenkaan olleet täysin vertailukelpoisia, koska joidenkin kysymysten sanamuoto oli hieman erilainen; esimerkiksi vuonna 1999 kysyttiin luottamusta Suomen hallitukseen, ja oman kunnan valtuustoon tai hallitukseen, kun vuonna 2009 taas kysyttiin luottamusta Suomen valtionhallintoon ja oman asuinkunnan kunnallishallintoon. Myös käytetyt vaihtoehdot erosivat toisistaan, sillä vuonna 1999 vastausvaihtoehdot olivat hyvin paljon, melko paljon, jossain määrin, en lainkaan ja en tiedä. Vastausvaihtoehdot oli myös esitetty nuorille päinvastaisessa järjestyksessä. Vaikkei eri vuosien tuloksia näin ollen voikaan suoraan verrata toisiinsa, niin vaikuttaisi siltä, ettei nuorten luottamus eri tahoihin ollut kymmenessä vuodessa ainakaan vähentynyt.

Tytöt kannattavat sukupuolten välistä tasa-arvoa

Näillä kysymyksillä kartoitettiin nuorten asenteita sukupuolten tasa-arvoa kohtaan:

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

- Miehillä ja naisilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua hallintoon *
- Miehillä ja naisilla tulisi olla kaikin puolin samat oikeudet *

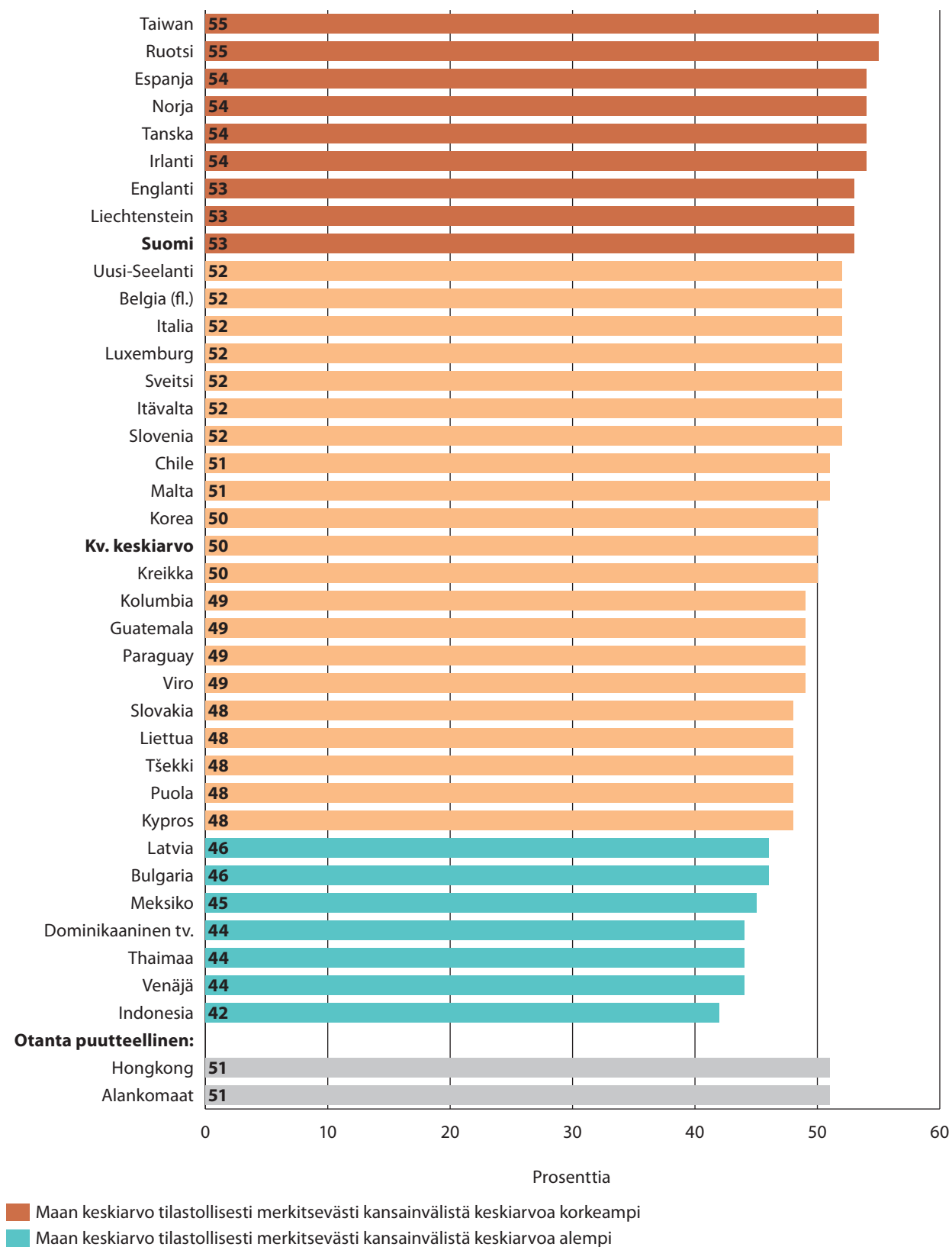
- Naisten pitäisi pysytellä poissa politiikasta *
- Mikäli työpaikkoja on tarjolla niukasti, miehillä tulisi olla niihin suurempi oikeus kuin naisilla *
- Miesten ja naisten tulisi saada samasta työstä sama palkka *
- Miehet ovat naisia pätevämpiä poliittisiksi johtajiksi *
- Naisten tärkeimpänä tehtävänä tulisi olla lasten kasvattaminen

*) mukana kansainvälisessä skaalamuuttujassa

Nuoria pyydettiin ottamaan kantaa seitsemään sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevaan väittämään ilmoittamalla olivatko he niiden kanssa täysin samaa mieltä, samaa mieltä, eri mieltä vai täysin eri mieltä. Kansainvälinen skaalamuuttuja muodostettiin kuudesta naisten ja miesten tasa-arvoa politiikassa, hallinnossa ja työelämässä käsittelevän väittämän pohjalta. Skaalamuuttujan maittain lasketut keskiarvot on esitetty kuviossa 7.3.

Myönteisimmin sukupuolten tasa-arvoon suhtautuivat taiwanilaiset, ruotsalaiset, tanskalaiset, norjalaiset, irlantilaiset, espanjalaiset, suomalaiset, englantilaiset ja liechtensteinilaiset nuoret. Kielteisimmät asenteet taas olivat Indonesiassa, Venäjällä, Thaimaassa, Dominikaanisessa tasavallassa, Meksikossa, Latviassa ja Bulgariassa.

Kaikissa osallistujamaissa tytöt suhtautuivat sukupuolten väliseen tasa-arvoon myönteisemmin kuin pojat: tyttöjen maittain laskettu keskiarvo skaalamuuttujalla oli 53 ja poikien 47, kun kaikkien vastaajien keskiarvo on 50. Erityisen suuret erot tyttöjen ja poikien asenteissa olivat Suomessa, Kyproksella, Itävallassa, Sloveniassa ja Liechtensteinissa. Suomalaisen tyttöjen asenteet eivät poikenneet tyttöjen asenteista muissa Pohjoismaissa (Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa), mutta sen sijaan suomalaispoikien suhtautuminen sukupuolten tasa-arvoon oli selvästi kielteisempi kuin pojilla muissa Pohjoismaissa.

Kuvio 7.3 Asenteet sukupuolten tasa-arvoa kohtaan maittain

Miehillä ja naisilla pitäisi olla – periaatteessa – samat oikeudet

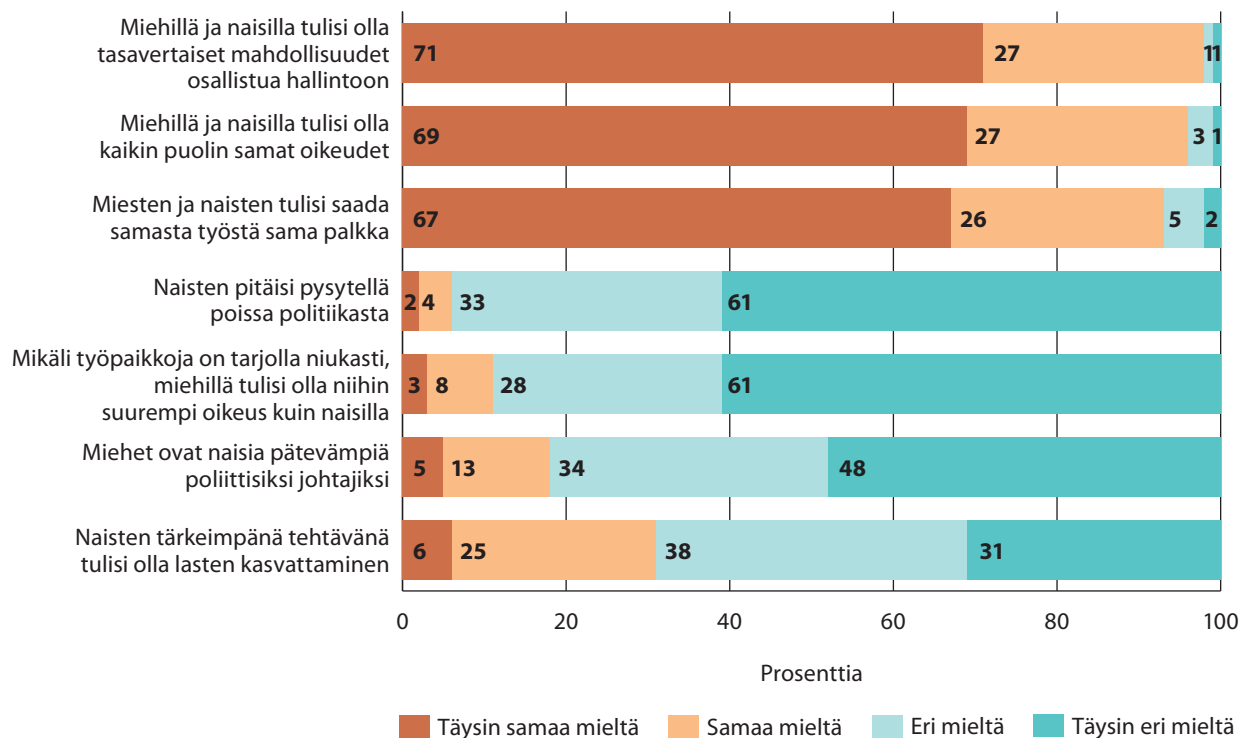
Kuviossa 7.4 on kuvattu suomalaisten nuorten vastaukset kaikkiin sukupuolten tasa-arvoa koskeviin väittämiin. Kaksi kolmasosaa kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä väittämistä ”Miehillä ja naisilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua hallintoon”, ”Miehillä ja naisilla tulisi olla kaikin puolin samat oikeudet” ja ”Miesten ja naisten tulisi saada samasta työstä sama palkka”. Lähes kaikki suomalaisnuoret olivat täysin samaa mieltä tai samaa mieltä näiden väittämien kanssa.

Kahdeksaluokkalaisista 61 prosenttia oli täysin eri mieltä väittämistä ”Naisten pitäisi pysytellä poissa politiikasta” ja ”Mikäli työpaikkoja on tarjolla niukasti, miehillä tulisi olla niihin suurempi oikeus kuin naisilla” ja täysin eri mieltä tai eri mieltä niistä oli 94 ja 89 prosenttia nuorista. Väittämien ”Miehet ovat naisia pätevämpiä poliittisiksi johtajiksi” ja ”Naisten tärkeimpänä tehtävänä tulisi olla lasten kas-

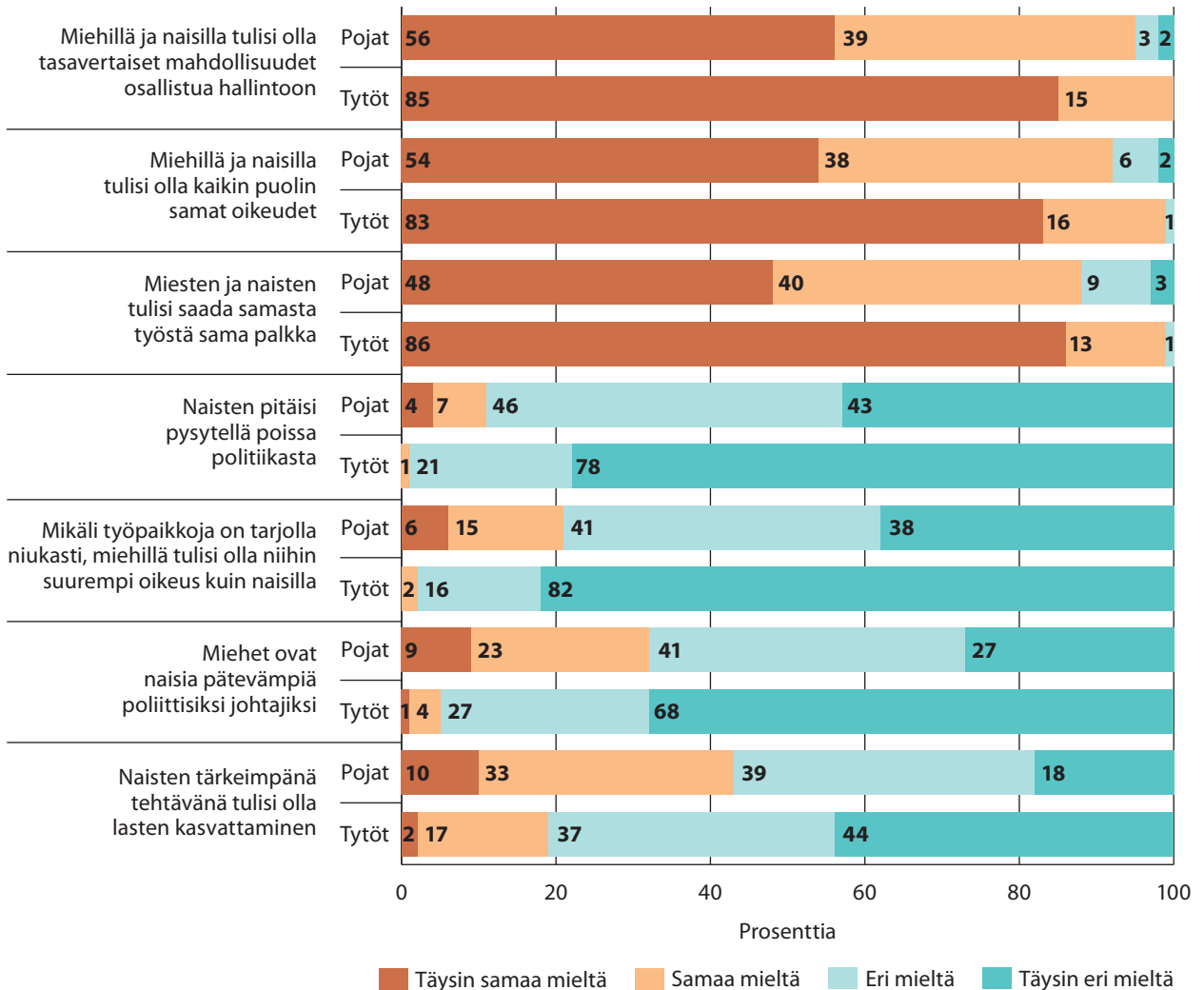
vattaminen” kohdalla nuorten mielipiteet hajosivat hieman enemmän.

Suomalaisten tyttöjen ja poikien mielipiteet sukupuolten tasa-arvoa koskevista väittämistä erosivat paljon kansainvälisesti vertaillen. Tyttöjen ja poikien mielipiteet väittämistä on esitetty kuviossa 7.5. Useimmilla väittämillä mitattuna sukupuolten välistä tasa-arvoa kannattivat käytännössä kaikki tytöt, mutta ”vain” noin 90–95 prosenttia pojista. Muutamien väittämien kohdalla suurin ero tyttöjen ja poikien mielipiteiden välillä syntyi siitä, että tytöt olivat väittämien kanssa täysin samaa mieltä tai täysin eri mieltä, kun pojat olivat – hieman lievemmin – samaa mieltä tai eri mieltä.

Muutamien väittämien kohdalla tyttöjen ja poikien mielipiteissä erot olivat vieläkin selvemmät. Pojista 21 prosenttia ja tytöistä 2 prosenttia oli samaa mieltä väittämistä ”Mikäli työpaikkoja on tarjolla niukasti, miehillä tulisi olla niihin suurempi oikeus kuin naisilla”. Pojista 32 prosenttia ja tytöistä 5 prosenttia piti miehiä naisia pätevämpinä poliitti-

Kuvio 7.4 Suomalaisnuorten suhtautuminen sukupuolten tasa-arvoa koskeviin väittämiin

Kuvio 7.5 Suomalaisten tyttöjen ja poikien suhtautuminen sukupuolten tasa-arvoa koskeviin väittämiin

siksi johtajiksi ja pojista 43 prosenttia ja tytöistä 19 prosenttia piti naisten tärkeimpänä tehtävänä lasten kasvattamista.

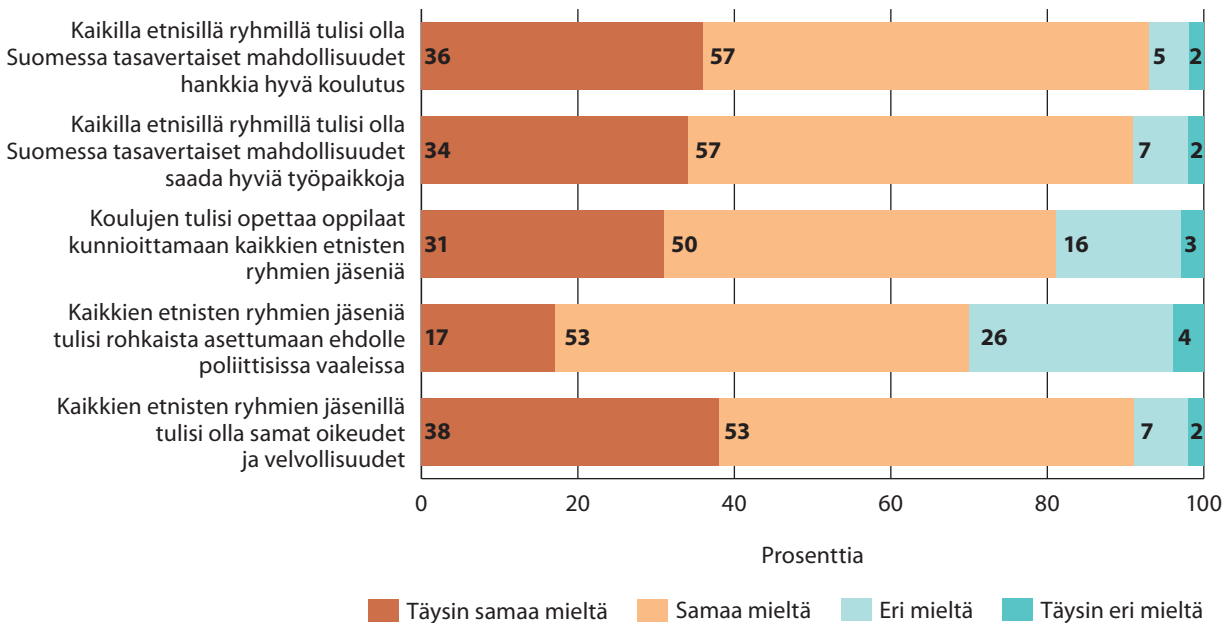
Myös vuoden 1999 tutkimuksessa oli mukana sukupuolten tasa-arvoon liittyviä väittämiä, joista viittä voitiin jollakin tavoin verrata vuoden 2009 tutkimustuloksiin. Suoraa vertailua haittaa kuitenkin se, että vanhemmassa tutkimuksessa oli tarjolla myös ”en tiedä”-vaihtoehto. Kahdeksasluokkalaisten tyttöjen asenteet eivät olleet muuttuneet kymmenessä vuodessa miltei lainkaan, mutta poikien asenteet olivat muuttuneet hieman myönteisemmiksi sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan.

Tytöt puoltavat etnisten ryhmien oikeuksia poikia voimakkaammin

Nuorten mielipiteitä etnisten ryhmien oikeuksista ja velvollisuuksista selvitettiin viidellä väittämäkysymyksellä. Suomalaisten nuorten vastausjakaumat näistä väittämistä on esitetty kuviossa 7.6.

Tulosten mukaan suomalaiset kahdeksasluokkalaisten suhtautuivat varsin positiivisesti eri etnisten ryhmien oikeuksiin. Yli kolmannes nuorista oli täysin samaa mieltä ja yli 90 prosenttia täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väittämistä ”Kaikilla etnisillä ryhmillä tulisi olla Suomessa tasavertaiset

Nuorten yhteiskunnalliset asenteet

Kuvio 7.6 Suomalaisnuorten suhtautuminen etnisten ryhmien tasa-arvoa koskeviin väittämiin

mahdollisuudet hankkia hyvä koulutus”, ”Kaikilla etnisillä ryhmillä tulisi olla Suomessa tasavertaiset mahdollisuudet saada hyviä työpaikkoja” ja ”Kaikkien etnisten ryhmien jäsenillä tulisi olla samat oikeudet ja velvollisuudet”.

Väittämän ”Koulujen tulisi opettaa oppilaat kunnioittamaan kaikkien etnisten ryhmien jäseniä” kanssa lähes kolmannes kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä ja neljä viidesosaa oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä. Vähiten samaa mieltä oltiin väittämästä ”Kaikkien etnisten ryhmien jäseniä tulisi rohkaista asettumaan ehdolle poliittisissa vaaleissa”; täysin samaa mieltä sen kanssa oli 17 prosenttia ja täysin samaa mieltä tai samaa mieltä 70 prosenttia kahdeksaluokkalaisista.

Tytöt olivat poikia selvästi useammin samaa mieltä eri etnisten ryhmien tasa-arvoa puoltavista väittämistä. Erityisen suuret erot syntyivät täysin samaa mieltä olleiden tyttöjen ja poikien osuuksien välille. Tyttöjen ja poikien vastausten jakaumat on esitetty kuviossa 7.7.

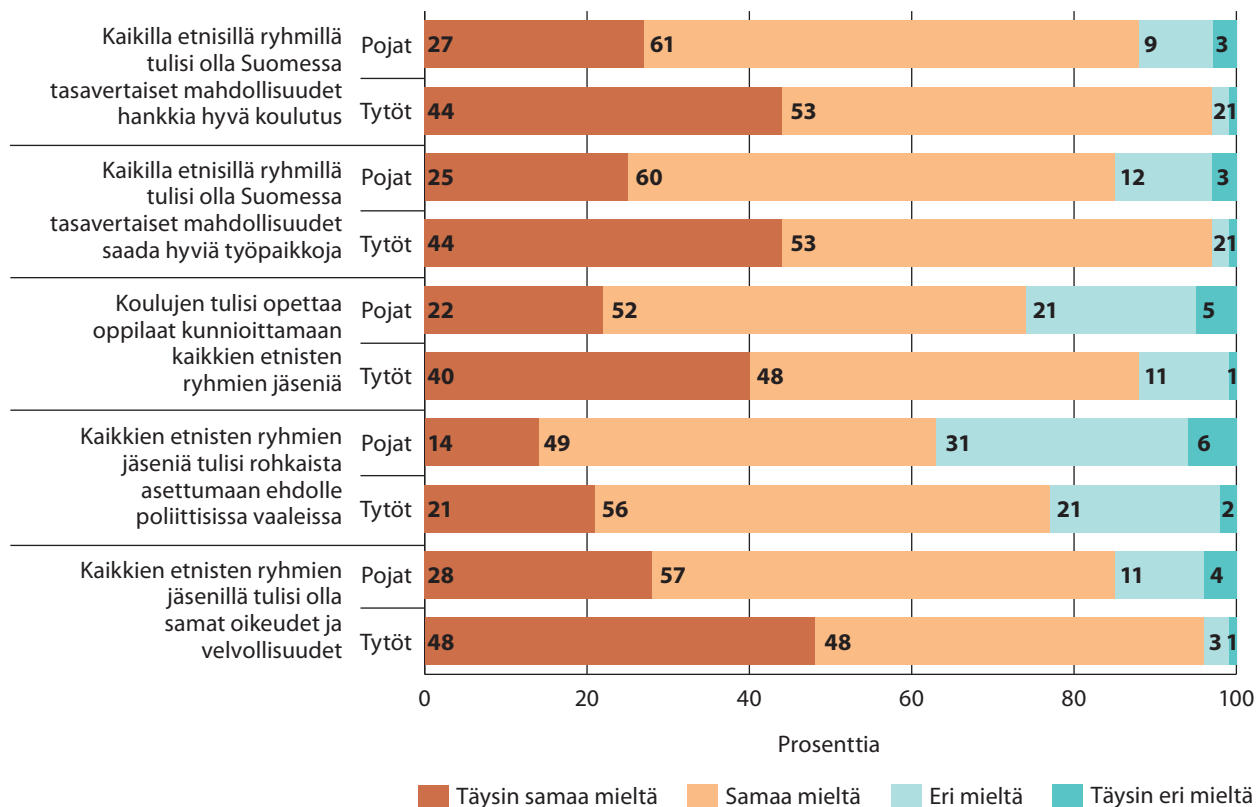
Lähes vastaavat väittämäkysymykset olivat mukana myös vuoden 1999 tutkimuksessa, mutta tulosten

vertailtavuutta häittää jälleen vanhemmassa tutkimuksessa mukana ollut vastausvaihtoehto ”en tiedä”. Väittämien kanssa täysin samaa mieltä tai samaa mieltä olleiden osuus oli aavistuksen noussut kymmenessä vuodessa, mutta täysin samaa mieltä olleiden osuus oli hieman laskenut.

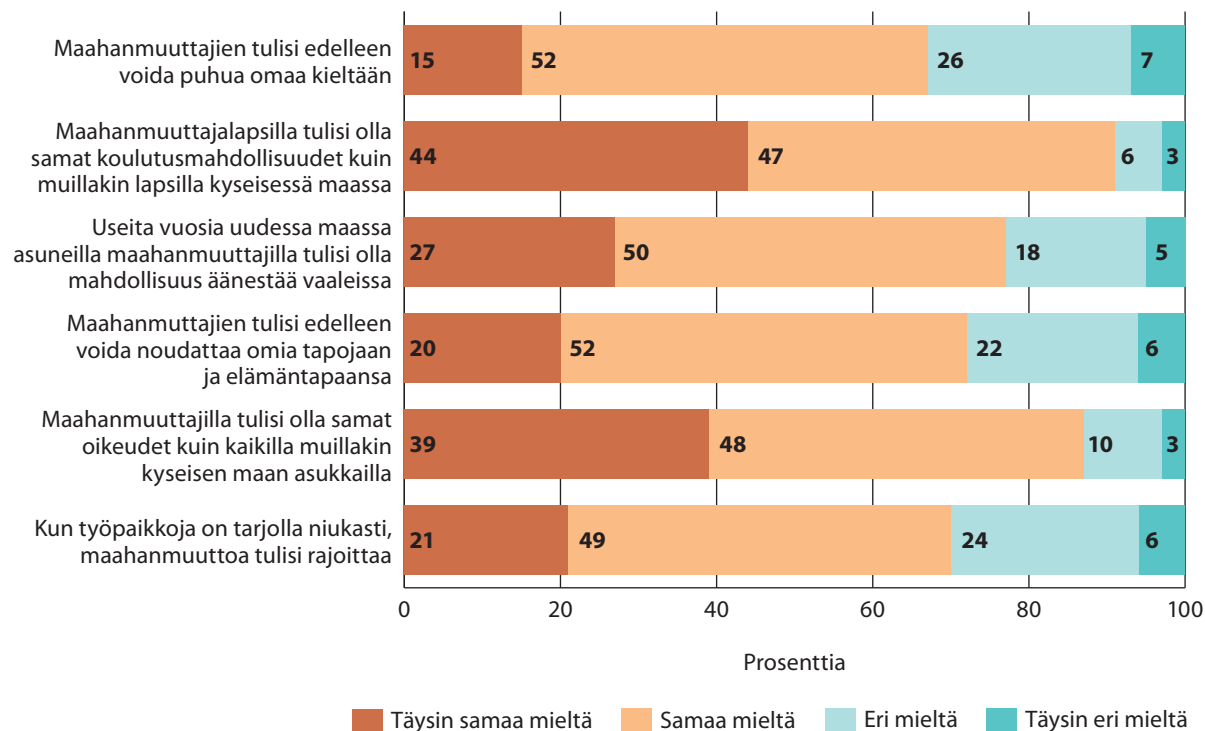
Nuoret kannattavat maahanmuuttajien oikeuksia

Kyselyssä oli mukana myös kuusi väittämäkysymystä maahanmuuttajista. Suomalaisten nuorten vastausten jakaumat näiden kysymysten osalta on esitetty kuviossa 7.8.

Vähintään kaksi kolmasosaa kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä kaikkien maahanmuuttajien oikeuksia puoltavien väittämien kanssa. Nuorista 91 prosenttia katsoi, että maahanmuuttajalapsilla pitäisi olla samat koulutusmahdollisuudet kuin muillakin lapsilla ja 87 prosenttia oli samaa mieltä siitä, että maahanmuuttajilla pitäisi olla samat oikeudet kuin maan kaikilla muillakin asukkailla.

Kuvio 7.7 Suomalaisen tyttöjen ja poikien suhtautuminen etnisten ryhmien tasa-arvoa koskeviin väittämiin

Kuvio 7.8 Suomalaisnuorten suhtautuminen maahanmuuttajia koskeviin väittämiin

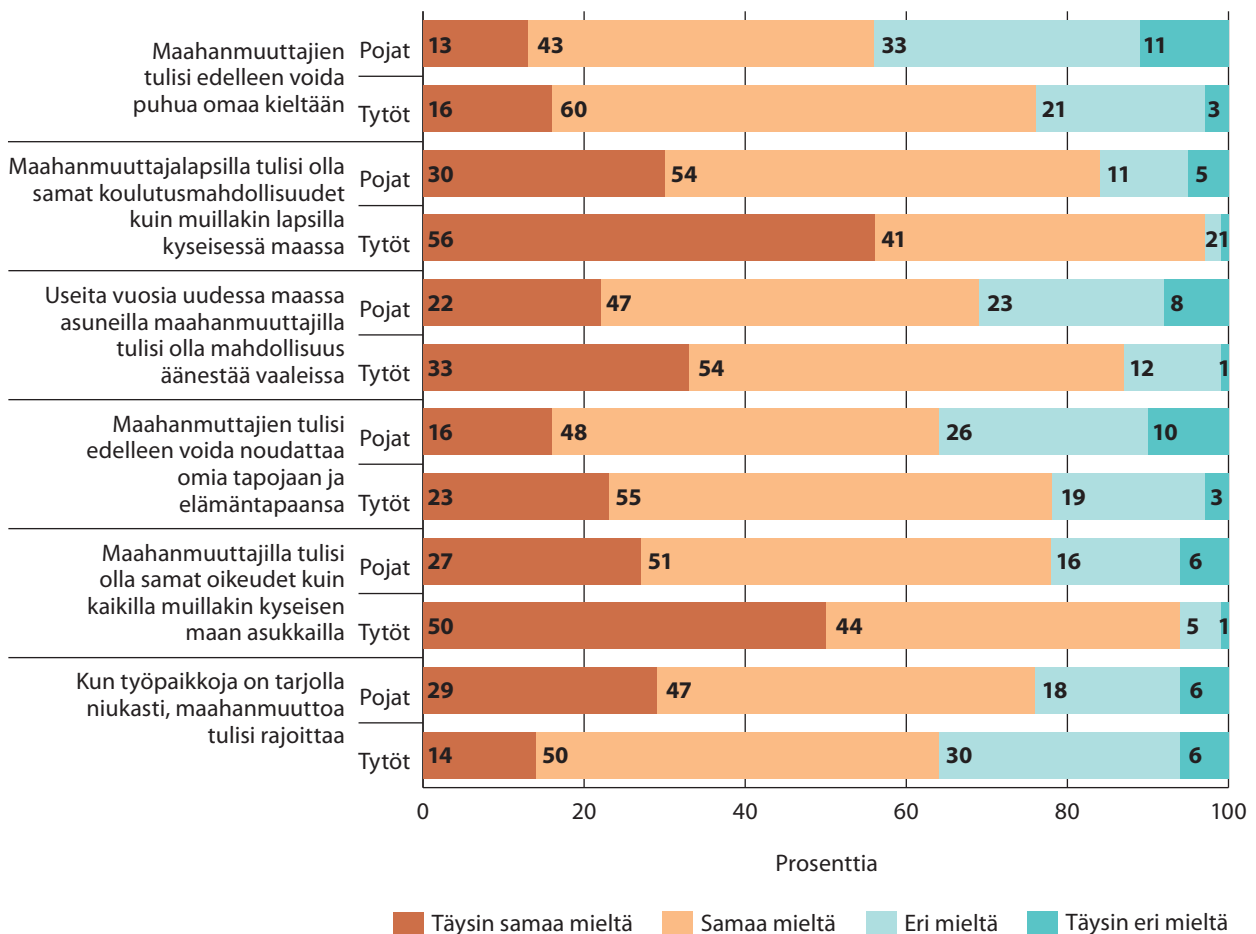
Useita vuosia maassa asuneiden maahanmuuttajien äänioikeutta kannatti 77 prosenttia kahdeksaluokkalaisista. Nuorista 72 prosenttia oli sitä mieltä, että maahanmuuttajien tulisi voida edelleen noudattaa omia tapojaan ja elämäntapaansa ja 67 prosenttia katsoi, että heidän tulisi edelleen voida puhua omaa kieltään. Samaan aikaan 70 prosenttia kahdeksaluokkalaisista kannatti maahanmuuton rajoittamista silloin, kun työpaikkoja on tarjolla niukasti.

Tytöt kannattivat maahanmuuttajien oikeuksia selvästi poikia useammin. Tyttöjen ja poikien välinen ero samaa mieltä olevien prosenttiosuudessa vaihteli eri väittämien kohdalla 12 prosenttiyksiköstä 20 prosenttiyksikköön. Myös täysin samaa mieltä olevien osuudet vaihtelivat suuresti tyttöjen ja poikien välillä. Tyttöjen ja poikien vastaukset ma-

ahanmuuttajien oikeuksia koskeviin väittämiin on esitetty kuviossa 7.9.

Väittämäkysymyksistä viidellä oli vastineet vuoden 1999 kyselyssä; vain väittäjä maahanmuuton rajoittamisesta työpaikkojen niukkuuden takia oli kokonaan uusi. Tulosten vertailtavuutta haittaa näidenkin kysymysten kohdalla vanhemmassa tutkimuksessa mukana ollut vaihtoehto ”en tiedä”.

Kahdeksaluokkalaisten mielipiteet maahanmuuttajien oikeuksista eivät olleet muuttuneet erityisen voimakkaasti kymmenessä vuodessa. Näyttää tosin siltä, että vuonna 2009 hieman useammat nuoret – niin tytöt kuin pojat – kannattavat maahanmuuttajien tasavertaisia oikeuksia kuin vuonna 1999. Suurimmat muutokset olivat tapahtuneet väittämissä ”Maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet kuin

Kuvio 7.9 Suomalaisen tyttöjen ja poikien suhtautuminen maahanmuuttajia koskeviin väittämiin

kaikilla muillakin kyseisen maan asukkailla” ja ”Useita vuosia uudessa maassa asuneilla maahanmuuttajilla tulisi olla mahdollisuus äänestää vaaleissa” kohdalla; näissä väittämissä samaa mieltä olevien osuus oli kasvanut noin kymmenen prosenttiyksikköä.

8

Yhteenvetoa ja pohdintaa

ICCS-tutkimus

Kansainvälisessä yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaiset valmiudet nuorilla on omaksua ja sitoutua aktiivisen kansalaisen rooliin 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimuksella pyritään tuottamaan kuvaus nuorten yhteiskuntaa koskevista tiedoista, keskeisimpien ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämisestä sekä valmiuksista osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Tutkimus tuottaa tietoa myös oppilaiden asennoitumisesta kansalaisuuteen ja kansalaisyhteiskuntaan sekä heidän halukkuudestaan toimia sen aktiivisina jäseninä.

Tutkimuksen viitekehyksessä ”civic and citizenship education” on määritelty erittäin laaja-alaiseksi aihekokonaisuudeksi, joka sisältää yhteiskunnallisten rakenteiden ja järjestelmien tuntemuksen lisäksi myös esimerkiksi sellaiset asiat kuin globalisaatio, kestävä kehitys, ihmisoikeudet, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, eettinen kulutus, yhteisöllinen osallistuminen ja suvaitsevaisuus. Useimmissa tutkimukseen osallistuneissa maissa – myöskään Suomessa – tätä kokonaisuutta ei opeteta koulussa erillisenä oppiaineena, vaan sen opetusta sisältyy useiden eri oppi-

aineiden opetussuunnitelmiin tai läpäisee useita eri oppiaineita. Tutkimuksen Suomen osuudessa tätä kokonaisuutta kutsutaan yhteiskunnallisten sisältöjen opetuksiksi.

Tutkimukseen osallistuneet koulut, oppilaat ja opettajat valittiin kussakin osallistujamaassa siten, että ne edustivat hyvin kaikkia kyseisen luokkasteen oppilaita ja opettajia. Tutkimus toteutettiin kaikkiaan 38 maassa tai alueella eri puolilla maailmaa syksyn 2008 (eteläinen pallonpuolisko) ja kevään 2009 (pohjoinen pallonpuolisko) aikana. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan yli 140 000 pääosin kahdeksasluokkalaista nuorta ja yli 62 000 opettajaa reilusta 5 300 koulusta.

Kaikki oppilaat osallistuivat yhteiskunnallisten ilmiöiden ja käsitteiden ymmärtämistä mittaavaan tiedolliseen kokeeseen. Kokeen kysymykset eivät käsitelleet minkään yksittäisen valtion tai hallinnollisen järjestelmän toimintaa, vaan ne mittasivat erityisesti sitä, kuinka hyvin oppilas tuntee demokratian periaatteet ja yhteiskuntien yleiset toimintatavat ja miten hän osaa soveltaa tätä tietämystä arkielämän tilanteisiin.

Kokeen lisäksi oppilaat vastasivat myös osallistuvaa toimintaa ja yhteiskunnallisiin asioihin liit-

tyviä asenteita ja mielipiteitä mittaavaan kyselyyn. Kansainvälisen tutkimuksen yhteydessä toteutettiin myös kolme alueellista osiota Euroopassa, latinalaisessa Amerikassa ja Aasiassa. Euroopan alueelliseen osioon kuului Euroopan unionia koskeva tiedollinen koe sekä eurooppalaista identiteettiä kartoittava asennekysely. Tämän tutkimusosuuden tuloksia raportoidaan syksyn 2010 aikana. Oppilaiden lisäksi tutkimusaineistoa kerättiin myös tutkimukseen osallistuneiden koulujen rehtoreilta ja opettajilta, jotka vastasivat yhteiskunnallisten sisältöjen opetusta kartoittaviin kyselyihin.

Suomalaisten nuorten yhteiskunnallinen tietämys huippuluokkaa

Suomalaiset nuoret menestyivät tiedollisessa kokeessa maakohtaisten keskiarvojen perusteella parhaiten mukana olleista 38 maasta. Tanskalaisten nuorten keskiarvo oli sama kuin suomalaisilla, mutta Suomessa oppilaiden tulosten keskihajonta oli pienempi kuin Tanskassa. Maakohtaisissa keskiarvoissa erottui selvästi neljän kärki, johon Suomen ja Tanskan lisäksi kuuluivat Korea ja Taiwan.

Tiedollisessa kokeessa parhaiten menestyneet maat olivat pääasiassa Euroopan maita sekä Aasian kehittyneitä teollisuusmaita (Korea ja Taiwan). Huonoiten kansainvälisessä kokeessa menestyivät latinalaisen Amerikan ja Aasian kehittyvien maiden nuoret. Kyseisten maiden huonoon koemenestykseen vaikuttavat osaltaan varmasti demokratian lyhyet perinteet näissä maissa.

Kaikissa osallistujamaissa tytöt menestyivät tiedollisessa kokeessa poikia paremmin ja kuutta maata lukuun ottamatta tämä ero oli tilastollisesti merkitsevää. Suomessa sukupuolten välinen ero oli selvästi suurempi kuin tutkimukseen osallistuneissa maissa keskimäärin.

Kansainvälisessä tutkimuksessa oppilaat jaettiin koemenestyksen perusteella kolmelle eri yhteiskunnallisen tietämyksen taitotasolle. Ensimmäisellä taitotasolla oppilaat ymmärtävät demokratian ja kansalaisuuden perusperiaatteet, mutta pystyvät sovel-

tamaan niitä käytäntöön vain varsin mekaanisesti. Yhteiskunnallisen tietämyksen toisella taitotasolla kansalaisuuden periaatteiden ymmärtäminen on syventynyt ja oppilaat myös tuntevat yhteiskunnan keskeiset toimintamallit ja osaavat soveltaa niitä arkielämän tilanteissa. Tietämyksen kolmannella tasolla oppilaat kykenevät itsenäiseen yhteiskunnalliseen ajatteluun ja pystyvät tekemään arvioita erilaisten toimintamallien eduista, haitoista ja laajemmista seurauksista.

Suomessa 58 prosenttia oppilaista ylsi yhteiskunnallisen tietämyksen kolmannelle taitotasolle, mikä oli osallistujamaiden korkein osuus. Myös Tanskassa, Koreassa ja Taiwanissa yli puolet nuorista sijoittui tälle tasolle. Useimmissa Euroopan maissa tälle taitotasolle sijoittui 30–40 prosenttia nuorista.

Suomessa taitotasolle 1 tai sen alapuolelle sijoittui vain 12 prosenttia kahdeksaluokkalaisista, ja tämä osuus oli osallistujamaiden alhaisin. Kokeessa huonoiten menestyneissä maissa taitotasolle 1 tai sen alapuolelle sijoittui reilusti yli puolet nuorista Dominikaanisessa tasavallassa näitä nuoria oli peräti 92 prosenttia.

Suomi oli myös yksi niistä kolmesta maasta, joissa nuorten yhteiskunnallisen osaamisen taso oli noussut verrattuna edelliseen vuoden 1999 CIVED-tutkimukseen. Vertailukelpoisia tuloksia saatiin viidestätoista osallistujamaasta, joista kymmenessä koetulos oli huonontunut kymmenessä vuodessa ja seitsemässä maassa tilastollisesti merkitsevästi. Kahdessa maassa koetulos oli pysynyt ennallaan ja kolmessa (Slovenia, Suomi ja Viro) tulos oli parantunut. Näistä maista vain Sloveniassa tulosparannus oli tilastollisesti merkitsevä.

Kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin Suomessa varsin laimeaa

Vaikka suomalaisnuorilla oli hyvät tiedolliset valmiudet osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan, niin he eivät olleet kansainvälisesti vertailten erityisen kiinnostuneita politiikasta tai yhteiskunnallisista kysymyksistä. Suomi kuului niiden viiden maan joukkoon, joissa nuorten

kiinnostus yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan oli tilastollisesti merkitsevästi kansainvälistä keskiarvo alhaisempi. Muut maat, joissa kiinnostus oli näin laimeaa, olivat Belgia, Ruotsi, Slovenia ja Norja.

Pohjoismaisten tulosten kannalta on hyvä kuitenkin muistaa, ettei kiinnostus ympäristökysymyksiin ollut mukana kansainvälisessä kiinnostuksen tarkastelussa. Näin siksi, että juuri ympäristökysymysten osa-alue kiinnosti Pohjoismaissa nuoria selvästi enemmän kuin muut politiikan osa-alueet. Suomalaisista kahdeksaluokkalaisista jopa 61 prosenttia sanoi olevansa kiinnostunut ympäristökysymyksistä, kun muut politiikan osa-alueet kiinnostivat vain kolmasosaa tai neljäsosaa nuorista.

Nuorten ilmoittama kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan ei kansainvälisesti ollut yhteydessä heidän yhteiskunnalliseen tietämykseensä. Korkeinta kiinnostus oli useissa kokeessa huonoiten menestyneistä maista, kun kiinnostus oli taas hyvin vähäistä useimmissa kokeessa parhaiten menestyneistä maista. *Suomen sisällä kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan oli sen sijaan selvästi yhteydessä koemenestykseen; näistä asioista kiinnostuneet kahdeksaluokkalaiset menestyivät tiedollisessa kokeessa niistä kiinnostumattomia ikätovereitaan paremmin.*

Suomalaisnuoret eivät myöskään ilmoittaneet pitävänsä mistään puolueesta enemmän kuin toisista, eivätkä arvelleet liittyvänsä mihinkään puolueeseen aikuisina. Vain Koreassa vielä harvemmat nuoret ilmoittivat pitävänsä jostain puolueesta muita enemmän. *Lähes kaikissa osallistujamaissa – myös Suomessa – ne nuoret, jotka olettivat liittyvänsä johonkin poliittiseen puolueeseen, menestyivät tiedollisessa kokeessa huonommin kuin ne nuoret, jotka eivät aikoneet liittyä mihinkään puolueeseen.*

Valtaosa, 85 prosenttia, suomalaisista kahdeksaluokkalaisista arveli kuitenkin äänestävänsä aikuisuudessa sekä valtiollisissa että kuntavaaleissa. Suomalaisnuorten tuleva äänestysaktiivisuus oli osallistujamaiden keskiarvoa korkeampi. Ne kahdeksaluokkalaiset, jotka arvelivat äänestävänsä aikuisuudessa, menestyivät tiedollisessa kokeessa paremmin kuin ne, jotka aikoivat jättää äänestämättä.

Suomalaisnuoret eivät osallistu yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan

ICCS-tutkimuksessa nuorilta kysyttiin runsaasti kysymyksiä, jotka koskivat omaa aktiivista osallistumista erilaisiin koulun toimintoihin sekä osallistumista yhteiskunnalliseen (järjestö)toimintaan vapaa-aikana. Oletuksena oli, että yhteiskunnallisiin toimintoihin aktiivisesti osallistuvat nuoret olisivat tietotasoltaan parempia kuin passiiviset nuoret. Monilta osin tutkimustulokset eivät kuitenkaan tue tätä oletusta.

Kansainvälistä keskiarvoa selvästi harvemmat suomalaisnuoret osallistuivat yhteiskunnalliseksi toiminnaksi luokiteltuihin aktiviteetteihin niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Koulun toimintoihin osallistuminen oli Suomessa huomattavasti vähäisempää kuin muissa Pohjoismaissa – etenkin Norjassa ja Ruotsissa näihin toimintoihin osallistuminen oli selvästi yleisempää kuin useimmissa muissa maissa. Koulun yhteiskunnallisiin toimintoihin osallistuminen oli – niin kansainvälisesti kuin Suomessakin – positiivisessa yhteydessä tietotasoon: koulun toimintoihin aktiivisesti osallistuvat nuoret menestyivät kokeessa niihin osallistumattomia paremmin.

Koulun ulkopuoliseen yhteiskunnalliseen järjestötoimintaan nuoret osallistuivat hyvin laimeasti kaikissa Pohjoismaissa. Kansainvälisesti vertaillen osallistuminen oli Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa kaikkein vähäisintä Taiwanin ja Korean jälkeen. Pohjoismaalaisten nuorten erittäin vähäistä osallistumista voi ainakin osittain selittää se, että täällä julkinen sektori on perinteisesti huolehtinut sellaisista tehtävistä, jotka monissa muissa maissa kuuluvat hyväntekeväisyys- tai vapaaehtoistoiminnan piiriin. On myös oletettavaa, etteivät monet kahdeksaluokkalaiset miellä osallistuvansa ”vapaaehtoistyötä omalla paikkakunnalla tekävän ryhmän tai järjestön toimintaan” silloin, kun he esimerkiksi toimivat nuorempien lasten ohjaajina tai valmentajina oman harrastustoimintansa piirissä tai osallistuvat urheiluseuran muuhun talkootyöhön.

Koulun ulkopuoliseen yhteiskunnalliseen järjestötoimintaan osallistuminen ei ollut sen paremmin kansainvälisesti kuin Suomen sisälläkään yhteydessä oppilaiden yhteiskunnallisen tietämyksen tasoon. Myös vuonna 1999 toteutetusta CIVED-tutkimuksesta kävi ilmi, että vaikka suomalaisnuorilla oli erittäin hyvä yhteiskunnalliset tiedot ja taidot, niin he osallistuivat erittäin vähän yhteiskunnalliseen toimintaan.

Maiden välisten tutkimustulosten vertailu osoittaa selvästi, ettei kiinnostus poliittisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan tai osallistuminen yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan ollut kansainvälisesti yhteydessä nuorten yhteiskunnallisen tietämykseen. Taulukkoon 8.1 on koottu eri maiden ja alueiden tulokset suhteutettuna kansainväliseen keskiarvoon

neljän eri tekijän mukaan. Taulukosta näkyy, kuinka hyvin kukin maa on menestynyt tiedollisessa kokeessa, kuinka kiinnostuneita nuoret ovat poliittisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja missä määrin nuoret osallistuvat yhteiskunnalliseen toimintaan koulussa tai yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan vapaa-aikana.

Tiedollisessa kokeessa parhaiten menestyneet suomalaiset, tanskalaiset, korealaiset ja taiwanilaiset nuoret sijoittuivat kaikilla kolmella kiinnostuksen ja aktiivisuuden mittarilla kansainvälisen keskitason alapuolelle. Vastaavasti tiedollisessa kokeessa heikoimmin menestyneissä maissa kansainvälistä keskitasoa selvästi useammat nuoret olivat kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista ja osallistuivat erilaiseen yhteiskunnalliseen toimintaan.

Taulukko 8.1 Yhteiskunnallisen tietämyksen, kiinnostuksen politiikkaan ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin, osallistumisen koulussa ja osallistumisen yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaan keskiarvovertailu maittain ja alueittain

	Yhteiskunnallinen tietämys	Kiinnostus yht. kunnallisiin asioihin	Osallistuminen koulussa	Osallistuminen yht. kunnallisiin järjestöihin
Huomattavasti keskitason yläpuolella	Suomi , Tanska, Korea, Taiwan	Dominikaaninen tv., Thaimaa, Guatemala, Indonesia, Venäjä	Kreikka, Guatemala, Norja, Puola, Paraguay, Espanja, Ruotsi, Kypros	Dominikaaninen tv., Thaimaa, Guatemala, Paraguay
Jonkin verran keskitason yläpuolella	Hongkong ¹ , Ruotsi, Puola, Irlanti, Sveitsi, Liechtenstein, Italia, Slovakia, Viro, Englanti, Uusi-Seelanti, Slovenia, Norja, Belgia, Tšekki	Italia, Itävalta Kolumbia, Meksiko, Paraguay, Hongkong ¹	Kolumbia, Slovakia, Indonesia, Englanti, Chile, Dominikaaninen tv.	Kolumbia, Indonesia, Venäjä, Meksiko
Keskitasoa	Venäjä, Liettua, Espanja, Itävalta	Chile, Latvia, Liettua, Sveitsi, Viro, Irlanti, Korea, Kreikka, Liechtenstein, Luxemburg, Puola, Uusi-Seelanti, Bulgaria, Englanti, Espanja	Uusi-Seelanti, Thaimaa, Meksiko, Slovenia, Taiwan, Liechtenstein, Latvia	Bulgaria, Puola, Liechtenstein, Kypros, Chile, Itävalta, Luxemburg, Latvia, Uusi-Seelanti, Belgia, Irlanti, Liettua, Slovenia, Sveitsi, Kreikka, Englanti, Viro, Malta, Norja, Alankomaat ¹
Jonkin verran keskitason alapuolella	Malta, Chile, Latvia, Kreikka, Luxemburg, Bulgaria, Kolumbia, Kypros, Meksiko, Thaimaa, Alankomaat ¹	Malta, Tanska, Kypros, Taiwan, Tšekki, Norja, Slovakia	Tanska, Irlanti, Itävalta, Venäjä, Bulgaria, Sveitsi, Hongkong ¹	Italia, Slovakia, Espanja, Tšekki, Tanska, Hongkong ¹
Huomattavasti keskitason alapuolella	Guatemala, Indonesia, Paraguay, Dominikaaninen tv.	Belgia, Slovenia, Ruotsi, Suomi , Norja, Alankomaat ¹	Liettua, Suomi , Tšekki, Viro, Belgia, Korea, Italia, Luxemburg, Malta, Alankomaat ¹	Ruotsi, Suomi , Taiwan, Korea

¹ Oppilasotanta puutteellinen

Suomalaisnuoret kannattavat sukupuolten tasa-arvoa ja etnisten ryhmien ja maahanmuuttajien oikeuksia

ICCS-tutkimukseen liittyi laaja kysely, jolla kartoitettiin erittäin laajasti nuorten mielipiteitä ja asenteita erilaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Kansainvälisessä ensiraportissa näiden asennekysymysten tuloksia on käsitelty vain kahden kysymysryhmän osalta, eli missä määrin nuoret luottivat erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin sekä millä tavoin nuoret suhtautuivat sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Suomen osalta tarkasteltiin myös nuorten mielipiteitä etnisten ryhmien ja maahanmuuttajien oikeuksia kohtaan. Nuorten asenteita koskevia tuloksia käsitellään laajemmin myöhemmissä tutkimusraporteissa.

Suomalaisnuoret luottivat erittäin paljon erilaisiin instituutioihin ja tahoihin. Poliisiin ja puolustusvoimiin luotti lähes 90 prosenttia ja YK:hon, tiedotusvälineisiin, oikeusistumiin ja Suomen valtionhallintoon noin 80 prosenttia kahdeksaluokkalaista. Luottamus poliittisiin puolueisiin oli vähäisintä, mutta puolueisiin luotti kuitenkin 61 prosenttia suomalaisnuorista.

Kansainvälisesti vertaillen suomalaisten luottamus eri tahoihin oli erittäin korkea. Kansainväliset tulokset ovat kylläkin monilta osin varsin monitulkintaisia. Esimerkiksi luottamus valtiohallintoon oli korkeinta Indonesiassa, Venäjällä, Thaimaassa, Suomessa ja Liechtensteinissa ja luottamus tiedotusvälineisiin korkeinta Italiassa ja Suomessa.

Sukupuolten tasa-arvoon suomalaisnuoret suhtautuivat selvästi kansainvälistä keskiarvoa myönteisemmin – kuten muidenkin Pohjoismaiden nuoret. Esimerkiksi 96 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että miehillä ja naisilla tulisi olla kaikin puolin samat oikeudet. Suomessa tyttöjen ja poikien suhtautumisessa sukupuolten väliseen tasa-arvoon oli kansainvälisesti vertaillenkin suuri ero. Tämä ero suhtautumisessa oli kuitenkin kaventunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, sillä erityisesti poikien

asenteet olivat muuttuneet myönteisemmiksi sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan.

Suomen osalta tarkasteltiin myös kahdeksaluokkalaisten mielipiteitä etnisten ryhmien ja maahanmuuttajien oikeuksia koskeviin kysymyksiin, koska nämä asiat ovat olleet viime aikoina paljon esillä kansallisesti.

Suomalaiset kahdeksaluokkalaiset suhtautuivat erittäin myönteisesti niin etnisten ryhmien kuin maahanmuuttajienkin oikeuksiin. Esimerkiksi noin 90 prosenttia nuorista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väittämistä ”Kaikkien etnisten ryhmien jäsenillä tulisi olla samat oikeudet ja velvollisuudet” ja ”Maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet kuin kaikilla muillakin kyseisen maan asukkailla”. Tytöt suhtautuivat sekä eri etnisten ryhmien että maahanmuuttajien oikeuksiin selvästi myönteisemmin kuin pojat.

Vuosien 1999 ja 2009 maahanmuuttajakysymykset eivät olleet täysin vertailukelpoisia keskenään, koska kysymysten muotoilu ja vastausvaihtoehdot olivat hieman muuttuneet. Näyttää kuitenkin siltä, etteivät nuorten asenteet etnisten ryhmien tai maahanmuuttajien oikeuksia kohtaan ole muuttuneet ainakaan kielteisemmiksi kymmenessä vuodessa. Etenkin suhtautuminen maahanmuuttajiin vaikuttaa muuttuneen vieläkin positiivisemmaksi.

Alankomaat • Belgia (fl.) • Bulgaria • Chile • Dominikaaninen tasavalta
Englanti • Espanja • Guatemala • Hongkong • Indonesia • Irlanti • Italia • Itävalta
Kolumbia • Korea • Kreikka • Kypros • Latvia • Liechtenstein • Liettua • Luxemburg • Malta
Meksiko • Norja • Paraguay • Puola • Ruotsi • Slovakia • Slovenia • Suomi • Sveitsi
Taiwan • Tanska • Thaimaa • Tšekki • Uusi Seelanti • Venäjä • Viro

KANSAINVÄLISEN ICCS-TUTKIMUKSEN TAVOITTEENA on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina 21. vuosisadan yhteiskunnassa. Tutkimukseen osallistui 38 maata eri puolilta maailmaa.

Julkaisu kertoo tutkimuksen ensimmäisistä tuloksista. Millaiset ovat peruskoulun 8.-luokkalaisten yhteiskunnalliset tiedot ja miten ne ovat muuttuneet 10 vuoden aikana? Kiinnostavatko politiikka ja yhteiskunnalliset asiat nuoria? Millaista on nuorten osallistuminen koulussa ja vapaa-ajalla? Aikovatko he osallistua yhteiskunnallisesti aikuisina? Entä millaiset ovat nuorten yhteiskunnalliset asenteet?

Kirjan kautta ei voi suoraan ennustaa millaiseen yhteiskuntaan olemme menossa, mutta se antaa lukijalleen todella monipuolisen kuvan suomalaisnuorten yhteiskunnallisista tiedoista, käsityksistä ja suunnitelmista.

ISBN 978-951-39-3931-1